הלכות שבת פרק י"א - תמלול

סיכום השיעור

זיכרון שיעור – רמב"ם הלכות שבת, פרק י"א

כללי הקדמה – דער רמב"ם'ס שיטה אין סידור הלכות שבת

דער רמב"ם'ס סטרוקטור פון ל"ט מלאכות

דער רמב"ם לייגט אין די ערשטע פרקים נאר די דאורייתא-מלאכות פון אלע ל"ט מלאכות, און שפעטער (אין עטלעכע נאכפאלגנדע פרקים) ברענגט ער די שבותים (דרבנן'ס) פון אלע ל"ט מלאכות.

פשט: דער רמב"ם טיילט אויף: ערשט אלע דאורייתא'ס, דערנאך אלע דרבנן'ס – אנשטאט צו ארגאניזירן לויט פראקטישע קאטעגאריעס (ווי „טיפול בבעלי חיים", „טיפול בחולה" וכדומה, ווי אנדערע פוסקים טוען).

חידושים און הסברות:

1. **פארוואס דער רמב"ם סדר'ט נישט פראקטיש:** דער רמב"ם גיט די זעלבע אטענשאן צו הלכות שפחה חרופה אדער הלכות בית הבחירה ווי צו הלכות שבת. ער איז נישט דא אלס א „פראקטישער גייד" – ער איז דא צו מקיים זיין מצוות תלמוד תורה, וואס באדייט צו קאווערן אלע שטחים אין כל התורה כולה.

2. **תלמוד תורה vs. הלכה למעשה:** ס'איז א חילוק צווישן צוויי צוגאנגען: (א) לערנען הלכות שבת כדי מען זאל נישט מחלל שבת זיין (דער פראקטישער צוגאנג), (ב) לערנען כל התורה כולה אלס א מצוות תלמוד תורה (דער רמב"ם'ס צוגאנג). דער רמב"ם אין זיין הקדמה דערמאנט נישט אז די פראבלעם איז אז מ'איז מחלל שבת – ער רעדט נאר אז מ'קען נישט מקיים זיין תלמוד תורה, מ'קען נישט וויסן פון די גמרא וואס די דין איז. דאס איז א מער „טעאָרעטישע" פראבלעם, נישט א פראקטישע.

3. **קאנטראסט מיט דער משנה ברורה / יערות דבש:** דער משנה ברורה ברענגט דעם יערות דבש אז איינער וואס קען נישט הלכות שבת איז פון די „שוכחי התורה" – ווייל ער איז עובר יעדע שבת דאורייתא'ס (בורר, וכדומה) וואס ס'איז נישט עולה על הדעת פון מענטשן אז ס'איז שאלות. דער רמב"ם'ס הקדמה רעדט אבער נישט אין דעם טאָן.

4. **דער שולחן ערוך הרב'ס טענה קעגן לערנען רמב"ם אלס תלמוד תורה:** דער שולחן ערוך הרב טענה'ט אז מ'איז נישט יוצא תלמוד תורה פון לערנען דעם רמב"ם, ווייל דער רמב"ם ברענגט נישט די טעמים און מקורות, נאר די הכרעה. ממילא קען מען נישט פסק'ענען פון דעם רמב"ם. דער רמב"ם אליין איז אבער נישט מסכים – ער האט געשריבן זיין ספר מיט דער כוונה אז דאס איז גענוג פאר תלמוד תורה. רבי ירוחם מאיר זאגט אז דער שולחן ערוך הרב רעדט זיך איין מ'לערנט דעם רמב"ם אָן צו קוקן אין כסף משנה – אבער דער רוב לערנט יא מיט כסף משנה (וואס איז בערך דער בית יוסף).

5. **דער רמב"ם'ס שיטה אין תלמוד תורה:** קודם זאל א מענטש ענדיגן כל התורה כולה – א ברייטע בליק איבער אלע שטחים – און נאכדעם קען מען זיך ארייגלייגן מער אין זאכן וואס זענען מער אָפט נוגע למעשה.

הלכה: שוחט – אב מלאכה

„השוחט – חייב. ולא שוחט בלבד, אלא כל הנוטל נשמה לאחד מכל מיני חיה ובהמה ועוף ודגים ושרצים... בין בשחיטה בין בנחירה בין בהכאה – חייב."

פשט: שוחט איז איינע פון די ל"ט אבות מלאכות. דער עיקר פון די מלאכה איז נישט דווקא שחיטה כהלכתה (מיט א מעסער אויפן צוואר), נאר נטילת נשמה – אוועקנעמען דעם לעבן פון א בעל חי. ממילא, סיי וועלכע אופן וואס מ'הרג'עט – שחיטה, נחירה (אויפהאקן דעם קאָפּ נישט לויט הלכות שחיטה), הכאה (שלאָגן) – איז מען חייב.

חידושים און הסברות:

1. **נטילת נשמה איז דער עיקר, נישט הוצאת דם:** די גמרא פרעגט וואס איז דער עיקר פון שוחט – צו ס'איז די בלוט (הוצאת דם) אדער נטילת נשמה, און מסקנא איז „משום נטילת נשמה". דערפאר, אפילו אויב ס'איז נישטא קיין בלוט, איז מען חייב, ווייל דער ענין המלאכה איז דער פועל יוצא – אז דער בעל חי שטארבט.

2. **„מלאכה דאכלעך" – דער פועל יוצא איז דער עיקר:** ביי שוחט איז דער ענין נישט די מעשה (שפריצן בלוט, שניידן), נאר דער רעזולטאט – נטילת נשמה. דאס איז „מעניין מלאכה דאכלעך" – מ'קוקט אויף דעם תוצאה.

3. **פארוואס דער רמב"ם ברענגט נישט „צובע":** די גמרא זאגט אז ביי שוחט איז מען אויך חייב משום צובע (פארבן מיט בלוט), אבער דער רמב"ם ברענגט דאס נישט דא. מ'דארף פארשטיין פארוואס, אבער דער רמב"ם ברענגט דעם עיקר – אז שוחט איז אן אב מלאכה וואס מיינט נטילת נשמה.

הלכה: חונק – תולדה פון שוחט

„החונק [בעל חי] עד שימות – הרי זה תולדת שוחט."

פשט: איינער וואס טשאָוקט (חונק) א בעל חי ביז ער שטארבט, איז דאס א תולדה פון שוחט, נישט אן אב מלאכה.

חידושים און הסברות:

1. **פארוואס חונק איז א תולדה און נישט אן אב:** ביי שוחט איז די „צורה" פון דער מלאכה – הרג'ענען דורך עפּעס ענליך צו שחיטה (שניידן, שלאָגן ביז בלוט קומט, הוצאת דם). חונק אבער הרג'עט דורך אן אנדערע וועג – נעמען אוועק אָקסידזשען, אָן בלוט. דער פועל יוצא (נטילת נשמה) איז דער זעלבער, אבער די צורה איז אנדערש. דערפאר איז עס א תולדה.

2. **דער חילוק צווישן אב און תולדה ביי שוחט:** אלע אופנים וואס האבן ענליכקייט צו שחיטה אין צורה (שניידן, שלאָגן מיט בלוט) זענען אלע אונטער דעם אב מלאכה. אבער ווען דער פועל יוצא (נטילת נשמה) קומט דורך אן אנדערע צורה (ווי חנק), איז עס א תולדה.

3. **חונק איז נישט דווקא – עס שליסט איין אלע ענליכע וועגן:** דער רמב"ם מיינט נישט דווקא חונק, נאר סיי וועלכע וועג וואס הרג'עט אָן די צורה פון שחיטה – למשל, געבן מעדיצין אז ער זאל שטארבן, פארגיפטן, וכדומה. אלעס וואס „האט נישט די צורה פון מוציא זיין דם" איז א תולדה פון שוחט.

4. **דג (פיש):** דער רמב"ם רעכנט אויס דג (פיש) – ביי פיש, די נאטירלעכע וועג וויאזוי מ'הרג'עט זיי איז דורך ארויסנעמען פון וואסער (וואס איז ענליך צו חונק – נעמען אוועק אָקסידזשען), נישט דורך שחיטה. דאס פאסט צו דער כלל אז דער עיקר איז נטילת נשמה, סיי וועלכע אופן.

הלכה: המוציא דג מן המים – תולדה דשוחט (חונק)

דער רמב"ם זאגט: „לפיכך, המוציא דג מן המים והניחו עד שמת – איז חייב משום חונק, ווייל חיותו איז אין וואסער.

פשט: ווען מען נעמט ארויס א פיש פון וואסער און מען לאזט אים ליגן ביז ער שטארבט, איז דאס א תולדה פון שוחט – ספּעציפיש חונק (דערשטיקן). אזוי ווי א מענטש לעבט פון לופט, לעבט א פיש פון וואסער; ארויסנעמען פון זיין לעבנס-עלעמענט איז ווי דערשטיקן.

חידושים:

- **דער חידוש אז עס הייסט חונק און נישט בלויז „גורם":** מען וואלט געקענט טענה'ן אז דער מענטש טוט נישט אקטיוו הרג'ענען — ער נעמט נאר ארויס דעם פיש, און דער פיש שטארבט אליין אפאר מינוט שפעטער. דאס וואלט געווען א „גורם" (אינדירעקטע סיבה) און נישט א מעשה שוחט. קומט דער רמב"ם און זאגט אז נאך אלץ הייסט עס חונק — עס איז א דירעקטע נטילת נשמה, ווייל דאס ארויסנעמען פון וואסער איז גופא דער אקט פון דערשטיקן.

שיעור — כיון שייבש בו כסלע אצל סנפיריו

דער רמב"ם זאגט: ער ווערט חייב „כיון שייבש בו כסלע אצל סנפיריו" — ווען עס ווערט טרוקן א שטח אזוי גרויס ווי א סלע (מטבע) ביים עררייע פון די סנפירים (פלאסן/פינס).

פשט: מען איז נישט חייב ווען מען נעמט ארויס דעם פיש, נאר ווען ער איז שוין גענוג לאנג אינדרויסן אז ער קען שוין נישט סורווייוון. דער סימן דערפאר איז ווען ביי די סנפירים (פינס) ווערט טרוקן א פלעק אזוי גרויס ווי א סלע-מטבע.

חידושים:

- **דער שיעור באווייזט אז „שאינו יכול לחיות"** — פון דעם פונקט און ווייטער קען דער פיש שוין נישט צוריקקומען צום לעבן, אפילו אויב די גסיסה (שטארב-פראצעס) דויערט נאך אביסל. דער רמב"ם זאגט בפירוש „שאינו יכול לחיות".

- **נפקא מינה פון דעם שיעור:** (1) אויב א צווייטער מענטש קומט און הרג'עט דעם פיש פאר דעם שיעור — ווער איז דער הורג? (2) אויב איינער האט ארויסגענומען דעם פיש מיט כוונה אים צוריקצולייגן אין וואסער און האט פארגעסן — דארף מען וויסן ביי וועלכן פונקט ער איז שוין חייב. (3) אויב מען פרעגט: ווער זאגט אז דער פיש קען נישט צוריק לעבן? — ענטפערט דער רמב"ם אז דער שיעור פון „כסלע אצל סנפיריו" דעפינירט דעם פונקט פון „שאינו יכול לחיות".

הלכה: השוחט ידו למעי בהמה ודלדל עובר

דער רמב"ם זאגט: „השוחט ידו למעי בהמה ודלדל" — איינער וואס שטעקט אריין זיין האנט אין א טראכטיגע בהמה און דלדל (באוועגט/רוקט אראפּ) דעם עובר, אז דער עובר קען מער נישט לעבן מיט דער מוטער — חייב.

פשט: ער איז חייב משום שוחט (נטילת נשמה), ווייל דער עובר איז א בעל חי מיט נטירות נשמה (א לעבעדיגע נשמה), און דורך דעם דלדול האט ער אים אפּגעטרענט פון זיין לעבנס-קוואל.

חידושים:

- **דער עובר הייסט א בעל חי לענין שבת:** אפילו ער איז נאך נישט געבוירן, איז ער א בעל חי וואס האט נטירות נשמה, און הרג'ענען אים איז חייב משום שוחט.

- **חילוק צווישן שבת און רציחה (דיני נפשות):** ביי רציחה פון א מענטש איז דא א דין אז ביז דרייסיג טעג איז דער נייגעבוירענער א ספק נפל, און מען איז נישט חייב מיתה אויפ'ן רוצח. אבער ביי שבת, ביי א בהמה'ס עובר, איז נישט דא דער ספק — ער הייסט א בעל חי און מען איז חייב אויף שוחט. דאס איז א חידוש אז דער גדר פון „בעל חי" לענין מלאכת שוחט בשבת איז ברייטער ווי דער גדר פון רציחה ביי מענטשן.

הלכה: וועלכע סארט בעלי חיים האבן דין נטילת נשמה

דער רמב"ם זאגט: בעלי חיים „שפרין ורבין מזכר ונקבה" (וואס פארמערן זיך פון זכר און נקבה), „או נבראין מן העפר כמו הפרעושים" (אדער ווערן באשאפן פון ערד ווי פרעושים) — „ההורג אותן חייב כהורג בהמה וחיה".

פשט: אויף אזעלכע בעלי חיים איז מען חייב משום שוחט, ווייל זיי זענען אמת'דיגע בעלי חיים מיט נטילת נשמה — אפילו אויב זיי זענען גאר קליין.

חידושים:

- **דער רמב"ם ענטפערט א שאלה צו א גרויסער בעל חי (עלעפאנט) האט מער חיות ווי א קליינער (פליגער):** ניין — דער עלעפאנט און דער פליגער האבן די זעלבע חיות לענין שבת. סייז מאכט נישט אויס; וואס מאכט אויס איז צו ער איז א „רעגולערער בעל חי" וואס ווערט באשאפן אויף א נאטירלעכן וועג.

- **פרעוש (פלוי) — א ספּעציעלער פאל:** דער רמב"ם זאגט אז פרעושים ווערן באשאפן „מן העפר" (פון ערד), און נאך אלץ איז מען חייב אויף הרג'ענען זיי. דאס איז א חידוש — ווייל מען וואלט געמיינט אז נאר זכר-ונקבה-באשאפענע בעלי חיים זאלן חשוב זיין.

- **דער חילוק אין דעם רמב"ם:** עפר איז א „נארמאלע" נאטירלעכע מקור — עס איז א לעגיטימער וועג ווי נעטשער באשאפט בעלי חיים. דערפאר זענען פרעושים (פון עפר) חשוב ווי רעגולערע בעלי חיים. אבער גללים, פארשימלטע פירות, טיט — דאס זענען נישט-נארמאלע מקורות, און וואס קומט פון דארטן הייסט נישט א ריכטיגער בעל חי.

- **הערה:** דער פרעוש אין דער גמרא (שבת דף ק"ז) איז נישט דאס זעלבע ווי כינה (לייז). אין נדה (דף י"ח?) ווערט אויסגעטייטשט אז פרעוש איז א סארט פליגער/פליג וואס קומט פון עפר.

הלכה: שרצים הנוצרים מן הגללים — פטור אבל אסור

דער רמב"ם זאגט: „שרצים שנוצרים מן הגללים או מן הפירות שהבאישו, מן הטיט או מן הפירות שהתליעו וכיוצא בהן, כגון תולעים של בשר — ההורגן פטור."

פשט: שרצים וואס קומען פון גללים, פארשימלטע פירות, טיט, אדער פארווערעמטע פירות (ווי תולעים אין פלייש אדער אין קטניות) — דער וואס הרג'עט זיי איז פטור (אבל אסור מדרבנן), ווייל חז"ל זאגן אז זיי הייסן נישט אמת'דיגע בעלי חיים.

חידושים:

- **פטור אבל אסור:** דער רמב"ם זאגט „פטור" — דאס מיינט פטור מדאורייתא אבער אסור מדרבנן. מען טאר נישט הרג'ענען אזעלכע שרצים בשבת, אבער מען איז נישט חייב קרבן חטאת דערויף.

- **דער יסוד:** אזעלכע באשעפענישן ווערן נישט באשאפן דורך דעם נארמאלן נאטירלעכן פראצעס (נישט פון זכר ונקבה, נישט פון עפר), נאר פון פארדארבענע/פארשימלטע מאטעריאלן — דערפאר פעלט זיי דער סטאטוס פון א ריכטיגער בעל חי.

- **[דיגרעסיע: תורה און סייענס]** — אין מציאות ווייסן מיר נישט פון קיין ספּאנטאנע באשאפונג פון בעלי חיים פון ערד אדער פון פארשימלטע פירות. דאס איז א באקאנטע שאלה פון תורה און סייענס. דער ספר הברית רעדט וועגן דעם, אבער „אין כאן המקום להאריך."

הלכה: המפלה כליו בשבת — מולל וזורק

דער רמב"ם זאגט: „המפלה כליו בשבת — מולל את הכנה וזורקה."

פשט: איינער וואס רייניגט זיין וועש (כלים/קליידער) אין שבת פון לייז (כינים) — מעג ער כאפּן די כינה, אביסל צוקוועטשן (מולל), און אוועקווארפן. ער זאל אבער נישט ממש הרג'ענען.

חידושים:

- **וואס מיינט „מפלה"?** דאס ווארט „מפלה" (פון לפלות) מיינט דורכזוכן/רייניגן. עס איז איינע פון די זעלטענע ווערטער אין דער משנה-שפראך.

- **„מולל" — נישט ממש הרג'ענען:** דער רמב"ם זאגט מען זאל „מולל" (צוקוועטשן) און אוועקווארפן, אבער נישט ממש הרג'ענען. דאס איז ווייל ביי „מולל" איז נאר א ספק צו דער בעל חי שטארבט פון דעם — עס איז נישט א זיכערע נטילת נשמה.

הלכה: מותר להרוג את הכנה בשבת

דער רמב"ם זאגט (אין דער נעקסטער הלכה): „מותר להרוג את הכנה בשבת" — מען מעג הרג'ענען כינים אין שבת.

פשט: כינים (לייז) קומען פון זיעה פון מענטשן, נישט פון זכר ונקבה — דערפאר זענען זיי נישט חשוב ווי א ריכטיגער בעל חי, און מען מעג זיי הרג'ענען.

חידושים:

- **סתירה צווישן די צוויי הלכות:** אין דער ערשטער הלכה שטייט „מולל וזורקה" (נאר צוקוועטשן, נישט הרג'ענען), און אין דער צווייטער הלכה שטייט „מותר להרוג" (מעג ממש הרג'ענען). וויאזוי שטימט דאס?

- **תירוץ פון שלחן ערוך הרב:** דער חילוק איז צווישן צוויי סיטואציעס:

- **„מפלה כליו"** — ווען איינער איז עוסק אין רייניגן זיין וועש, קען ער טרעפן פארשידענע מינים — כינים (וואס מעג מען), אבער אויך פרעושים (וואס טאר מען נישט). דערפאר האבן חז"ל געזאגט מען זאל זיך נישט יאגן צו הרג'ענען בעת „מפלה כליו" — נאר „מולל וזורק" — כדי ער זאל נישט קומען צו הרג'ענען עפעס וואס איז אסור (א פרעוש אדער אנדערע שרצים).

- **„הורג כינה"** — ווען ער איז נישט עוסק אין „מפלה כליו", נאר ער טרעפט א כינה בפני עצמה, און ער ווייסט אז עס איז א כינה — איז נישט דא די גזירה, און מעג מען עס הרג'ענען לכתחילה.

- **נאך א חילוק — „פטור" ביי שרצים vs. „מותר" ביי כינים:** ביי שרצים פון פירות האט דער רמב"ם געזאגט „פטור" (אבל אסור מדרבנן). ביי כינים זאגט ער „מותר" — לכתחילה מותר. דער חילוק: כינים מאכן צער פאר'ן מענטש (קראצעניש, אומבאקוועמלעכקייט), דערפאר האבן חז"ל נישט גוזר געווען אויף כינים. אויף אנדערע שרצים (וואס מאכן נישט צער) האבן זיי יא גוזר געווען.

הלכה: חיה ורמשים נושכים וממיתים — מעג מען הרג'ענען

דער רמב"ם זאגט: „עוד יש מינים אחרים שמותר להרוג אותם בשבת. חיה ורמש שהם נושכים וממיתים ודאי, כגון זבוב שבמצרים, וצרעה שבנינוה, ועקרב שבחדייב, ונחש שבארץ ישראל, וכלב שוטה בכל מקום — מותר להרוג אותן בשבת כשיראו אותן."

פשט: דער רמב"ם ברענגט א ליסטע פון ספעציפישע מסוכנ'דיגע בעלי חיים וואס זייער ביס הרג'עט זיכער. ביי אזעלכע מינים מעג מען זיי הרג'ענען בשבת ווען מען זעט זיי, אפילו מ'ווייסט נישט פאר זיכער אז זיי גייען יעצט בייסן — ווייל הואיל אויב זיי בייסן איז עס ודאי מיתה, איז עס א ספק פיקוח נפש, און ספק פיקוח נפש דוחה שבת.

חידושים:

- **דער חילוק צווישן „ודאי ממיתים" און „שאר מזיקים":** דער רמב"ם מאכט א קלארע חלוקה צווישן צוויי קאטעגאריעס. ביי חיות וואס זייער ביס הרג'עט ודאי — מעג מען הרג'ענען בלויז ווייל מען זעט זיי, אפילו זיי לויפן נישט נאך דעם מענטש. דאס איז ווייל בלויז זייער אנוועזנהייט שאפט א ספק פיקוח נפש. אבער ביי „שאר מזיקים" — חיות וואס קענען אמאל הרג'ענען אבער נישט ודאי — איז דער דין אנדערש.

הלכה: שאר מזיקים — רצין אחריו לעומת יושב במקומו

דער רמב"ם זאגט: „אבל שאר כל המזיקין — אם היו רצין אחריו, מותר להרוג. ואם יושב במקומו [אדער בורחים ממנו], אסור. ואם דורסן לפי תומן — מותר."

פשט: ביי אנדערע מזיקים וואס זענען נישט אויף דער ליסטע פון „ודאי ממיתים": אויב זיי לויפן נאך דעם מענטש — מעג מען זיי הרג'ענען, ווייל דאס איז שוין קרוב צו פיקוח נפש. אויב זיי זיצן אויף זייער פלאץ אדער אנטלויפן פון מענטשן — טאר מען נישט, ווייל זיי שטעלן נישט פאר קיין סכנה. אבער אויב מען „דורסן לפי תומן" — דאס הייסט, מען טרעט אויף זיי כביכול בתמימות — איז מותר.

חידושים:

- **דער לעוועל פון ספק פיקוח נפש:** לכאורה איז אלעס ספק פיקוח נפש — אפילו א מזיק וואס „יושב במקומו" קען אמאל הרג'ענען! פארוואס זאגן די חכמים אז מ'טאר נישט? דער מגיד משנה מוטשעט זיך מיט דעם. דער תירוץ איז אז עס איז דא לעוועלס פון סכנה: ביי „שאר מזיקים" וואס זיצן אויף זייער פלאץ איז דער ספק פיקוח נפש אזוי ווייט אז די חכמים האבן נישט מתיר געווען. נאר ווען זיי לויפן נאך דעם מענטש ווערט דער ספק פיקוח נפש שטארק גענוג אז מ'מעג.

- **דער איסור ביי „יושב במקומו" — מדאורייתא אדער מדרבנן?** מדאורייתא איז עס מסתמא מותר (ווייל ס'איז דאך נטילת נשמה אן א שיעור, אדער ווייל ס'איז א ספק פיקוח נפש), אבער מדרבנן האבן חכמים אסור געמאכט ביי אזא ווייטן ספק.

- **דער גרויסער דיון: וואס מיינט „דורסן לפי תומן"?** דאס איז דער צענטראלער חידוש-דיון. עס ווערן אויפגעברענגט מערערע פשטים:

- **פשט 1 (אן ערשטע סברא, וואס ווערט אפגעווארפן):** „דורסן לפי תומן" מיינט אז דער מענטש גייט אין א פלאץ וואו ס'איז דא מזיקים אויפ'ן באדן, און ער טרעט זיי אן בשוגג, נישט מכוון — א דבר שאינו מתכוון. דאס ווערט אפגעווארפן ווייל דער רמב"ם רעדט דא נישט פון הלכות מתכוון/אינו מתכוון, נאר פון הלכות פיקוח נפש.

- **פשט 2 (דער בעסטער פשט):** דער מענטש זוכט דעם מזיק צו פארטרייבן, נישט צו הרג'ענען. ער שטויסט אים, ער ראנגלט זיך מיט אים, און אויב דער מזיק שטארבט דערפון — איז עס מותר, ווייל ער האט נישט געזוכט צו הרג'ענען נאר זיך צו באשיצן. דאס איז אזויווי א דבר שאינו מתכוון — ער מיינט צו פארטרייבן, נישט צו הרג'ענען. „לפי תומו" מיינט דא אז ער האט עס געטאן בתמימות, נישט מיט כוונה צו הרג'ענען.

- **פשט 3 (רש"י'ס שיטה, לויט דער מגיד משנה):** „דורסן לפי תומן" מיינט אז ער מיינט עס טאקע צו הרג'ענען, אבער ער מאכט זיך אז עס איז בתמימות — ער טוט עס מיט ערמה (א טריק). „לפי תומו" מיינט נישט אמת'דיגע תמימות, נאר כאילו תמימות. דער היתר איז בעצם פיקוח נפש — די חכמים האבן נישט געוואלט אז מען זאל בפירוש נאכלויפן און הרג'ענען אזא מזיק וואס איז נישט ודאי מסוכן, אבער זיי האבן יא געלאזט אויף אן אופן וואס זעט אויס ווי תמימות.

- **קשיא אויף פשט 3:** דאס שטימט נישט מיט דעם לשון „לפי תומו" — ווייל „תומו" מיינט תמימות, און אויב ער מיינט עס טאקע צו הרג'ענען איז דאס פונקט פארקערט פון תמימות, עס איז ערמה.

- **דער רמב"ן'ס שיטה:** דער רמב"ן לערנט אין דער גמרא אז „דורסן לפי תומן" מיינט טאקע אז ער שטויסט אים און ראנגלט זיך מיט אים צו פארטרייבן, און אויב ער שטארבט — איז מותר.

- **דער מסקנא:** „לפי תומו" מיינט אז דער מענטש זוכט זיך צו באשיצן און דעם מזיק צו פארטרייבן, נישט ספעציפיש צו הרג'ענען. ער שטויסט אים, ער ראנגלט זיך מיט אים, און אויב דער מזיק שטארבט דערפון — מעג מען, ווייל ער האט נישט מכוון געווען צו הרג'ענען. ער דארף נישט מורא האבן

אז אפשר גייט ער אים הרג'ענען — ווי לאנג ער מיינט זיך צו באשיצן, מעג ער זיך פייטן מיט דעם מזיק.

הלכה: מפשיט — אראפשינדן די הויט

דער רמב"ם זאגט: „המפשיט מן העור כדי לעשות קמיע — חייב."

פשט: נאכדעם וואס מ'האט געשחט'ן דעם בעל חי, קומט די מלאכה פון מפשיט — אראפשינדן די הויט פון דעם בעל חי. דער שיעור (מינימום עמאונט) פאר חיוב איז „כדי לעשות קמיע" — גענוג הויט צו מאכן א קמיע (אן אמולעט).

חידושים:

- **דער שיעור „כדי לעשות קמיע" גילט פאר אלע עור-מלאכות:** דער שיעור פון „כדי לעשות קמיע" גילט נישט נאר פאר מפשיט, נאר אויך פאר מעבד און אנדערע מלאכות וואס האבן צו טאן מיט עור.

- **„כדי" אלס שיעור-ווארט:** דאס ווארט „כדי" אין אזעלכע הלכות מיינט „דער שיעור פון" — דאס הייסט, גענוג צו מאכן א קמיע. דאס איז א שפראך-נוסח וואס חזר'ט זיך אין אסאך הלכות.

- **נאר ווען ער וויל די הויט:** דער רמב"ם מיינט ווען ער שינדט אפ די הויט ווייל ער וויל די הויט. אויב ער שינדט אפ די הויט ווייל ער וויל דאס פלייש (נישט די הויט), איז דאס אן אנדער דין.

[דיגרעסיע: דער סדר פון ל"ט מלאכות — פארוואס נישט מבשל נאך שוחט?]

נאכדעם וואס מ'האט שוין געשחט'ן דעם בעל חי, פארוואס גייט דער רמב"ם נישט גלייך צו מבשל (קאכן דאס פלייש)? דער ענטפער איז אז די ל"ט מלאכות שטאמען פון מלאכת המשכן, נישט פון מלאכת הקרבנות. אין משכן האט מען נישט געגעסן פלייש — מ'האט געדארפט די עורות (הויטן) פאר די יריעות פון משכן (עורות אילים מאדמים). דעריבער גייט דער סדר פון שוחט צו מפשיט (אראפשינדן די הויט) — ווייל דאס איז דער סדר פון ווי מ'האט געארבעט מיט די בהמות אין משכן.

נאך חידושים אין דער דיגרעסיע:

- **אופה אין דער סדר:** עס ווערט באמערקט אז „אופה" (באקן) שטייט אין דער סדר פון דער משנה, אבער דאס שטימט נישט מיט דער סדר פון מלאכת המשכן. די סדר פון דער משנה איז אן אנדערע סברא ווי די סדר פון מלאכת המשכן.

- **כתיבה אין משכן:** עס ווערט דיסקוטירט וואס כתיבה האט צו טאן מיט משכן — די גמרא רעדט פון סימנים וואס מ'האט געשריבן אויף די קרשים (ברעטער) פון משכן, צו וויסן וואס צו לייגן לעבן וואס.

- **אופה = מבשל:** פון חסידות האט מען געלערנט אז אופה איז בעצם די זעלבע מלאכה ווי מבשל, נאר ס'שטייט אופה ווייל ס'רעדט פון פת (ברויט), וואס איז „מן אופה."

הלכה: תולדות פון מפשיט — דוכסוסטוס

דער רמב"ם זאגט: אז ווער ס'צעטיילט די הויט — צעשיידט דעם דוכסוסטוס פון דעם קלף — „הרי זה תולדה דמפשיט וחייב."

פשט: נאכדעם וואס מ'שינדט אפ די הויט פון דער בהמה, קען מען די דיקע הויט צעטיילן אין לעיערס. איינע פון זיי הייסט דוכסוסטוס (די זייט דערנענטער צו דער פלייש) און די אנדערע הייסט קלף. דאס צעטיילן פון די הויט אין צוויי איז א תולדה פון מפשיט.

חידושים:

- **פאראלעל צו הלכות ספר תורה:** ווער ס'האט מיטגעהאלטן דעם שיעור אין הלכות ספר תורה ווייסט שוין וואס דוכסוסטוס איז — פון דער הויט קען מען מאכן דריי סארטן פארמאט (דוכסוסטוס, קלף, גוויל).

- **די אב פון מפשיט איז אפשינדן הויט פון פלייש; די תולדה איז צעטיילן די הויט אליין** — ביידע זענען א מין „אפטרענען" איין שיכט פון דער אנדערער.

הלכה: מעבד — שיעור און גדר המלאכה

דער רמב"ם זאגט: „המעבד מן העור כדי לעשות קמיע — חייב."

פשט: די מלאכה פון מעבד (אויסארבעטן הויט/לעדער) האט א שיעור פון „כדי לעשות קמיע" — גענוג עור אז מ'זאל קענען מאכן א קמיע דערפון. דאס איז דער מינימום שיעור כדי מ'זאל זיך מחייב זיין.

חידושים און הסברות:

- **שיעור כדי לעשות קמיע גילט פאר אלע עור-מלאכות:** דער שיעור „כדי לעשות קמיע" איז נישט נאר פאר מעבד, נאר פאר אלע מלאכות וואס שייכן צו עור — מפשיט, מעבד, און מוחק — אלע האבן דעם זעלבן שיעור.

- **וויפיל איז „כדי לעשות קמיע"?** דאס איז נישט פונקטליך באשטימט אין דער סוגיא דא. א קמיע קען זיין מיט איין אות אדער צוויי אותיות — „מ'דארף פרעגן די בעלי אומנות וואס מאכן קמיעות." דער שיעור איז אלזא א פראקטישער שיעור וואס ווענדט זיך אין דער מציאות.

- **[דיגרעסיע: וואס מיינט „כדי" אין לשון חכמים?]** עס איז געווען א שפראכלעכע דיסקוסיע וואס דאס ווארט „כדי" מיינט. אויף אונזער שפראך (יידיש/ענגליש) מיינט „כדי" = „גענוג צו טון אזוי." אין לשון חכמים, ווי „כדי אכילת פרס," מיינט עס א שיעור — „אזויפיל ווי מ'דארף צו..." עס איז אויך פארגליכן געווארן מיט „כל העולם כולו כדאי הוא לו" — וואו „כדאי" מיינט „ס'איז גענוג/ווערט." אבער דא אין הלכה מיינט „כדי" זיכער א שיעור — א מינימום מאס.

הלכה: מעבד און מולח איז איין זאך

דער רמב"ם זאגט: „ואחד הוא המעבד ואחד המולח... שהמולחים מעבדים."

פשט: מעבד (אויסארבעטן הויט) און מולח (זאלצן) איז אין גרונט די זעלבע מלאכה. ווען מ'לייגט זאלץ אויף פרישע אפגעשינדענע הויט, איז דאס א וועג פון עיבוד — דאס מאכט די הויט אויסגעארבעט.

חידושים און הסברות:

- **דער רמב"ם וויל מסייע זיין צו זיין שיטה קעגן די משנה'ס אויסרעכענונג:** אין דער משנה ווערט „מולח" אויסגערעכנט אלס א באזונדערע מלאכה. דער רמב"ם אבער זאגט אז מולח און מעבד איז איין זאך — מולח איז נאר דער וועג וויאזוי מ'איז מעבד. דאס איז א באוואוסטע שיטה פון דעם רמב"ם אין ציילן די ל"ט מלאכות.

- **מליחה איז נישט דער איינציגער וועג פון עיבוד:** דער רמב"ם האט ערשט דערמאנט מליחה אלס ביישפיל, אבער שפעטער ווערט קלאר אז עס זענען דא אנדערע וועגן — מ'לייגט סיד, עפצים (tanning agents), און אנדערע סממנים. מליחה איז בלויז איין סטעפּ אין דעם פראצעס. קודם לייגט מען זאלץ, נאכדעם נעמט מען אראפּ די זאלץ, און דעמאלטס לייגט מען צו סיד און עפצים. ס'איז מעגלעך אז מליחה איז א באזונדערער סטעפּ פון עיבוד, אדער אז מליחה איז מעבד בכלל.

הלכה: אין עיבוד באוכלין

דער רמב"ם זאגט: „ואין עיבוד באוכלין."

פשט: ווען מ'לייגט זאלץ אויף עסנווארג (אוכלין), איז דאס נישט מעבד. דער איסור פון עיבוד גילט נאר ביי עורות (הויט/לעדער), נישט ביי אכילה-זאכן.

חידושים און הסברות:

- **פאַרוואָס נישט?** כאַטש זאַלץ טױשט אױך די טעקסטשור פון פלײש (למשל, מ'מאַכט דזשערקי – געזאַלצן פלײש װאָס קען מער נישט פאַרשטינקען), פונקט װי זאַלץ טױשט די טעקסטשור פון עור, דאָך איז דאָס נישט מעבד. דער רמב"ם זאָגט קלאָר: „אין עיבוד באוכלין."

- **מקור אין גמרא:** עס איז געװען א מחלוקת אין דער גמרא. אײן דעה זאָגט אַז מלאכות אין בשר (זאַלצן פלײש) איז נישט מעבד. דער אַנדערער זאָגט „אין עיבוד באוכלין." די הלכה איז װי דער צװײטער – אין עיבוד באוכלין, װאָס שליסט אױס אַלע אוכלין, אפילו פלײש, פיש, עוף.

- **צו איז עיבוד דווקא נאָר אויף עור?** אַן אינטערעסאַנטע שאלה: דער רמב"ם זאָגט נישט „עיבוד אינו נוהג אלא בעור" – ער זאָגט בלויז „אין עיבוד באוכלין." דאָס לאָזט אָפּן די מעגלעכקײט אַז עיבוד קען שײך זײן בײ אַנדערע זאַכן װאָס זענען נישט אוכלין און נישט עור. אָבער למעשה, װײל עס איז נישט דאָ באַוכלין, בלײבט עס פּראַקטיש נאָר בײ עור.

- **שביעית-פּאַראַלעל:** בײ שביעית איז דאָ אַ דין װען מ'מעג זאַלצן ירקות, אָבער די גמרא זאָגט דאָרט אַז ס'איז נישט קײן דאורײתא – יענץ איז צוליב מתקן אָדער אַן אַנדער ענין, נישט עיבוד.

הלכה: תולדה פון מעבד – הדורס על העור ברגלו

דער רמב"ם זאָגט: „הדורס על העור ברגלו עד שיתקשה" – איז אַ תולדה פון מעבד.

פּשט: אײנער װאָס טרעט אױף די הויט מיט זײן פוס ביז ס'װערט האַרט – דאָס איז אַ תולדה פון מעבד. דאָס איז נאָך אַ װעג פון אױסאַרבעטן הויט, נישט דורך זאַלץ נאָר דורך פיזישע דרוק.

חידוש: דאָס באַשטעטיגט אַז מעבד איז נישט באַגרענעצט צו מליחה אַלײן – יעדע מעטאָד װאָס מאַכט די הויט אױסגעאַרבעט (האַרט, פּרעזערווירט) איז מעבד אָדער אַ תולדה דערפון.

הלכה: מעבד – נאָך תולדות

דער רמב"ם זאָגט: מעבד קען געטון װערן דורך פאַרשידענע װעגן – דורך כעמיקאַלס, אָדער מעניועלי: „ער טרעט אויף די עור מיט זײנע פיס עד שיתקשה ויתאמץ", אָדער „מרככו בידיו" – ער מאַכט עס װײך מיט זײנע הענט. „מותחו ומשוהו כדי להכשיר עורות הצנומים" – ער שלעפּט עס און מאַכט עס גלײך, אַזױ װי שוסטערס טוען – „הרי זו תולדת מעבד וחייב."

פּשט: ס'זענען פאַרשידענע תולדות פון מעבד: מאַכן הויט האַרט דורך טרעטן מיט פיס, מאַכן װײך מיט הענט, שלעפּן און גלײך מאַכן פאַר שוסטערס – אַלע זענען תולדות מעבד.

הלכה: מוחק (ממחק) – גלאַט מאַכן די הויט

**דער רמב"ם זאָגט: „וכן המוחק מן העור כדי לעשות קמיע חייב. ואיזהו מוחק? זה המעביר השער או הצמר מעל העור אחר מיתה עד שיחליק את העור כדי שי

היה עור חלק."**

פּשט: מוחק (אָדער ממחק װי אין דער משנה) מײנט גלאַט מאַכן די הויט – אַרױסנעמען די האָר אָדער װאָל פון דער הויט נאָך דעם טויט פון דער בהמה, ביז די הויט װערט גלאַט. דער שיעור איז אױך כדי לעשות קמיע.

חידושים און הסברות:

- **מוחק מײנט נישט „אױסמעקן" נאָר „גלאַט מאַכן":** כאַטש דאָס װאָרט „מוחק" קען מײנען אױסמעקן, דאָ מײנט עס גלאַט מאַכן (smoothing). דער רמב"ם שרײבט „מוחק" און די משנה שרײבט „ממחק" – בײדע פון דעם זעלבן שורש, און דער רמב"ם האָט זיכער געהאַלטן אַז ס'איז די זעלבע מלאכה.

- **מוחק איז נישט בעיקר שנײדן האָר – ס'איז גלאַט מאַכן:** דער עיקר פון מוחק איז נישט דאָס אַרױסנעמען פון האָר (דאָס װאָלט געװען גוזז), נאָר דאָס גלאַט מאַכן פון דער הויט. דער רמב"ם ברענגט אַז אױב ס'איז געבליבן אַביסל בשר אָדער אַנדערע זאַכן אױף דער הויט, איז אױך דאָ מוחק װען מ'מאַכט עס גלאַט. מוחק מײנט נישט דווקא האָר – ס'איז אַן ענין פון גלאַט מאַכן די פעל/עור, װאָסטעװער ס'בלײבט דאָרט.

- **חילוק צווישן מוחק, גוזז, און קוצר:** עס זענען דאָ דרײ מיני װעגן װי אַזױ אַרױסצושלעפּן אַ זאַך פון מקום גידולו, און ס'איז דאָ דרײ באַזונדערע איסורים – ס'װענדט זיך אין דעם קאָנטעקסט:

- **גוזז** – אָפּשערן האָר (פון אַ לעבעדיגע בהמה אָדער מענטש)
- **קוצר** – אָפּשערן אַ דבר גידולו (נאָר בײ זאַכן װאָס װאַקסן פון דער ערד)
- **מוחק** – גלאַט מאַכן הויט (נאָך מיתה, אַלס טײל פון עור-פּראַצעסירונג)

- **צו איז מוחק שייך בײ אוכלין?** אַ שאלה איז אױפגעברענגט געװאָרן: צו אַרױסשלעפּן האָר פון אַ טשיקען (קלײנע שטיקלעך װאָס בלײבן אױף דער הויט) איז מוחק? דער רמ"א זאָגט אַז „אין מוחק באוכלין" – פּונקט װי אין עיבוד באוכלין. אָבער עס איז נישט אַזױ פּשוט – ס'קען זײן אַז אַרױסנעמען פעדערן פון אַ טשיקען איז אַ תולדה פון גוזז, נישט ממחק.

- **צו איז מוחק שייך בײ האַלץ אָדער אַנדערע מאַטעריאַלן?** װען מ'מאַכט גלאַט אַ שטיק האַלץ, איז דאָס מוחק? דער מסקנא איז אַז מוחק איז ספּעציפיש גלאַט מאַכן הויט, נישט אַנדערע מאַטעריאַלן. (האַלץ גלאַט מאַכן קען שײך זײן צו אַנדערע מלאכות.)

- **צו איז שמירן פנים (לעבעדיגע הויט) מוחק?** אַ פּראָװאָקאַטיװע שאלה: אײנער װאָס שמירט זײן פנים און מאַכט עס גלאַט – ער האָט הויט, און מוחק מײנט גלאַט מאַכן הויט! דאָס איז געבליבן אַלס אַ שאלה אָן אַ קלאָרע תשובה.

- **שפּרײטן קרעם אױף עסנװאַרג:** צו שפּרײטן קרעם אױף אַ קוכן אַז ס'זאָל זײן גלאַט – איז דאָס מוחק? דער מסקנא איז אַז דאָס איז נישט מוחק, װײל: (א) אין מוחק באוכלין, (ב) ס'איז נישט קײן תיקון – מ'קען עס עסן אָן דעם אױך, ס'מאַכט עס בלויז שענער. אָבער למעשה דאַרף מען פרעגן אַ רב.

הלכה: דרײ מלאכות – דרײ סטעפּס פון אײן פּראַצעס

חידוש: מפשיט, מעבד, און ממחק זענען בעצם דרײ סטאַדיעס (סטעפּס) פון דעם זעלבן פּראַצעס פון פּאַראַרבעטן הויט:

1. **מפשיט** – אָפּשינדן די הויט פון דער בהמה
2. **מעבד** – אױסאַרבעטן די הויט (דורך זאַלץ, סיד, סממנים)
3. **ממחק** – גלאַט מאַכן די הויט (אַרױסנעמען האָר, בשר-רעשטן)

כאַטש ס'איז דרײ באַזונדערע אבות מלאכות, זענען זײ אַלע טײלן פון אײן אינדוסטריעלן פּראַצעס.

הלכה: מוחק – תולדות

דער רמב"ם זאָגט: „המורט נוצה מן האברא – הרי זה תולדת מוחק וחייב."

פּשט: אַרױסשלעפּן אַ פעדער (נוצה) פון דעם פליגל (אברא) פון אַ פױגל איז אַ תולדה פון מוחק.

חידושים:

- **פאַרוואָס איז דאָס מוחק און נישט גוזז?** ס'װערט געפרעגט: פאַרװאָס הײסט אַרױסשלעפּן נוצות „מורט" (תולדת מוחק) און נישט „גוזז"? אַ מעגליכע תירוץ: גוזז איז װען מען װיל די האָר/װאָל אַלײן, און מוחק איז

ווען מען וויל די הויט/אויבערפלאך — מען וויל אראפנעמען די פעדערן כדי צו גלעטן די אויבערפלאך. אויך מעגליך אז ס'איז א חילוק צווישן א לעבעדיגע און א טויטע.

דער רמב"ם זאגט: „הממרח רטיה כל שהוא... שעוה או זפת... בדברים המתמרחים עד שיחליק פניהם — חייב משום מוחק."

פשט: איינער וואס שמירט א רטיה (קרים/רפואה), שעוה אדער זפת מיט זאכן וואס שמירן זיך, ביז ער מאכט עס גלאט — איז חייב משום מוחק.

חידושים:

- **ממרח איז נישט סתם לייגן קרים:** דער חיוב איז נישט פאר סתם אויפלייגן א רטיה, נאר פאר דעם גלעטן — „עד שיחליק פניהם." אויב מען לייגט ארויף א קרים אזוי ווי ס'איז, אן גלעטן, איז עס נישט ממרח. דער חיוב איז דער אקט פון גלאט מאכן — דאס איז דער מוחק-אספעקט.

- **ביישפיל מיט הבדלה ליכט:** א פראקטישער ביישפיל: איינער האט א שעוה-ליכט (הבדלה ליכט) וואס איז נישט גראד, און ער מאכט עס גראד דורך מחליק זיין — דאס איז חייב משום מוחק.

דער רמב"ם זאגט: „וכן השב בידו על העור המתוח בין העמודים" — איינער וואס רייבט מיט זיין האנט אויף הויט וואס איז אויפגעהאנגען צווישן צוויי עמודים, כדי צו מוחק זיין (גלאט מאכן).

פשט: א וועג פון אויסארבעטן הויט איז אז מען הענגט עס אויף צווישן צוויי עמודים, מאכט עס שטראף (טייט), און רייבט עס מיט די הענט — דאס איז אויך א תולדה פון מוחק.

הלכה: מחתך — גדר המלאכה

דער רמב"ם זאגט: „המחתך מן העור, השיעור כדי לעשות קמיע, חייב. והוא שיתכוין למדת ארכו ומדת רחבו, ויחתוך בכונה — שהיא מלאכה. אבל המחתך דרך הפסד, או בלא כונה למדתו, אלא כמתעסק או כמשחק — הרי זה פטור."

פשט: מחתך (צושניידן הויט אויף סייזעס) — דער שיעור איז כדי לעשות קמיע. דער תנאי איז אז ער מכוון זיין צו א ספעציפישע מאס (לענג און ברייט) און שניידט מיט כוונה. אן דעם — ווי א מתעסק אדער משחק — איז ער פטור.

חידושים און הסברות:

- **מחתך איז נאר מיט דיוק:** מחתך מיינט נישט סתם שניידן, נאר שניידן מיט א דיוק צו א געוויסע סייז. דאס איז וואס מאכט עס א „מעשה אומנות" — אנדערש וואלט עס נישט געווען קיין מלאכה.

- **דער גאפ צווישן „מכוון" און „מתעסק":** צווישן די צוויי עקסטרעמען — „מכ��ון למדת ארכו ומדת רחבו" (פולע כוונה צו א פרעציזע סייז) און „מתעסק/משחק" (גאר קיין כוונה, סתם שפילן זיך) — איז דא אסאך אין דערצווישן. למשל, איינער וואס דארף א בערך'דיגע שטיקל הויט, ער ווייסט ער דארף א שטיקל, אבער אן א פרעציזע מאס — וואס איז זיין דין?

- **„דרך הפסד" — וואס מיינט עס?** „דרך הפסד" מיינט לכאורה ווען ער שניידט אראפ דעם טייל וואס ער דארף נישט, אנשטאט צו שניידן דעם טייל וואס ער דארף. למשל, ער וויל א גרויסע באקס, שניידט ער אראפ ביי די עק — דאס אראפגעשניטענע איז נישט וויכטיג פאר אים. ער דארף אראפשניידן דעם טייל וואס ער דארף יא, נישט דעם וואס ער דארף נישט.

- **צי „מתעסק" און „משחק" זענען באזונדערע פטורים:** „מתעסק" איז שוין פטור פון אנדערע סיבות (ווי מען זעט אין משנה פרק א'), און „משחק" איז אויך פטור פון אנדערע סיבות. אלזא מוז דער רמב"ם דא מיינען עפעס מער — אז ביי מחתך ספעציפיש איז דא א ספעציעלע דרישה פון „מעשה אומנות" (פרעציזע שניידן), וואס אן דעם איז עס בכלל נישט די מלאכה, אפילו אויב ער שניידט ערנסט.

- **דער רמב"ם'ס חידוש:** דער רמב"ם מאכט א חילוק אז ביי מחתך איז דער חיוב נאר ווען ס'איז ממש א אומן-ארבעט מיט פרעציזע מאסן. די אנדערע זייט איז נישט א „שוואכערער אומן" — נאר גאר קיין מחתך. דאס איז אינטערעסאנט, ווייל ביי אנדערע מלאכות איז דער חילוק צווישן גוט און שלעכט, אבער דא איז דער חילוק צווישן פרעציז און נישט-פרעציז.

- **ביישפיל:** ער האט א שטיקל הויט, ער וויל מאכן תפילין, אבער ס'איז צו גרויס. מעסט ער אויס אז ס'זאל שטימען מיט די סייז פון זיין תפילין, מיט די אנדערע פרשיות — דאס איז חייב. איינער וואס דארף פאר קיין מידה, ס'איז נישט קיין חילוק ווי גרויס, ער געבט א שנייד אפ — דאס איז פטור.

[דיגרעסיע: שניידן טישו-פאפיר אויף שבת]

- **פראקטישע נפקא מינה — שניידן טישו-פאפיר:** ס'ווערט דיסקוטירט צי שניידן טישו-פאפיר (toilet paper) אויף שבת איז א חשש מחתך. דער מסקנא איז אז ביי פאפיר וואס האט שוין פינטלעך (perforations) וואו צו רייסן, איז עס נישט דער קלאסישער מחתך, ווייל מען שניידט נישט מיט א מעסער צו א פרעציזע מאס — מען רייסט ביי א שוין-באשטימטע פלאץ. דאך איז שבת-פאפיר (פרי-קאט) א חומרה. אויב ס'איז נאר א דרבנן, קען מען זיין מיקל משום כבוד הבריות. אבער אויב מען קען קויפן ערב שבת שוין געשניטענע, איז בעסער.

- **מחתך מיינט לכאורה מיט א מעסער:** מחתך מיינט בעיקר שניידן מיט א מעסער מיט מדת ארכו ומדת רחבו, נישט סתם אפרייסן מיט די הענט.

הלכה: מחתך — תולדות

דער רמב"ם זאגט: תולדות פון מחתך — „הקומט את הכנף", „המגריד ראשי קלינסות של ארז", „כל חתיכה שיחתך חרש העץ מן העצים או חרש מתכות".

פשט: די תולדות פון מחתך כוללן: (1) אפשניידן א פעדער (כנף) אנשטאט ארויסרייסן — ער שניידט אפ די כנף אז עס בלייבט נאך א ביסל אונטן, אנדערש ווי „מורט" וואו מען שלעפט עס אינגאנצן ארויס; (2) אפשניידן שטיקלעך ארז-האלץ אין א באשטימטע מאס אז אלע זאלן זיין די זעלבע סייז — חייב משום מחתך ווייל ער שניידט „במדה"; (3) א חרש עץ אדער חרש מתכות (שמיד) וואס שניידט אפ שטיקלעך מיט דיוק — חייב משום מחתך ווייל ער וויל אז דאס שטיקל זאל פיטן אין זיין בענקל אדער פראיעקט.

חידושים:

- **חילוק צווישן מחתך און קראצן אפ מתכות:** ווען איינער קראצט אפ ברעקלעך פון מתכות (וואס איז פריער דיסקוטירט געווארן אלס תולדה פון טוחן), איז דאס נישט מחתך — ווייל דארט וויל ער די ברעקלעך נוצן פאר עפעס, אבער ביי מחתך וויל ער מאכן דאס שטיקל אליין א געוויסע סייז. דער חילוק איז צווישן „ער וויל די ברעקלעך" (טוחן) און „ער וויל דאס שטיקל זאל זיין א באשטימטע מאס" (מחתך).

מחתך — קויץ (טוטפיק) און שליסל

דער רמב"ם זאגט: „הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקטמו לחצות בו שיניו או לפתוח בו את הדלת — חייב."

פשט: איינער וואס נעמט א שטיקל האלץ און שניידט עס אפ צו מאכן א טוטפיק אדער א קליינע שליסל — חייב משום מחתך, ווייל ער שניידט מיט דיוק פאר א באשטימטן צוועק.

מחתך — „אין מחתך באוכלין"

דער רמב"ם זאגט: „כל דבר שראוי למאכל בהמה — תבן ועשבים לחים ועצים וכיוצא בהן — מותר לקטום מהן בשבת."

פשט: זאכן וואס זענען ראוי למאכל בהמה — שטרוי, פרישע גראזן, און „עצים" (וואס מיינט דערנער אדער ווייכע צווייגן) — מעג מען אפשניידן בשבת. דאסווארט „מותר" (נישט בלויז „פטור") ווייזט אז ס'איז בכלל נישט שייך צו תיקון כלים.

חידושים:

- **„מותר" נישט „פטור":** דער רמב"ם זאגט „מותר" — דאס מיינט ס'איז בכלל נישט קיין תיקון כלים, נישט אמאל מדרבנן. ווייל מען קוקט עס אן ווי אוכל, נישט ווי א כלי.

- **„אין מחתך באוכלין" — ברייטערער כלל:** דער רמב"ם'ס פרינציפ „אין עיבוד באוכלין" (וואס ער האט פריער געזאגט) איז אפשר א ברייטערער כלל וואס שליסט אריין אלע מלאכות — מחתך, עיבוד, און אנדערע — אז ביי אוכלין איז נישטא קיין חיוב. דער סדר אין רמב"ם ווייזט אז דאס איז א כוללדיגער כלל: מיט עסן קען מען זיך „ארומשפילן" — ס'ווערט נישט קיין כלי, ס'ווערט נישט גארנישט. אפילו מען שניידט עסן אין א שיינע צורה, ס'איז נישט קיין תיקון.

- **פארוואס טאקע נישט?** ווייל ביי אוכלין ווערט נישט גארנישט — מען נעמט א גראז און שניידט עס, ס'איז געווארן א קירצערע גראז, „that's all, that happens." ס'ווערט נישט פון עפעס א נייע זאך. ביי א כלי ווערט דורך שניידן א נייע ברויכבארע זאך, אבער ביי אוכל ווערט נישט קיין תיקון.

- **שאלה וועגן פיקלס (כבישה):** אויב ביי אוכלין ווערט יא עפעס (ווי א פיקל וואס ווערט דורך כבישה), איז דאס אפשר יא א מלאכה? דאס בלייבט אלס א שאלה, אבער ס'ווערט באמערקט אז דאס איז נישט דאורייתא.

מחתך — עצי בשמים

דער רמב"ם זאגט: „מותר ללקוט עצי בשמים להריח בהם, אפילו שהוא קשה ויבש... כל שהוא לצורך ריח, בין שפוצעו עץ גדול [בין קטן]."

פשט: מען מעג אפברעכן שטיקלעך בשמים-האלץ כדי צו שמעקן, אפילו ס'איז הארט און טריקן (וואס זעט אויס ווי האלץ וואס מ'האט פריער געזאגט איז אסור). סיי א קליין שטיקל, סיי א גרויס שטיקל — ווייל ס'איז לצורך ריח.

חידושים:

- **חילוק צווישן קוץ (טוטפיק) און בשמים:** ביי א קוץ שניידט מען אפ א שטיקל האלץ צו מאכן א כלי (תיקון כלי) — דאס איז אסור. אבער ביי בשמים מאכט מען נישט קיין תיקון כלי — מען מאכט בלויז אז ס'זאל גוט שמעקן. „ער מאכט ריח, ער מאכט נישט די האלץ גארנישט, ער קערט נישט וועגן די האלץ." דאס איז א וועג פון שמעקן, נישט א וועג פון מאכן א כלי.

- **אפילו קשה ויבש:** כאטש לח איז שוין מותר ווייל ס'איז מאכל בהמה, חידוש'ט דער רמב"ם אז אפילו הארט און טריקן (וואס איז שוין נישט מאכל בהמה) איז מותר — ווייל דער היתר איז נישט מצד מאכל בהמה, נאר מצד דעם וואס ס'איז נישט קיין תיקון כלי, ס'איז נאר לצורך ריח.

מלאכת כותב — שיעור שתי אותיות

דער רמב"ם זאגט: „הכותב שתי אותיות — חייב."

פשט: דער שיעור פון כותב איז צוויי אותיות.

מלאכת מוחק — שיעור און „על מנת"

דער רמב"ם זאגט: „המוחק כתב על מנת לכתוב במקום המחק" — וויפיל? פלאץ פאר צוויי אותיות — חייב.

פשט: ביי מוחק דארף מען צוויי זאכן: (1) ער מעקט „על מנת" — מיט א פלאן צו שרייבן אין דעם פלאץ; (2) ער מעקט גענוג פלאץ פאר צוויי אותיות.

חידושים:

- **חילוק צווישן שיעור ביי כותב און מוחק:** ביי כותב מיינט „שתי אותיות" א שיעור אין חשיבות — איין אות איז נישט חשוב גענוג. דערפאר, „הכותב אות אחת גדולה כשתיים" — אויב איינער שרייבט איין גרויסע אות וואס נעמט אריין דעם פלאץ פון צוויי — איז ער פטור, ווייל ער האט נאר געשריבן איין אות, און איין אות איז נישט חשוב גענוג. אבער ביי מוחק איז אנדערש: „מוחק אות אחת גדולה" — ווען ער מעקט אויס איין גרויסע אות און ס'בלייבט פלאץ פאר צוויי אותיות — איז ער חייב. ווייל ביי מוחק קוקט מען אויף וואס ער גרייט אן (דעם פלאץ), נישט אויף וואס ער נעמט אוועק.

- **„על מנת" ביי מוחק:** אויסמעקן אן א פלאן צו שרייבן איז בכלל נישט קיין מלאכה. „אויסמעקן וואס איז דא פלאץ איז נישט קיין מלאכה." ס'דארף זיין „על מנת לכתוב במקום המחק." אבער ביי כותב שטייט נישט „על מנת" — דאס איז א חילוק צווישן כותב און מוחק.

- **שאלה וועגן סייז פון אותיות:** פון וועלכע סייז אותיות רעדט מען? יעדע אות קען זיין צוויי אותיות אויב מען שרייבט עס קלענער. דער שיעור ווערט באשטימט לויט א „געוועגליכע דרך כתיבה," אבער דער רמב"ם גיט נישט דא א קלארע שיעור אין סייז.

- **ביי מוחק — וואספארא אותיות ער פלאנט צו שרייבן:** ס'ווענדט זיך אויף וואספארא אותיות ער האט געפלאנט צו שרייבן — אויב ער פלאנט צוויי קליינע אותיות, איז גענוג פלאץ פאר צוויי קליינע. אויב ער פלאנט צוויי גרויסע, דארף ער מער פלאץ.

כותב — איין אות וואס משלים א ספר

דער רמב"ם זאגט: „כותב אות אחת ושלם בה את הספר — חייב."

פשט: אויב איינער שרייבט נאר איין אות, אבער מיט דער אות ענדיגט ער א ספר (למשל די לעצטע למ"ד פון „לעיני כל ישראל"), איז ער חייב — ווייל די איין אות האט א באזונדערע חשיבות.

חידושים:

- **שאלה: נאר השלמת ספר, אדער יעדע חשוב'ע אות?** צי דער דין גילט נאר ווען מען איז משלים א ספר, אדער אויך ווען איין אות איז חשוב מצד אנדערע סיבות — למשל, איינער וואס שרייבט זיין אינישל (א ל') אויף אלע זיינע ספרים אלס סימן. דאס בלייבט אלס שאלה.

- **„ספר" מיינט אפשר אויך א בריוו:** „ספר" מיינט אפשר אויך א בריוו אדער א צעטל — „ס'האט משלים געווען די צעטל."

- **פאראלעל צו אורג:** דאס איז ענליך צום דין ביי אורג (וועבן), וואו דער שיעור איז צוויי אצבעות, אבער ביי דעם ענד פון דעם שטאף געווגט אפילו איינס — ווייל מיט דעם ענדיגט ער דאס גאנצע ארבעט.

- **שייכות צו מכה בפטיש:** צי דאס איז ענליך צו מכה בפטיש — וואו א קליינע מלאכה וואס ענדיגט צו דאס גאנצע ארבעט איז חייב. אבער ס'ווערט מחלק: מכה בפטיש איז אן עקסטערע מלאכה (נישט בונה אליין, נאר א באזונדערע האק וואס פארענדיגט), אבער דא ביי כותב איז עס די זעלבע מלאכה (כותב) וואס ענדיגט צו.

כותב — מתכוין לקלקל

דער רמב"ם זאגט: „הכותב ומתכוין לקלקל" — איז נאך אלץ חייב.

פשט: אפילו איינער שרייבט אותיות ווייל ער וויל „אנקאטשקענען" (פארשמוציגן/פארדארבן) דעם ליידיגן פאפיר — ער איז נאך אלץ חייב. ווייל כתיבה אליין איז א מעשה תיקון — ער האט באשאפן כתב אויפן פאפיר. דער „קלקול" פון פאפיר איז נישט רעלעוואנט, ווייל די חיוב איז

אויף דעם מקום הכתב — אויף דעם וואס ער האט געשריבן, נישט אויף דעם וואס ער האט פארדארבן.

חידושים:

- **כתיבה איז א מלאכה פאר זיך, נישט אויפן חפצא פון פאפיר:** דער חיוב פון כותב גייט נישט אויף דעם וואס ער מאכט שענער דעם צעטל אדער גיט עם א ווערט — נאר אויף דעם מעשה כתב אליין. דערפאר, אפילו ער „פארדארבט" דעם פאפיר דורך אנשרייבן אומנויטיגע אותיות, איז ער חייב משום כותב, ווייל למעשה האט ער געטון א מעשה כתיבה. דאס איז א חילוק פון אנדערע מלאכות וואו מקלקל איז פטור — דארט גייט דער חיוב אויפן רעזולטאט אויפן חפצא, אבער ביי כותב גייט דער חיוב אויפן כתב גופא.

מלאכת מוחק — על מנת לקלקל

א מוחק על מנת לקלקל (נישט על מנת לכתוב) איז פטור.

חידושים:

- **חילוק צווישן כותב און מוחק ביי מקלקל:** ביי כותב על מנת לקלקל איז חייב, ווייל כתיבה איז א מלאכה פאר זיך. אבער מוחק איז נאר חייב ווען עס איז על מנת לכתוב — מוחק איז ווי א הכשר פאר כתיבה, נישט א מלאכה פאר זיך. דערפאר, א מוחק על מנת לקלקל איז פטור ווייל ער איז נישט מוחק על מנת לכתוב.
- **וואס מיינט „מוחק על מנת לקלקל":** ס'איז געווען א דיון צי „שלא על מנת לכתוב" מיינט ממש „על מנת לקלקל את העור" — ער וויל פארדארבן דעם עור דורך אויסקראצן. דער מסקנא איז אז דער רמב"ם זאגט עס נאר לאפוקי פון הכותב על מנת לקלקל, וואו ער איז חייב — ביי מוחק אבער, ווען ער מעקט נישט על מנת לכתוב, איז ער פטור.
- **מוחק מיינט נאר אויסמעקן אן אות:** מוחק מיינט ספעציפיש אויסמעקן אותיות, נישט סתם קראצן אין עור — סתם קראצן וואלט געווען ממחק אדער אן אנדערע מלאכה.

מוחק — נפל דיו על גבי ספר

דער רמב"ם זאגט: נפל דיו על גבי ספר ומוחק אותה, או נפל שעוה על גבי פנקס ומוחק אותה — אם יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות, חייב.

פשט: ווען דיו האט זיך אויסגעגאסן אויף א ספר און ער מעקט עס אויס, אדער שעוה איז געפאלן אויף א פנקס (א לוח פון שעוה וואו מען קראצט אריין אותיות) און ער מעקט עס אויס — אויב דער פלאץ וואס ער האט אויסגעמעקט האט גענוג פלאץ פאר צוויי אותיות, איז ער חייב משום מוחק על מנת לכתוב, אפילו ער האט נישט אויסגעמעקט אותיות נאר שמוץ.

כותב — אות כפולה

דער רמב"ם זאגט: הכותב אות כפולה כפולה פעמים כשם אחד, כגון ר"ר, ת"ת, ג"ג — חייב.

פשט: ווען איינער שרייבט די זעלבע אות צוויי מאל, און עס מאכט א ווארט (א שם), איז ער חייב. למשל: ר"ר (ווי „רר" אין תורה), ת"ת (געבן), ג"ג (דאך).

חידושים:

- **דער חידוש פון אות כפולה:** מען וואלט געמיינט אז צוויי מאל די זעלבע אות איז ווי איין אות, נישט ווי צוויי אותיות. קומט דער רמב"ם און זאגט אז ווייל עס האט א מינינג (א שם), איז עס א חשוב'ע כתיבה.
- **אן מינינג איז פטור:** אויב מען שרייבט א' א' אדער ב' ב' וואס האט נישט קיין באדייטונג אלס ווארט, איז מען פטור — ס'איז ווי איין אות.

כותב — בכל כתב ובכל לשון

דער רמב"ם זאגט: בכל כתב ובכל לשון חייב, אפילו משני סמיונות.

פשט: עס מאכט נישט אויס וועלכע שפראך אדער וועלכע אלפאבעט — מען איז חייב. אפילו צוויי אותיות פון צוויי פארשידענע מינים כתב (צוויי אנדערע אלפאבעטן).

חידושים:

- **וואס מיינט „סמיונות":** ס'איז דיסקוטירט געווארן מערערע פשטים: (1) צוויי פארשידענע אלפאבעטן, ווי טשייניז און רוסיש; (2) א שפראך באזירט אויף סימנים (ווי הייראגליפן), וואו מען מאלט א בילד פון א פויגל לעבן א בילד פון א קאטשקע, וואס צוזאמען מיינט עפעס; (3) סימנים וואס זענען נישט פארמעלע אותיות, ווי אן X אדער אן אנגענומענע סימן. דער חידוש וואלט געווען אז אפילו אזעלכע סימנים, וואס זענען נישט קלאסישע אותיות, זענען אויך כתיבה.

כותב — אות אחת סמוך לכתב, כתב על גבי כתב, מתכוין לכתוב ח' וכתב שני זייני"ן

דער רמב"ם זאגט: הכותב אות אחת סמוך לכתב — פטור. כתב על גבי כתב — פטור. המתכוין לכתוב ח' וכתב שני זייני"ן, וכן כיוצא בו בשאר אותיות — פטור.

פשט: (1) ווען מען שרייבט איין אות לעבן שוין-געשריבענע אותיות, אפילו עס קאמפליטירט א ווארט (ווי די לעצטע אות פון א ספר) — פטור, ווייל ער האט נאר איין אות געשריבן. (2) ווען מען שרייבט איבער שוין-עקזיסטירנדע אותיות — פטור. (3) ווען מען האט געוואלט שרייבן א ח' (וואס אין כתב אשורית איז צוזאמגעשטעלט פון צוויי זייני"ן) אבער עס איז אויסגעקומען ווי צוויי באזונדערע זייני"ן — פטור, ווייל ער האט זיך נישט אין זין געהאט צוויי אותיות צו שרייבן.

חידושים:

- **ח' און צוויי זייני"ן:** „זז" וואלט געווען א שם (א ווארט), אבער ווייל ער האט בכלל נישט אינטענדירט צוויי אותיות צו שרייבן נאר איין ח', איז ער פטור — עס פעלט כוונה צו שרייבן צוויי אותיות.
- **„וכן כיוצא בו בשאר אותיות":** וועלכע אנדערע אותיות קענען אזוי צעפאלן ווערן — למשל א ש' וואס ווערט דריי ו'ס. אבער דריי ו'ס מאכן נישט קיין ווארט (אויסער אפשר „וו" וואס מיינט א האקן), אזוי אז ס'וואלט ממילא פטור געווען אפילו אן דעם חסרון פון כוונה.

כותב — שתי אותיות אויף פארשידענע פלעצער

דער רמב"ם זאגט: הכותב אות אחת בכותל זה ואות אחת בקורה שאינו רואה — פטור. שתי אותיות בשני דפי פנקס שאין נהגין זה עם זה — פטור. אבל כתבן בשני כתלי זוית — חייב.

פשט: ווען מען שרייבט צוויי אותיות אויף פלעצער וואו מען קען זיי נישט צוזאמען ליינען (איין וואנט און א קורה וואס מען זעט נישט ביידע אינאיינעם, אדער צוויי דפים וואס ליגן נישט איינס לעבן דעם אנדערן) — פטור. אבער אויף צוויי וואנטן פון א ווינקל (זוית), וואו מען קען עס אנקוקן ווי א המשך — חייב.

חידושים:

- **„שאינו רואה" — אינטערעסאנטע לשון:** די גמרא זאגט „שאינו רואה" — מען קען נישט זען ביידע אותיות אינאיינעם, דערפאר איז עס נישט כתיבה פון צוויי אותיות.
- **גרויסער חידוש — צוויי אותיות אין צוויי שטעט:** דער רמב"ם זאגט אז ווען איינער שרייבט איין אות אויף א מגילה אין איין שטאט, און גייט צו אן אנדערע שטאט און שרייבט איין אות אויף אן אנדערע מגילה — חייב! ווייל „שמקרבין ונהגין זה עם זה" — מען קען זיי צוזאמלייגן און ליינען. דער

עיקר איז נישט צי זיי ליגן יעצט צוזאמען, נאר צי זיי קענען צוזאמגעלייגט ווערן.

- **„הוגה" מיינט ליינען:** דאס ווארט „נהגין" אדער „הוגה" מיינט דא נישט טראכטן (ווי „הגיון לבו"), נאר ארויסזאגן/ליינען – ווי „הוגה את השם" אין בית יוסף.

- **„אינם מחוסרין מעשה לקרב אותן":** דער תנאי איז אז מען דארף נישט א מעשה טון צו מקרב זיין די צוויי בלעטער – סתם צוזאמלייגן איז גענוג. אבער ווען מען דארף ארויסרייסן א בלאט פון א אריינגעבונדענעם ספר כדי עס צוזאמצולייגן מיט דעם אנדערן, איז דאס „מחוסר מעשה" און פטור.

כותב – אות אחת שקוראין בו תיבה שלימה

דער רמב"ם זאגט: הכותב אות אחת, אף על פי שקוראין בו תיבה שלימה – פטור.

פשט: ווען איינער שרייבט איין אות וואס פונקציאנירט ווי א סימן פאר א גאנצע ווארט – למשל מ' פאר „מעשר" אדער מ' פאר 40 – איז ער פטור, ווייל למעשה האט ער נאר איין אות געשריבן.

חידושים:

- **דער חילוק צווישן שרייבן און סימן:** אפילו אלע ווייסן וואס דער אות מיינט (ווי מ' = מעשר ביי א בעקער, אדער מ' = 40), איז עס נאר איין אות, נישט צוויי, און דערפאר פטור.

כותב – מגיה אות אחת (פיקסן אותיות)

דער רמב"ם זאגט: ווען איינער פיקסט א ח' און מאכט דערפון צוויי ז'ין, איז ער חייב. „וכן כל כיוצא בזה."

פשט: דער וואס האט אריגינעל געמאכט די מיסטעיק (געשריבן א ח' אנשטאט צוויי ז'ין) איז פטור, אבער דער וואס פיקסט עס – ער האט מיט זיין מעשה באשאפן צוויי אותיות – איז חייב משום כותב, אפילו ער האט נישט פון אנהייב אן געשריבן. „וכן כל כיוצא בזה" – דאס גילט פאר יעדע אנדערע אות וואס מען קען אזוי פיקסן.

חידושים:

- **דיסקוסיע וועגן „מעשה כתיבה" ביי פיקסן:** עס איז געווען א שטארקע דיסקוסיע צי דער חיוב גייט אויף דעם „מעשה" (דער אקט פון שרייבן) אדער אויף דער „פעולה" (דער רעזולטאט – אז עס זענען דא צוויי אותיות). איין צד האט געהאלטן אז מען קוקט אויף דער רעזולטאט – ער האט באשאפן צוויי אותיות, ממילא איז ער חייב. דער אנדערער צד האט געהאלטן אז מען קוקט אלעמאל אויף דעם מעשה אויך – ס'איז אלעמאל ביידע צוזאמען.

- **איז פיקסן א „נארמאלע דרך" פון כתיבה?** ביי דעם פאל פון אראפקראצן א ביסל פון א ח' צו מאכן צוויי ז'ין, האט דער מענטש נישט „געשריבן מיט א שינוי" – הגהה/תיקון איז א לעגיטימע דרך פון כתיבה. מגיה זיין איז א חלק פון דעם ענין פון שרייבן, נישט קיין „פאני וועג." דאס איז אנדערש פון שרייבן מיט דער לינקער האנט אדער מיט דעם פוס, וואס איז טאקע א שינוי אין דעם מעשה גופא.

מלאכת כותב – כותב בשינוי (בשמאלו, לאחר ידו, ברגלו, בפיו, במרפקו)

דער רמב"ם זאגט: „הכותב בשמאלו, או לאחר ידו, או ברגלו, או בפיו, או במרפקו – פטור."

פשט: איינער וואס שרייבט מיט זיין לינקע האנט, אדער מיט דעם בעק פון זיין האנט (לאחר ידו), אדער מיט זיין פוס, מויל, אדער עלנבויגן (מרפקו – ער בייגט איין זיין האנט און לייגט די פעדער צווישן די צוויי חלקים) – אלע די וועגן זענען פטור ווייל ס'איז נישט כדרכה.

חידושים:

- **פארוואס דארף דער רמב"ם דאס אויסרעכענען ספעציפיש ביי כותב?** דער רמב"ם האט דאך שוין געזאגט אלס כלל אז אלע ל"ט מלאכות דארפן זיין כדרכה, און מיט שינוי איז מען פטור. דער תירוץ איז אז דער רמב"ם האלט אז ביי כותב איז דא א דין מיוחד פון שינוי וואס דארף ספעציפיש אויסגעזאגט ווערן – עס איז נישט בלויז דער אלגעמיינער כלל פון שינוי ביי אלע מלאכות.

- **פארגלייך מיט תולדות חמה ביי אופה/מבשל:** ביי תולדות חמה איז דער פטור נישט ווייל ס'איז א „שינוי" אין דער מעשה, נאר ווייל ס'איז גאר א פונדאמענטאל אנדערע זאך – די תורה רעדט פון אש, און תולדות חמה איז נישט אש. דא ביי כותב בשמאלו איז עס טאקע די זעלבע מלאכה (כתיבה), נאר ער טוט עס אביסל אנדערש – א שינוי אין דעם אופן פון דער מעשה.

- **„לאחר יד" – וואס מיינט עס?** דער פשט איז אז אנשטאט צו שרייבן מיט דער נארמאלער זייט פון דער האנט, דרייט ער איבער די האנט און שרייבט מיט דעם בעק – ער האלט דעם פען פארקערט.

- **דיסקוסיע: קוקט מען אויף דעם מעשה אדער אויף דעם רעזולטאט?** ביי שינוי איז דער רעזולטאט דאך דער זעלבער – ס'זענען דא צוויי אותיות. פונדעסטוועגן איז ער פטור. דאס ווייזט אז מען קוקט יא אויף דעם מעשה, נישט בלויז אויף דעם רעזולטאט. איין צד האט אבער געהאלטן אז מען קוקט „אלעמאל אויף ביידע" – סיי דער מעשה סיי דער רעזולטאט. דער אנדערער צד האט געמיינט אז דער עיקר איז דער רעזולטאט (פעולה), און „פעולה" מיינט נישט בלויז אז עפעס איז „אויפגעטון" געווארן, נאר אז עס איז אויפגעטון געווארן דורך א נארמאלע מעשה. ווען ער האט עס געטון „אין א פאני וועג" – אפילו ס'איז געווארן אויפגעטון – „דאס איז נישט געטון."

מלאכת כותב – איטר (לינקסהענטיגער)

דער רמב"ם זאגט: „איטר שכתב בימינו, שהיא לו כשמאל כל אדם – פטור." און „שולט בשתי ידיו בשוה – חייב" אויף ביידע הענט.

פשט: א לינקסהענטיגער וואס שרייבט מיט זיין רעכטע האנט (וואס איז פאר אים ווי יעדנ'ס לינקע) איז פטור – ווייל פאר אים איז דאס א שינוי. ער איז חייב דווקא ווען ער שרייבט מיט זיין לינקע (וואס איז זיין שטארקע האנט). אבער איינער וואס האט שליטה אין ביידע הענט גלייך (שולט בשתי ידיו) איז חייב מיט וועלכע האנט ער שרייבט.

חידושים:

- **„שולט בשתי ידיו" – גייט עס נאר אויף כתיבה?** צי „שולט בשתי ידיו בשוה" מיינט נאר לגבי כתיבה, אדער אויך פאר אנדערע זאכן. ד.ה., אויב איינער

שרייבט געוועגליך מיט רעכטס אבער טוט אנדערע זאכן מיט לינקס – איז ער „שולט בשתי ידיו"? דער מסקנא איז אז עס גייט אויף דער כללות'דיגע שליטה – אויב ער קען באקוועם שרייבן מיט ביידע הענט, איז ער חייב אויף ביידע.

מלאכת כותב – קטן אוחז בקולמוס / גדול אוחז בידו

דער רמב"ם זאגט: „קטן אוחז בקולמוס וגדול אוחז בידו וכותב – חייב. גדול אוחז בקולמוס וקטן אוחז בידו וכותב – פטור."

פשט: ווען א קטן האלט דעם פען און א גדול פירט ארום זיין האנט און שרייבט – דער גדול איז חייב, ווייל ער איז דער שרייבער. פארקערט – ווען דער גדול האלט דעם פען און דער קטן פירט ארום זיין האנט – פטור.

חידושים:

- **דער עיקר: ווער איז דער „כותב"?** דער וואס האלט דעם קולמוס איז נישט דער כותב – נאר דער וואס פירט ארום, דער וואס „אוחז בידו" און שטופט, ער איז דער כותב. דער פען-האלטער איז בלויז א כלי.

- **צוויי גדולים:** לכאורה גילט די זעלבע סברא ביי צוויי גדולים — ווען איינער האלט דעם פען און דער צווייטער שטופט זיין האנט, איז נאר דער שטופער חייב.

מלאכת כותב — דבר הרושם ועומד / דבר המתקיים

דער רמב"ם זאגט: „אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד, כגון דיו, ושחור, וסיקרא, וקומוס, וקלקנתוס... ועל דבר שמתקיים כתבו עליו, כגון עור, וקלף, ונייר, ועץ, וכיוצא בהם. אבל הכותב בדבר שאין רישומו ניכר ועומד, כגון משקין ומי פירות... או הכותב בדיו על כל דבר שאינו מתקיים, על עלה של ירקות — פטור."

פשט: כתיבה דארף זיין „דבר עומד על דבר עומד" — סיי די טינט דארף זיך האלטן (דיו, שחור, סיקרא, קומוס, קלקנתוס), סיי דער פאפיר/מאטעריאל דארף זיך האלטן (עור, קלף, נייר, עץ). אויב איינער שרייבט מיט מי פירות (וואס גייט זיך אויסמעקן), אדער מיט דיו אויף א בלאט ירק (וואס גייט זיך נישט האלטן) — פטור.

חידושים:

- **דאפלטע תנאי — דבר עומד על דבר עומד:** ס'איז נישט גענוג אז איינע פון די צוויי זאל זיך האלטן. מען דארף ביידע: א טינט וואס האלט זיך לאנג, אויף א מאטעריאל וואס האלט זיך לאנג. אויב איינע פון ביידע איז נישט מתקיים — פטור.

- **נפקא מינה פאר מחיקה:** אזוי אויך ביי מלאכת מוחק — מען איז נאר חייב אויף אויסמעקן א כתב וואס איז געווען „דבר עומד על דבר עומד." אויב די אריגינעלע כתיבה איז געווען מיט מי פירות אויף קלף, איז דאס אויסמעקן נישט מחיקה.

מלאכת כותב — הכותב על בשרו

דער רמב"ם זאגט: הכותב על בשרו — פטור, ווייל „חמימות בשרו מעבירתו לאחר זמן, הרי זה דומה לכתב שאינו מתקיים."

פשט: אפילו עור איז אויסגערעכנט אלס דבר המתקיים, איז א לעבעדיגער מענטש'ס הויט אנדערש — די ווארימקייט פון קערפער מעקט אויס די כתיבה מיט דער צייט. דעריבער איז עס דומה לכתב שאינו מתקיים, און ער איז פטור.

חידושים:

- **נישט אז בשר איז „דבר שאינו מתקיים":** דער רמב"ם זאגט נישט אז בשר איז קאטעגאריש א דבר שאינו מתקיים. ער זאגט „דומה ל..." — עס איז ענליך צו א זאך וואס איז נישט מתקיים, ווייל במציאות גייט זיך די כתיבה אויסמעקן דורך דער חמימות. דער חילוק איז סאבטיל: ס'איז נישט אז דער מאטעריאל גופא איז נישט מתקיים (בשר איז דאך דא), נאר דער רעזולטאט — די כתיבה — גייט זיך נישט האלטן.

- **שאלה וואס איז נישט אויסגעלייזט געווארן:** אונז ווייסן דאך במציאות אז אויך אנדערע זאכן מעקן זיך אויס מיט דער צייט, וואס איז דער חילוק? דאס איז געבליבן אלס א שאלה אן א קלארע תשובה.

מלאכת כותב — המשרט על בשרו / הכורת על עור

דער רמב"ם זאגט: „המשרט על בשרו צורת כתב — פטור." אבער „הכורת על עור כתבנית כתב — חייב משום כותב."

פשט: איינער וואס קראצט אריין אין זיין לעבעדיגע הויט א פארם פון אותיות (אן טינט) — פטור, ווייל דאס איז נישט כתיבה. אבער איינער וואס שניידט אריין אין א (טויטע) עור אותיות — חייב משום כותב, ווייל דאס איז א לעגיטימע דרך פון שרייבן.

חידושים:

- **פארוואס איז קריעה אויף עור חייב?** ווייל אויסשניידן/אויסשלייפן אותיות אין עור איז א נארמאלע דרך פון כתיבה. דער ראיה איז פון די לוחות — „כתיבה משני עבריהם" — די אותיות זענען דורכגעשניטן געווארן דורך דעם שטיין, און דאס איז געווען כתיבה.

- **„ורושם על עור כדרך הכתבנים כשר — פטור":** אויב איינער מאכט בלויז א רשימה (אן אויסשניידן) כדרך הכתבנים כשר, אבער די רשימה גייט זיך נישט האלטן — פטור. דער חילוק: קריעה/כריתה אויף עור האלט זיך, אבער א בלויזע רשימה (scratching the surface) גייט זיך נישט האלטן.

מלאכת כותב/מוחק — המעביר דיו על גבי סיקרא

דער רמב"ם זאגט: „המעביר דיו על גבי סיקרא — חייב שתים, אחת משום כותב ואחת משום מוחק." אבער „דיו על גבי דיו, סיקרא על גבי סיקרא, סיקרא על גבי דיו — פטור."

פשט: ווען איינער לייגט שווארצע טינט (דיו) איבער רויטע טינט (סיקרא), איז ער חייב צוויי מאל — (1) כותב: ער האט געשריבן נייע אותיות מיט דיו, (2) מוחק: ער האט אויסגעמעקט די אלטע סיקרא-אותיות. אבער דיו אויף דיו, סיקרא אויף סיקרא, אדער סיקרא אויף דיו — פטור.

חידושים:

- **פארוואס דווקא דיו על גבי סיקרא?** ווייל דיו (שווארצע טינט) איז שטערקער/בעסער ווי סיקרא (רויטע טינט). ער האט פארבעסערט — ער האט אויסגעמעקט א שוואכערע כתיבה און פארבייטן מיט א בעסערע. דאס איז סיי כותב סיי מוחק.

- **סיקרא על גבי דיו — פארוואס פטור?** ווייל סיקרא איז שוואכער ווי דיו — ער האט נישט פארבעסערט, אפשר אפילו פארשלעכטערט. ער האט נישט מוחק געווען (ווייל דיו איז שטערקער), און ער האט נישט כותב געווען (ווייל סיקרא איז שוואכער). „ער האט גארנישט געטון."

- **דיו על גבי דיו / סיקרא על גבי סיקרא — פטור:** ווייל ער האט נישט בעסער געמאכט — ס'איז סתם איבעריג.

- **חילוק פון „שרייבן איבער" (פריערדיגע הלכה):** פריער האט מען געלערנט אז איינער וואס שרייבט איבער אויף שוין-עקזיסטירנדע אותיות (מיט דער זעלבער טינט) איז פטור משום כותב. דא רעדט מען פון א פאל וואו ער לייגט אן אנדערע קאליר טינט, וואס ברענגט אריין דעם נוספ'דיגן חיוב פון מוחק.

- **מיט איין פעולה צוויי מלאכות:** דאס איז א דוגמא ווי מיט איין מעשה קען מען זיין חייב אויף צוויי מלאכות — כותב און מוחק בבת אחת.

מלאכת כותב — תולדה: רושם

דער רמב"ם זאגט: „רושם" איז א תולדה פון כותב.

פשט: „רושם" מיינט painting/coloring — נישט קראצן אריין, נאר אנמאלן. דאס איז א תולדה פון כתיבה.

חידושים:

- **וואס מיינט „רושם"?** עס איז געווען א דיסקוסיע וואס „רושם" מיינט. דער מסקנא: רושם מיינט נישט קראצן (scratching), נאר painting/coloring — אנמאלן אויף עור אדער אנדערע מאטעריאלן. אזוי שטייט אין דער גמרא — „רושם על עור" מיינט paint, נישט קראצן.

מלאכת רושם — תולדה פון כותב (המשך)

דער רמב"ם זאגט: הרושם רשומים וצורות בכחול ובסרק וכיוצא בהן, כדרך שהציירים רושמין, הרי זה חייב משום כותב.

פשט: רושם – דאס הייסט מאכן צורות, פיקטשערס, ליינס, אדער אנדערע סימנים וואס האבן א משמעות, אבער נישט אותיות. דאס איז א תולדה פון כותב. מען מאכט עס מיט כחול (א בלויע פארב) אדער סרק (שיישר – א סארט פעינט), אזוי ווי מאלערס טוען.

חידושים:

- **וואס מיינט „רושם":** דער ערשטער געדאנק איז געווען אז רושם מיינט אויסקריצן (scratching), אבער דער מסקנא איז אז דא מיינט עס זיכער painting/drawing – מאכן צורות מיט א פארב – ווייל דער רמב"ם זאגט „בכחול ובסרק", וואס זענען פארבן. דער חילוק צווישן כותב און רושם: כותב איז שרייבן אותיות, רושם איז מאכן א picture אדער א צורה אדער א ליין – עפעס וואס האט א משמעות אבער איז נישט אותיות.

- **פריער אין פרק איז „רושם" פארגעקומען אין אנדער קאנטעקסט** (ביי קורע/משרט), און דארט האט עס אפשר געמיינט אריינקריצן. אבער דא, ביי די תולדה פון כותב, מיינט עס קלאר painting, ווייל ער זאגט „כדרך שהציירים רושמין."

- **שיעור פון רושם – א שווערע שאלה:** ביי כותב איז דער שיעור שתי אותיות. אבער ביי רושם – וואס איז דער שיעור? דער רמב"ם זאגט נישט קלאר. עס ווערט אויפגעברענגט א סברא: ביי אותיות דארף מען שתי אותיות ווייל איין אות האט געווענליך נישט קיין מינינג (כאטש מ'האט געלערנט אז איין אות מיט א מינינג איז יא חייב). אבער א רושם – אפילו א קליינער סימן – האט שוין עפעס א משמעות, און דעריבער איז מעגליך אז דער שיעור איז כל שהוא. אבער דער רמב"ם זאגט נישט כל שהוא אויך נישט – ער לאזט עס אפן.

מוחק את הרושם לתקנו – תולדה פון מוחק על מנת לכתוב

דער רמב"ם זאגט: המוחק את הרושם לתקנו – חייב.

פשט: ווען איינער מעקט אויס דאס וואס מ'האט געמאלט אדער געצייכנט, בכדי עס איבערצומאכן בעסער, איז ער חייב. דאס איז א תולדה פון מוחק על מנת לכתוב – פונקט ווי מוחק אותיות כדי צו שרייבן נייע, אזוי אויך מוחק א רושם כדי צו מאכן א בעסערן רושם.

מלאכת משרטט

דער רמב"ם זאגט: המשרטט – דער וואס קראצט אריין אין א קלף און מאכט א ליין אז מ'זאל שרייבן אויף דעם – שתי אותיות תחת אותו שרטוט, חייב.

פשט: שרטוט מיינט מאכן א ליין (ווי מ'קען אין ספרי תורה) כדי אז דאס שרייבן זאל גיין אין א סדר. דער שיעור איז: דער שרטוט מוז גרויס גענוג זיין אז מ'זאל קענען שרייבן שתי אותיות העכער (אדער אונטער) דעם שרטוט.

חידושים:

- **שרטוט קען זיין מיט א קראץ אדער מיט א פען:** דער מנהג ביי ספרי תורה איז מ'קראצט אריין, אבער עס קען אויך זיין אז מ'מאכט א ליין מיט א פען – אויך דאס האט דעם זעלבן איסור פון שרטוט. דאס איז א הכנה פאר שרייבן – א ליין וואס דינט אלס הדרכה.

תולדת משרטט – חוט של סקרא

דער רמב"ם ברענגט: החרש והאומן שמעבירין חוט של סקרא על גבי הקורה כדי לחתוך אותה בשוה – הרי זה תולדת משרטט.

פשט: דאס מיינט א האנטווערקער וואס האט א געפארבטע שנור, ער גיט עס א שנעל (א „פליק") אז עס זאל מאכן א גראדע ליין אויפן האלץ, כדי צו שניידן גראד. אפילו דא גייט מען נישט שרייבן אויף דעם נאר שניידן – איז עס נאך אלץ תולדת משרטט, ווייל עס איז א וועג צו מאכן א הדרכה-ליין פאר וואטעווער מ'טוט, אז עס זאל זיין גראד.

חידושים:

- **„והגבלים" – שטיין שניידער:** דער רמב"ם פארשטייט דעם ווארט „גבלים" (פון פסוק אין מלכים) אלס שטיין-שניידערס. ביי זיי אויך, ווען זיי קראצן א ליין אויפן שטיין, איז עס כשרטוט.

- **בצבע או בלא צבע:** דער רמב"ם זאגט: וכן המשרטט בצבע או בלא צבע, הרי זה חייב. ס'איז נישט קיין חילוק צי מען מאכט דעם שרטוט מיט א פארב אדער אן א פארב (בלויז א קראץ) – אזוי לאנג ווי מען מאכט א רושם וואס דינט אלס הדרכה פאר שרייבן, שניידן, אדער פאלגן די ליין, איז מען חייב.

עד כאן פרק י"א.

תמלול מלא

שיעור אין רמב"ם הלכות שבת, פרק י"א – די מלאכות פון שוחט און ווייטער

הקדמה: הכרת הטוב און כבוד תלמידי חכמים

אונז לערנען רמב"ם, ספר זמנים, הלכות שבת, און מיר האלטן אינמיטן דורכגיין די ל"ט מלאכות. און אונז לערנען די עלפטע פרק, פרק י"א, און מ'גייט איבערגיין אכט מלאכות.

פאר מ'גייט ווייטער אין די שיעור, דארף מען אונז באדאנקען אלס דין הכרת הטוב. הכרת הטוב איז א יסוד אין די תורה. אונז האבן א געוואלדיגע הכרת הטוב צו אונזער חבר, הנגיד החשוב ר' יואל וועצבערגער, דער באקאנטער בונה ומקים עולמות של תורה. ער האט פארשידענע מוסדות התורה און שיעורי תורה וואס ער האט אונטער זיין תחת צל כנפיו, און זאל ער הנאה האבן פון די תורה וואס ער איז מחזק, און ער לאזט נאך מענטשן ווערן אינוואלווד, ווערן ספאנסערס.

חברותא: יא, ר' ישראל זאל זיי אלע באצאלן.

אונז האלטן אינמיטן הלכות שבת.

חברותא: לכאורה איז נישט נאר א ענין פון הכרת הטוב, ס'איז אויך דא א ענין פון כבוד תלמידי חכמים, ווייל איינער וואס שטיצט תלמידי חכמים איז ער אויך א חלק אין די מצוה פון ללמוד תורה, ס'איז נישט סתם הכרת הטוב, ס'איז אויך א ענין פון תורה.

געוואלדיג.

דער רמב"ם'ס שיטה אין סידור הלכות שבת

דער סטרוקטור פון ל"ט מלאכות אין רמב"ם

אונז האבן געשמועסט דא אז דער רמב"ם, אונז לערנען דא די ל"ט מלאכות, אבער ער לייגט דא נאר די ל"ט מלאכות פון די דאורייתא'ס. ביים סוף גייט ער האבן נאך אן עקסטערע פאר פרקים אויף אלע ל"ט מלאכות, די שבות'ן פון אלע ל"ט מלאכות.

האבן מיר געשמועסט אז ס'איז אן אינטערעסאנטע און יוניקע וועג פון דער רמב"ם, ווייל למשל אונז האבן געזען, אנדערע ווען זיי זענען מסדר הלכות שבת, למשל זיי מאכן טיפול – זאלן זיי מאכן אונטער א קעטעגארי: טיפול בבעלי חיים, טיפול בבגד, טיפול בחולה – די מערסטע פראקטיש וואס מ'קען טראכטן.

אבער דער רמב"ם טראכט נישט פראקטיש, און די סיבה איז ווייל דער רמב"ם גיבט די זעלבע אטענשאן פאר הלכות שפחה חרופה אדער עפעס ווי די מזבחות זאלן זיין דארטן אין הלכות בית הבחירה, פונקט ווי הלכות שבת. ווייל דער רמב"ם, ווען ער לערנט הלכות שבת, איז ער דא עוסק אין די מצוה פון תלמוד תורה.

תלמוד תורה לעומת הלכה למעשה

ס'איז דא אסאך מענטשן וואס זאגן אז הלכות שבת איז א געוואלדיגע זאך צו לערנען, ווייל אזוי וועט מען ניצול ווערן פון יעדע חשש מלאכה. ס'איז זייער גוט, אבער אויב מ'קוקט פשוט הלכות תלמוד תורה, איז פונקט פארקערט.

א איד וואס ביי אים איז נישט אזוי וויכטיג צו לערנען וועגן דעם מזבח, אדער איך ווייס וועגן הלכות של משיחה, ווי עפעס וואס איז נוגע יעדע שבת – ער איז זייער גוט, און דער לערער איז זייער גוט. דער איד וויל נאר לערנען, ער וויל פאר א יאר לאנג לערנען סימן ש"ח, יעדע דיטייל אין מוקצה וואס איז נוגע יעדע שבת.

אבער מיט דין תלמוד תורה דארף מען ענדיגן אלע תרי"ג מצוות און די גאנצע תורה, און דאס איז דער רמב"ם זאגט – ענדיגן תורה, און נישט דא אלס א פראקטישע. ער איז דא צו קאווערן אלע שטחים אין די תורה.

סאו פארשטייט זיך, ס'איז נישט קיין סתירה. דער רמב"ם וואלט אויך געזאגט אז נאכדעם זאלסטו האבן עפעס א קיצור שולחן ערוך אדער א שמירת שבת כהלכתה, אויב ס'איז דא עני שאלות וואס ווערט נישט פשוט פון אינעווייניג אין דעם.

חברותא: איך בין נישט אזוי זיכער וועגן דעם. איך מיין, פאר פראקטיש דארף מען לערנען ווייל ס'איז פראקטיש, אבער מ'דארף לערנען.

אקעי, איך וויל נאכדעם נישט מאריך זיין אין דעם. איך האב וועגן דעם מחשבות, מיט די הילף פון השם אפשר וועלן מיר אנהייבן יעדע שיעור צו לערנען א טראפ דערוועגן.

דער רמב"ם'ס הקדמה לעומת דער משנה ברורה

איך האב געטראכט, און דו זאגסט זייער א גוטע צושטעל. איך האב געטראכט מ'דארף מדייק זיין – דער בעל המאור האט צייט צו קוקן אינעווייניג, אונז גייען נישט יעצט קוקן. ס'איז דא די הקדמה פון דער רמב"ם, מ'דארף עס צושטעלן למשל צו די הקדמה פון די משנה ברורה אין הלכות שבת, וואס ברענגט די יערות דבש, אז איינער וואס קען נישט הלכות שבת איז אויך פון די שוכחי התורה.

איך מיין אז ס'איז דא אזא חרוזא, "יכלו כל מלאכתא רבתא דשבתא" – איך מיין אז ער רעדט אזוי, אז ווער ס'ווייסט נישט פרטים פון הלכות שבת איז עובר יעדע שבת דאורייתא'ס, ווייל ס'איז דא בורר און פארשידענע שאלות וואס איז נישט עולה על הדעת פון מענטשן אז ס'איז שאלות.

ס'איז זייער אינטערעסאנט – דער רמב"ם האט געשריבן אין די הקדמה, נישט נאר קיין הלכות שבת, די הקדמה פון די גאנצע ספר רעדט וועגן די פראבלעם אז מ'קען נישט ארויסנעמען פון די גמרא קיין הלכה, און קיינער קען נישט, אפילו די גאונים האבן געזאגט מ'פארשטייט נישט.

אבער ער זאגט נישט אז די פראבלעם איז אז מ'איז מחלל שבת. ער זאגט, ער דערמאנט נישט אז דאס איז א פראבלעם. ער דערמאנט אז ס'איז א פראבלעם – ער זאגט מער א טעארעטישע פראבלעם: מ'קען נישט מקיים זיין מצוות תלמוד תורה, מ'קען נישט וויסן פון די גמרא וואס די דין איז. אבער ער זאגט נישט קיינמאל אז ממילא איז מען מחלל שבת.

ס'וואלט געווען, ס'וואלט לכאורה געפאסט לויט די יערות דבש'ס מחשבה, אז מ'דארף וויסן פונקטליך וויאזוי צו לייגן די טשאלנט אויפן בלעך, ווייל דער רמב"ם זאגט אז קיינער ווייסט נישט וויאזוי צו לייגן די טשאלנט אויפן בלעך.

איך ווייס נישט אויב דאס איז נישט עכט א פראבלעם, ווייל מ'ווייסט יא מער ווייניגער, אפילו נישט פון די שולחן ערוך, וויאזוי מ'פירט זיך, וויאזוי מ'האט א גוטע חינוך, מער ווייניגער ווייסט ער. פארשטייט זיך, ווען עס איז דא א שאלה דארף מען פרעגן א רב.

אויב דער רב האט א פראבלעם, דער רב ווייסט נישט ווי צו לערנען גמרא און ס'איז אים שווער צו אויסקלערן, דארף ער קוקן די רמ"א און די גאונים, ווערט ער צעמישט. סאו דער רב – מען קען זאגן אז ס'איז א ספר בעצם פאר רבנים, וועלכע דער רב וואס דארף נוצן א שיקול הדעת צו וויסן פראקטיש צוצושטעלן.

דער רמב"ם'ס שיטה אין תלמוד תורה

אקעי, דער רמב"ם האלט אז קודם זאל א מענטש ענדיגן כל התורה כולה, און נאכדעם אוודאי קען מען זיך ארייגלייגן מער אין זאכן וואס איז מער אפט נוגע. אבער מצוות תלמוד תורה איז אז א מענטש זאל וויסן אלעס אין כל התורה כולה.

אבער אונזער לעבן איז נישט... אונזער לעבן איז מער ענליך צו דער רמב"ם, ווייל מ'לערנט מיט אונזערע קינדער בבא קמא און בבא מציעא, מ'לערנט זיי למדנות. אבער אויך זעסטו אז מ'האט יא אפגעטיילט אז מצוות תלמוד תורה איז נישט תלוי אין הלכה. קיינער האט נישט קיינמאל געזאגט אז מ'דארף לערנען תורה כדי מ'זאל וויסן וויאזוי זיך אויפצופירן. דאס איז אפשר א סניף – מ'דארף אויך האבן א שייכות צו הלכה למעשה, אבער קודם האט מען זיך אויסגעלערנט צו לערנען למדנות. אזוי איז אפילו די ישיבות אוועקגעשטעלט. ס'איז פשוט נישט די וועג ווי דער רמב"ם שרייבט.

חברותא: אבער וואס זעט דער רמב"ם נעמען ביי כלל ישראל?

אקעי, לאמיר רעדן די טענה פון רמב"ם. אונז רעדן כסדר גאנצע צייט פון די ירושה וואס ער האט געזאגט. איך לערן נישט רמב"ם ווייל איך וויל לערנען הלכה למעשה. דאס איז די טענה דא, כאילו איינער זאגט "דו קענסט נישט לערנען רמב"ם וואס איז נישט א הלכה למעשה". קענסטו פרעגן, וואס איז מיט די הלכה פון קענען גאנצע תורה? פארוואס ביסטו נישט מקיים די הלכה? ס'איז א הלכה.

אונז לערנען דאך נישט רמב"ם אלס א פראקטישע גייד. מ'האט עס שוין געזאגט אפאר מאל אז דער וואס שרייבט די הלכה אין די צייטונג, ער ברענגט שוין יעדן אחרון. ס'איז דא איינער וואס זאגט אז די בעסטע צוויי שורות פון די צייטונג וואס איז געגאנגען נעכטן אין פרינט איז די מוסר השבוע.

מ'דארף לערנען קודם תלמוד תורה צו וויסן וואס זאגט דער רמב"ם, האבן א בליק אויף כל התורה כולה. וואס פארשטייט מען פון די תורה?

דער שולחן ערוך הרב'ס טענה

לגבי דעם קען מען טראכטן אזוי ווי צוויי טענות. קען איינער זאגן, "אקעי, דו ווילסט מקיים זיין די מצוה פון לערנען כל התורה כולה? קודם דארף מען מסכים זיין מיט'ן רמב"ם אז ס'איז טאקע דא אזא מצוה – ווייל דאס מיינט תלמוד תורה, צו קענען די גאנצע תורה."

דער שולחן ערוך הרב, פעימאסלי, איז מסכים, אבער נישט אינגאנצן מסכים. דער שולחן ערוך הרב איז מסביר, טענה'ט אז מ'איז נישט יוצא פון לערנען די רמב"ם, וויבאלד מ'קען נישט פסק'ענען פון די רמב"ם. דא דאס איז א שטיקל טענה.

פארוואס קען מען נישט פסק'ענען פון די רמב"ם? ווייל דער רמב"ם ברענגט נישט די טעמים, ער ברענגט נישט די מקורות, ער ברענגט נאר די הכרעה. לכאורה קען מען זאגן אז דער רמב"ם איז יא נאר אזוי פראקטיש, און דערפאר איז מען נישט יוצא תלמוד תורה מיט דעם, און ממילא דארף מען יא וויסן און מ'דארף לערנען גמרא.

ס'הייבט זיך נישט אן. ער קומט נישט אן צו איינער וואס לערנט למשל דף היומי לויט יענע שיטה, און ער ענדיגט, אז ער איז מער מקיים די מצוה פון לערנען כל התורה כולה ווי איינער וואס לערנט די רמב"ם.

וואס א טשייניע – האט דער רמב"ם צוריקגעזאגט אז וואס הייסט? דער רמב"ם איז נישט מסכים מיט דעם. דער רמב"ם האלט זיכער אז תלמוד תורה

מיינט וויסן עקזעקטלי וואס שטייט אין רמב"ם, והראיה – ער האט געשריבן אזוי די ספר.

איך האב געזען רבי ירוחם מאיר זאגט אז דער שולחן ערוך הרב רעדט זיך איין מ'לערנט די רמב"ם אז מ'קוקט נישט אין כסף משנה. דער רוב וואס קוקט אין כסף משנה – דאס איז דער בית יוסף. ווייסטו, זיי זאגן בערך די זאכן וואס דער בית יוסף גייט זיך שטעלן.

אבער איך מיין די רמב"ם האט געזאגט אזוי זאלן זיי לערנען, און זיי לערנען מיט דעם תלמוד תורה. איז שוין דא מיט דעם תלמוד תורה צו האבן א ברייטערע בליק איבער שבת. דאס איז אויך אמת, ווייל לערנען הלכות שבת איז דארט אסאך לענגער ווי לערנען גאנצע הלכות שבת פון די רמב"ם. ס'לעבט שוין חס.

סאו, קומט אויס אז מ'האט א ברייטערע בליק איבער שבת. וויאזוי דו קוקסט אן די רמב"ם שבת מיט די הלכה? נאכדעם קען מען אריינגיין אין די קליינע דיטעילס.

חברותא: יא.

אקעי. לאמיר אריינגיין אינעווייניג, ווייל ס'איז טאקע אונזער לענטש צו לאנג וועגן דעם.

חברותא: אקעי, לאמיר לערנען ווייטער.

הלכה א: שוחט – אב מלאכה

חברותא: א שוחט.

קומט מיר לערנען, און נעקסטע מאל קענען מיר רעדן ווייטער פון די חקירה.

א שוחט. **שוחט – חייב.** איינער וואס שעכט א בעל חי.

חברותא: אהם. יא, אבער א שוחט מיינט א בעל חי. פריער האט ער געהאט סוחט אלס סוחט, א קוועטשן. א שוחט איז מען שעכטן.

יא, חייב.

נטילת נשמה – דער עיקר פון די מלאכה

זאגט דער רמב"ם, **ולא שוחט בלבד.** די עיקר ווארט פון שוחט איז נישט...

חברותא: אה, דאס איז אזוי פון מעניין מלאכה דאכלעך.

איז נישט די ווארט אז מ'שפריצט די בלוט אדער עפעס די מעשה. נאר עס איז די פועל יוצא דערפון. דאס איז א מהרג. מען אנלייפט א מענטש. מען מאכט א מענטש נאך מער לעבעדיג.

חברותא: אדער א בעל חי?

מען איז נישט קיין חילוק צו מען מאכט שחיטה. ס'איז נישט קיין חילוק וויאזוי מ'טוט עס – צו ס'איז שחיטה, צו ס'איז נחירה. נחירה מיינט אויך אויפהאקן די קאפ, אבער נישט מיט א מעסער, נישט מיט הלכות שחיטה, אזוי מיין איך. אדער ווען מ'איז מעקר מיט סיי וועלכע אנדערע וועג – חייב. ווייל די ווארט איז אוועקנעמען די נשמה.

ס'איז דאך שוין אין די גמרא דאס, א שאלה צו וואס איז די עיקר שוחט – צו די בלוט אדער דאס. די גמרא זאגט משום נטילת נשמה. די ווארט איז דארטן די נטילת נשמה. ממילא, סיי וועלכע אופן וואס מ'איז מעקר, זאל אפילו נישט זיין דערויף קיין בלוט, אדער נישט קיין חילוק וואס.

דיון: פארוואס שוחט איז אן אב מלאכה

חברותא: וואס זאגסטו?

יא, יא. ס'איז איינע פון די אבות מלאכה. די גמרא זאגט אז זיי אלע זאלן זיין אין איין סארט מלאכה, נישט זיין קיין תולדה. דאס איז עס. שוחט מיינט הרג'ענען.

חברותא: וואס?

יא, יא, זייער גוט.

חברותא: ניין, דארט ווייל די גמרא זאגן אז ער איז חייב אויך משום צובע וכדומה, אבער די רמב"ם ברענגט...

מ'דארף וויסן פארוואס די רמב"ם ברענגט עס נישט, אבער די רמב"ם ברענגט די עיקר דעם – אז ס'איז דא אן אב מלאכה וואס הייסט שוחט, וואס דאס איז טייטש נטילת נשמה.

חברותא: יא. זייער גוט.

חונק – תולדה פון שוחט

חברותא: יא. יעצט קען מען לערנען חונק.

סאו דו זעסט אינטערעסאנט – חונק, שוחט, אבער מ'מיינט נישט יעדער וועג פון הרג'ענען. עפעס איז ענליך צו שוחט.

חברותא: יא, נאר א סארט וועג פון הרג'ענען. לאמיר זען.

אהא, אינטערעסאנט. א חונק איז א חייב, **עד שימות.** אז איינער טשאוקט, ער מאכט חנק, אז מ'שטארבט אן אנדערע וועג, דורך נישט האבן אקסידזשען, אינגאנצן אן אנדערע וועג – **הרי זה תולדת שוחט.**

פארוואס חונק איז א תולדה און נישט אן אב

מ'קען נישט זאגן אז ס'איז די אב פון שוחט, ווייל ס'איז אן אנדערע וועג. אלע פריערדיגע זאכן וואס ער האט אויסגערעכנט האבן עפעס ענליכקייט צו שחיטה – שלאגן ביז ס'קומט זיך צוזאם בלוט, אדער ביז ער פארלירט בלוט, וכדומה די זאכן.

ער זאגט אזוי: די ווארט דערפון איז די נטילת נשמה, אבער די צורה דערפון איז געוווען באופן שחיטה. סאו די זאכן וואס די צורה דערפון, די וועג וויאזוי מ'טוט נטילת נשמה, איז ענליך צו שחיטה – איז דעם ענין המלאכה. אבער ווען מ'מאכט די פועל יוצא אז די נשמה זאל ארויסגיין אויף אן אנדערע אופן, איז עס אויך די זעלבע איסור, ס'איז א תולדה, ווייל ס'האט נישט די זעלבע צורה.

סאו טשאוקן הרג'עט מען דורך אן אנדערע מין וועג. **הרי זה תולדת שוחט.**

און מ'פארשטייט אז די רמב"ם מיינט נישט דווקא חונק, נאר סיי וועלכע ענליך צו חונק. אבער א מענטש טרעפט א וועג – ער גייט אים פארנעמען, געבן מעדיצין אז ער זאל שטארבן – וועט דאס אויך זיין די זעלבע ווי חונק. ער גייט זאגן: ס'האט נישט די צורה פון מוציא זיין דם, פון הרג'ענען דורך עפעס ענליך צו שחיטה.

דג – פיש

לפיכך, דער רמב"ם האט אויסגערעכנט דג, פיש. על פי רוב, פיש – די וועג וויאזוי מ'הרג'עט א פיש, די עצם פאנגען איז דג.

תולדה דשוחט: המוציא דג מן המים

יא, די גמרא רעדט וועגן דעם. קיצור, די פאנגען די פיש אליין הרג'עט שוין על פי רוב. טאקע אין דעם וואס ס'איז נישט אן אב, איז עס א תולדה.

לפיכך, המוציא דג מן המים והניחו עד שמת – איז אויך די אופן פון טשאוקן, ווייל חיותו איז אין וואסער. אזוי ווי א מענטש איז פון די וואסער, לייגט מען אים אריין אין אייגענע וואסער, אזוי ווי מ'האט געלערנט בנלכד בצד. סאו דא נאכדעם וואס מ'נעמט אים ארויס, מ'לאזט אים שטארבן עד שמת, חייב משום חונק.

וואס איז אינטערעסאנט, די חידוש דא איז אז ס'איז חונק, ווייל דו וואלסט געקענט זאגן אז ס'איז נאר א גורם. יא, ער שטארבט אפאר מינוט שפעטער אדער וואס, אבער דאס הייסט חונק. דאס איז די רציחה, שוחט, חונק, וואטעווער. נישט ממש חונק, אבער ס'מיינט צו זאגן, ממילא איז עס א תולדה דשוחט.

שיעור החיוב: כיון שייבש בו כסלע

ולא עד שימות – ווען ווערט ער חייב? **כיון שייבש בו כסלע אצל סנפיריו.** ווען די פיש ווערט טרוקן, דאס הייסט ווען ער איז שוין גענוג לאנג

אינדרויסן פון די וואסער אז ס'מאכט זיך ספאטס וואס זענען טרוקן.

ווי גרויס דארף זיין די ספאט? אזוי גרויס ווי א סלע ביי די עריע פון די סנפירים. ווי אזוי הייסט דאס, די סנפיר, די פעדערן, די פלאס פעדערן וואס די כשר'ע פיש האט, אויב איז געווארן גענוג טרוקן ביי די שטח פון די פיש ביים סנפיר דארט, חייב, ווייל פון דא און ווייטער קען ער שוין נישט סורווייוון. **שאינו יכול לחיות** – ווען ער איז שוין אזוי לאנג אינדרויסן פון די וואסער אז ס'האט שוין אנגעהויבן ווערן טרוקן, קען ער שוין נישט לעבן, אפילו אויב ס'גייט נאך דויערן אביסל די גסיסה, הייסט עס שוין אז ער הרג'עט.

נפקא מינה פון דעם שיעור

למאי נפקא מינה? ס'קומט א צווייטער און הרג'עט אים פארדעם, און מ'וויל וויסן ווער האט... איינער פרעגט א גוטע שאלה, ווער זאגט אפשר קען עס יא צוריק לעבן? אה, די רמב"ם זאגט אז שאינו יכול לחיות. אדער ער האט ארויסגענומען און ער האט יא אין זינען אים צוריקצולייגן און ער האט פארגעסן צו וואס, וואטעווער, זאל מען וויסן ביי וועלכע, ווי לאנג. קען זיין א פיינע ביסל נוגע די הלכה, יא.

הלכה: הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר

איז אזוי, וויל איך וויסן, **השוחט ידו** – וואס טוט זיך אז א מענטש האט געטון אזא סארט זאך, א בהמה וואס איז מעוברת, ער האט ארויסגעשלעפט די עובר, און די עובר שטארבט פון דעם.

הושיט ידו למעי בהמה ודלדל – וואס טייטש דלדל? ארויסגעשלעפט? איך ווייס נישט פונקטליך וואס דאס ווארט דלדל מיינט, אזויווי ס'הענגט, אבער ס'הענגט אפ, ער האט עס אנהאקט, איך ווייס נישט, ער האט עס אראפגענומען בקיצור. ודלדל, ארומגעריקט אז ס'איז מער נישט געבליבן מיט די רחם און די קינד זאל מער נישט קענען לעבן מיט די מאמע, חייב.

ער איז חייב, ווייל די עובר הייסט א בעל חי, ס'איז דא נטירות נשמה אויף א עובר. ס'איז אינטערעסאנט, מ'זאגט נישט אז ווי לאנג, למשל לגבי רציחה ביז דרייסיג טעג הייסט מען נאך נישט קיין פולער רוצח. אבער לענין רציחה, יא. ס'איז א ספק צו ער גייט לעבן. ס'איז א ספק נפל. אבער א בהמה, דאס הייסט א שוחט. יא, אינטערעסאנטע זאך. חייב אלס שוחט.

דאס איז די שיטת הרמב"ם. ס'איז דא אנדערע שיטות וויאזוי צו לערנען די הלכה, אבער דער רמב"ם זאגט די שיטה.

הלכה ב: באיזה בעלי חיים חייב משום נטילת נשמה

אקעי. שוין. זאגט דער רמב"ם ווייטער, וועלכע סארט בעל חי איז דא שחיטה? מ'דארף וויסן זיכער אז ס'איז אן אמת'דיגער בעל חי וואס האט א נשמה וואס מ'קען אוועקנעמען, נטילת נשמה. איך מיין נישט דאס ווארט נשמה, אבער ער האט א לעבן און ער ווערט נישט קאנסידערט א שוואכערער בעל חי. גייען מיר אים זען.

בעלי חיים שחייב עליהם

די רמב"ם האט אויסגערעכנט וואס הייסט אויך נטילת נשמה: **"שאין פרין ורבין מזכר ונקבה"** – וואס זיי פארמערן זיך פון א זכר און א נקבה, **"או נבראין מן העפר כמו הפרעושים"** – אדער וואס קומען ארויס פון די ערד אזוי ווי פרעושים.

פרעוש איז א פלוי, יא, א פרעוש איז א לייז. ס'איז נישט א לייז, ווייל מ'זאגט כינה. דער רמב"ם גייט נישט זאגן... ניין, וואס איך געדענק יא, אין נדה דאכצעך רופט מען עס, פרעוש איז נישט א לייז. פרעוש איז א סארט פליגער, א סארט פליג וואס קומט פון עפר.

"ההורג אותן חייב כהורג בהמה וחיה" – איינער וואס הרג'עט זיי איז די זעלבע ווי ער הרג'עט א בהמה וחיה.

חידוש: סייז מאכט נישט אויס

דער רמב"ם האט דא געענטפערט די שאלה. איינער האט געפרעגט צו אן עלעפאנט האט מער חיות ווי א פליגער. זאגט דער רמב"ם, דער עלעפאנט און דער פליגער האבן די זעלבע חיות. ווייטער, ווייל ס'איז נישט קיין חילוק די סייז, אפילו אויב זיי זענען פיצל.

די ווארט איז אבער אז זיי זענען א רעגולער בעל חי וואס ווערט באשאפן אזויווי נעטשערעל מאכט אז בעלי חיים זאלן ווערן באשאפן. אבער ס'איז דא נאך א וועג וויאזוי בעלי חיים זאלן ווערן באשאפן, זאגט דער רמב"ם, און דאס איז אין די גמרא, וואס דאס הייסט נישט קיין בעל חי.

שרצים הנוצרים מן הגללים – פטור

די רמב"ם זאגט, **"שרצים שנוצרים מן הגללים או מן הפירות שהבאישו"** – וואס זיי קומען פון גללים אדער פון פירות וואס האבן פארשימלט, **"מן הטיט או מן הפירות שהתליעו וכיוצא בהן, כגון תולעים של בשר"** – וויאזוי זעט מען אזא זאך? תולעים של בשר, אין פלייש מאכט זיך, פלייש ווערט פארשימלט, הייבט אן קומען דערויף תולעים, און אויך אין קטניות איז דא ווערעמלעך.

"ההורגן פטור" – דער וואס הרג'עט זיי איז פטור, ווייל חז"ל זאגן אז זיי הייסן נישט קיין אמת'דיגע בעל חי. פלא'דיגע זאך, ס'איז דא אסאך רייד אויף דעם, אבער אונז גייען מיר ווייטער. אזוי פסקנ'ט דער רמב"ם, אז זיי הייסן נישט קיין בעל חי.

דער חילוק צווישן עפר און גללים

דער רמב"ם זאגט נישט אז דער חילוק איז אינגאנצן, צו ס'ווערט געבוירן פון א זכר און נקבה אדער פון דער ערד. ווייל פרעוש, רייט, סאו דער חילוק איז אז א פרעוש וואס ווערט יא אויך פון עפר, זאגט דער רמב"ם אז נאך אלץ איז ער חייב.

סאו דער רמב"ם מאכט א חילוק פון עפעס, די ערשטע קאטעגאריע וואס זענען חשוב, זענען פון עפר אדער פון זכר ונקבה, און די אנדערע וואס איז פון גללים און פון פרש וביצה, דאס איז מען דארף קומען פון עפעס א מענטשלעכע זאך, פון די פארשמילטע פירות, איז נישט קיין טאטע און מאמע, אבער עפר איז א נארמאלע זאך, עפר איז נאך אלץ.

דא איז א מחלוקת הראשונים וואס דינגען זיך אויף דעם, אבער דאס איז וואס די גמרא... די ראשונים זאגן, אויך דער פרעוש איז אזוי ווי די רמשים, וואס נישט? רייט, זיי גייען מיט די געהעריגע גדר פון זכר ונקבה.

הערה: תורה און סייענס

פארשטייט זיך, אונז ווייסן נישט פון קיין מציאות אז ס'זאל אמת'דיג ווערן פון די עפר, אבער ס'איז שוין א שאלה פון תורה און סייענס, ווער ס'איז עוסק אין יענע סוגיא זאל לערנען דארט. יא. יא. ספר הברית רעדט וועגן דעם, אבער אין כאן המקום להאריך.

הלכה ג: המפלה כליו בשבת – דין כינים

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"המפלה כליו בשבת"** – איינער וויל רייניגן. וואס איז דאס ווארט "מפלה"? לשון "אשרי יפלי לנדלו ואביון"? ווייס איך נישט. לפלות. מפלה איז טייטש מפלה. ער זאגט אן אל"ף. אונז האבן אזעלכע ווערטער, "שביס", "קדרה", "מפלה", אזעלכע ווערטער וואס אונז טרעפן זעלטן. ער מיינט רייניגן די כלים פון ווערעם, פון שמוץ אדער כדומה וואס איז אין די זייטן.

"המפלה כליו בשבת" – אה, לייז. ווען ס'איז נישט געווען אזעלכע גוטע היידזשין, האט עס געמאכט לייז אין די וועש אפט. און אויב איינער זוכט עס ארויס... צו רייניגן זיין וועש אין שבת, **"מולל את הכינה וזורקה"** – מעג ער כאפן די כינה און עס ארויסנעמען, אבער די כינה קען זיך שנעל ארויסדרייען פון אים, דארף ער אים קודם געבן אזא גוטן זעץ. ער דארף אים אביסל צוקוועטשן.

מעג ער געבן אזא קוועטש, אדער אביסל צוקוועטשן די ווארעם וואס ער וויל ארויסנעמען פון דארטן, די לייז וואס ער וויל ארויסנעמען, אנטשולדיגט, **"וזורקה"** – און אוועקווארפן. ס'טייטש, זאלסט נישט מיינען

אז דאס הייסט אזוי ווי ער הרג'עט אים אביסל. מעג ער אים צוקוועטשן, ער דארף נישט מורא האבן פון דעם.

מותר להרוג את הכינה

ער ענדיגט די הלכה, ער ענדיגט די הלכה, ווייל זאלסט נישט מיינען אז דער רמב"ם וועט זאגן, **"ומותר להרוג את הכינה בשבת"** – מעג הרג'ענען כינים בשבת, ווייל כינים איז נישט אזוי ווי א בעל חי, אזוי ווי די רמשים וואס איז אסור, נאר אזוי ווי די רמשים וואס קומט פון שמוץ. סאו עס קומט אויך פון שמוץ, עס קומט פון די זיעה פון דעם מענטש, פון דעם קומט ארויס כינים.

דיון: סתירה צווישן די צוויי הלכות

סאו די הלכה איז א שטיקל פראבלעם, ווייל דא שטייט אין א מינוט, מולל, אין טייטש ער מעג נישט הרג'ענען, ער מעג עס נאר אזוי ווי דו זאגסט, אביסל צוקוועטשן און עס אוועקווארפן. נעקסטע שורה שטייט אז מען מעג הרג'ענען כינים לכתחילה. סאו וואס איז די חילוק פון די צוויי הלכות?

סאו דא איז דא פארשידענע תירוצים אין די מפרשים, איך ווייס נישט.

תירוץ השלחן ערוך הרב

סאו לאמיר זאגן וויאזוי דער שלחן ערוך הרב זאגט עס, ווייל ס'זעט אויס אזוי ער מאכט סענס, און סתם קומט עס אזוי אין די סוגיא. ער זאגט אז ווען איינער איז עוסק אין דעם און ער רייניגט זיין וועש, אויסער כינים קען ער אויך טרעפן נאך זאכן, למשל פרעושים, איך ווייס, זאכן וואס איז יא אסור. זאגן אונז אז מען זאל זיך נישט יאגן צו הרג'ענען. מולל זאל מען, וואס איז נישט ממש הרג'ענען, וואס אפשר איז נאר א ספק צו ס'האט געשטארבן פון די נטילת נשמה, מעג מען. אבער הרג'ענען נישט, ווייל אפשר וועט ער נאכדעם הרג'ענען עפעס וואס מען טאר נישט.

אבער אויב טרעפט ער א כינה, ווען דעמאלטס איז ער נישט עוסק, ס'איז נישט דא די גזירה, ער טרעפט א כינה, ער ווייסט אז ס'איז א כינה, מעג מען עס הרג'ענען, ווייל כינה קומט נאר פון זיעה. אזוי לערנט דער שלחן ערוך הרב אפ די הלכה.

אבער דאס שטימט מיט די חילוק, דא שטייט "מפלה כליו", און נאכדעם שטייט אן עקסטערע הלכה צו "הורג כינה".

חילוק צווישן "פטור" ביי שרצים און "מותר" ביי כינים

אבער דא איז דא נאך א זאך, אז דער רמב"ם האט געזאגט אז די רמשים איז פטור, מען טאר נישט הרג'ענען א רמש וואס קומט פון פירות, פטור אבל אסור. דא שטייט מותר, כינה מעג מען יא.

סאו זאגן זיי אז כינה איז א צער פאר'ן מענטש, ס'איז א קראצעניש, עפעס וואס מען מוז פטור ווערן. דערפאר האבן זיי נישט אויף דעם גוזר געווען, זיי האבן נאר גוזר געווען אויף רמשים אדער אנדערע שרצים.

פארדעם, ביי "מפלה כליו" קען מען פארשטיין דעם שלחן ערוך הרב'ס פשט. ביי "מפלה כליו" איז דא די חשש פון כינה אדער איך ווייס, פרעוש, איז מען מחמיר. אבער ווען ס'איז נישט דא די חשש, און ס'איז דא א מקום צער, יא.

הלכה ד: חיה ורמשים נושכים וממיתים

זייער גוט. סאו זאגט דער רמב"ם ווייטער... יעצט קען מען טרעפן נאך א אופן וואס מען מעג. יא, סארטן בעלי חיים.

זאגט דער רמ"א אזוי: **"חיה ורמשים נושכים וממיתים ודאי"** – סארטן חיות און קריכעדיגע וואס ווען זיי בייסן הרג'ענען זיי זיכער, זיי זענען ממש מסוכנ'דיג, **"כגון זבוב שבמצרים"** – א זבוב איז א בין? ניין, אה, א זבוב איז א פליג.

מינים שמותר להרוג בשבת – חיות מסוכנות

זאגט דער רמב"ם ווייטער: **"עוד יש מינים אחרים שמותר להרוג אותם בשבת"**. יעצט קען מען טרעפן נאך אן אופן וואס מ'מעג יא הרג'ענען סארטן בעלי חיים.

זאגט דער רמב"ם אזוי: **"חיה ורמש שהם נושכים וממיתים ודאי"** – סארטן חיות און קריכעדיגע וואס ווען זיי בייסן הרג'ענען זיי זיכער, זיי זענען ממש מסוכנ'דיג – **"כגון זבוב שבמצרים"** – די בין...

זבוב איז א בין? ניין, זבוב איז א פליג דאכט זיך. צרעה. זבוב איז געוועינליך א סארט פליג, א מאסקיטא פון מצרים, עפעס א סארט פליענדיגע בעל חי פון מצרים.

"וצרעה שבנינוה" – די צרעה פון נינוה. אין די תורה שטייט "גם את הצרעה ישלח ה' בך עד אבוד". זעט אויס אז אין די מידל איסט, אין יענע געגענטער, איז דא זייער אגרעסיווע בינען וואס קענען הרג'ענען.

"ועקרב שבחדייב" – סאונדט ווי אן אראבישע נאמען פון א שטאט. אן עקרב איז א סארט... וויאזוי הייסט עס אין ענגליש? א סקארפיאן אזא? ענליך צו א שלאנג מיט מערערע פיסעלעך, יא. א מרבה רגלים.

"ונחש שבארץ ישראל, וכלב שוטה בכל מקום" – און איבעראל ווייסט מען אז א כלב שוטה איז א סכנה פאר א מענטש. אויב א מענטש איז געווארן געביסן פון א כלב שוטה, יא.

די אלע זאכן זענען מזיקים, איז א סכנה פאר מענטשן אז זיי דרייען זיך. **"מותר להרוג אותן בשבת כשיראו אותן"** – מ'מעג זיי הרג'ענען בשבת ווען מ'זעט זיי. אפילו מ'ווייסט נישט פאר זיכער אז זיי גייען הרג'ענען, אבער הואיל אויב ער גייט בייסן גייט ער הרג'ענען, איז עס א ספק פיקוח נפש, מעג מען הרג'ענען בשבת ווען מ'זעט זיי.

שאר מזיקים – רצין אחריו לעומת יושב במקומו

"אבל שאר כל המזיקין" – אלע אנדערע מזיקים, איז אזוי: **"אם היו רצין אחריו"** – יא, דעמאלטס איז דאס פיקוח נפש. מותר להרוג, ווייל זיי קענען אמאל הרג'ענען. איז אויב זיי לויפן, זעט אויס אז איין ספק מעג מען מחלל שבת זיין, אבער פאר מערערע ספקות נישט. אויב זיי לויפן נאך אים, איז שוין זייער קרוב אז זיי זאלן זיין א סכנה פאר דעם מענטש, איז מעג מען זיי הרג'ענען.

אבער אויב זיי באהאלטן זיך פון דעם מענטש, אדער יושב במקומו – זיי זיצן זיך, זיי מיינען זייער אייגענע ביזנעס, זיי באדערן נישט – אדער זיי אנטלויפן פון מענטשן, איז אסור צו הרג'ענען, ווייל דעמאלטס זענען זיי נישט קיין סכנה.

דיון: וואס מיינט "דורסן לפי תומן"?

"ואם דורסן לפי תומן" – אויב א מענטש האט געוואקט אין א פלאץ וואו ס'איז דא... דער רמב"ם האט דאך געזאגט א הלכה אז מ'טאר נישט הרג'ענען א מזיק. זאגט דער רמב"ם, וואס טוט זיך יעצט אז א מענטש הייבט זיך אן זארגן אז אונטער זיין פיס איז דא מערערע קריכעדיגע מזיקים יעצט? ער גייט אויף די מזיקים, אדער ער גייט אויף די אלע, ואם דורסן לפי תומן – גייט אויף מזיקים? לכאורה, ואם דורסן שייך על מזיק? ואם דורסן...

אה, דורסן – זיי, די מזיקים. אקעי, אויב ס'איז דא א מזיק וואס מ'טאר נישט הרג'ענען, ווייל ס'איז א מין מזיק וואס איז יושב במקומו, און ער מאכט עס צוקוועטשט אויף די לעצטע... ס'איז א המשך פון דעם יושב במקומו. **"ואם דורסן לפי תומן בשעת הליכה"** – אויב ער הרג'עט, אבער אויב ער... מ'לערנט עס אזוי, ווייל ער זוכט זיי צו הרג'ענען. אבער אויב זענען זיי פונקט אונטער זיין פיס...

דער מגיד משנה טייטשט אז ס'איז א שטיקל ארומאי. דאס הייסט, א מזיק וואס ער איז א ספק פיקוח נפש. ער גייט נישט זיכער... ער איז נישט קיין צווישן מצרים די ליסט פון חיות... ער איז נישט אויף די ליסט פון חיות מסוכנות, אבער ער איז יא אביסל מסוכן. נישט סתם א פליג וואס טוט נישט גארנישט. א קליינע מזיק איז ער.

איז אויב ער לויפט דיך נאך, מעג מען לכתחילה. אויב ער זיצט אינדערהיים, טאר מען נישט. לכאורה אסור מדרבנן, מדאורייתא מעג מען דאך אויך. זיכער מדאורייתא עניוועיס, ווייל ס'איז... איך ווייס נישט פארוואס מ'מעג מדאורייתא. ס'איז דאך נטילת נשמה, אבער דאס איז אן אנדער טייל לויט דער רמב"ם.

על כל פנים, ס'איז א ספק פיקוח נפש, סאו ס'קען זיין אז מדאורייתא מעג מען. סאו אין די קעיס, די רבנן לאזן נישט. די רבנן זאגן: "קום אהער, ס'איז נישט ממש פיקוח נפש." מ'דארף דאס פארשטיין, ווייל ס'איז זייער שווער צו פארשטיין דא די הגדרה. לכאורה איז אלעס ספק פיקוח נפש. מ'מוז לערנען אז דער מגיד משנה מוטשעט זיך דא. ס'איז עפעס א לעוועל, ס'איז נישט אזוי מסוכן. אקעי, ער לויפט אוועק, סאו לאז אים לויפן.

פשט 1: דבר שאינו מתכוון (ווערט אפגעווארפן)

איך וויל זאגן אזוי פשט, ווייל איך האב בטעות געמיינט אנדערש, אז דער רמב"ם רעדט פון ווען אונז וואקן אין פלעצער וואו ס'איז דא בעלי חיים, און דו טרעטסט זייער אפט אן אן אנטרעטן. אה, ס'איז נישט קיין פראבלעם, ווייל דו האסט זיי איינס נישט מכוון.

סאו איך מיין אז וואס ער זאגט דא איז אויך אזוי – אויב דער בעל חי ליגט אויפ'ן פלאר און דו טרעטסט אים אן, איז דאך נישט זיכער אז דו גייסט אים מיט דעם הרג'ענען. אפשר גייסטו אים נאר מזיק זיין, וואס דאס וועט נאר מאכן אז ער זאל ווערן א מזיק.

דו רעדסט נישט פון הלכות דבר שאינו מתכוון, ווייל ער האט זיך נישט געהאט זיכער אין זינען. ער איז דאך א מזיק, ער רעדט פון דעם.

פשט 2: ער זוכט צו פארטרייבן, נישט צו הרג'ענען

סאו, פארדעם טענה'ט ער, אזוי טענה'ט דער מגיד משנה, אז ער רעדט זיך – ער מיינט עס יא צו הרג'ענען, אבער **"דורסו לפי תומו"**. אזוי שטייט אין דעם לשון, "דורסו לפי תומו". נישט אז ער איז הולך, הולך על גבי פלצות, אפשר דא איז מותר לויט רבי שמעון, אזוי ווי די הלכה. אבער ער איז דורס נישט באופן אז ער שטייט מיט א גארניש, ער גיט עס א קוועטש אויפ'ן וועג – מעג מען. איז דאס אפשר טאקע די הלכה.

אפשר קען מען זאגן אז די מציאות מיינט אביסל אנדערש. טראכט אזוי: לאמיר זאגן, אזא ווילדע קעצעלע לויפט דיר ארום. הייבסטו אן שטויסן מיט דיין פוס, יא, אים מפחיד זיין – דאס איז אזויווי די "בורחים לפניו". הייבסטו אן שטויסן, און מאך זיכער, דו זוכסט אים נישט צו הרג'ענען. הייבסטו אן שטויסן אז ער זאל אנטלויפן, און אויב ס'איז געלונגען נישט, און האסט אים געגעבן א שטערקערע שטויס אז ער איז געשטארבן, איז ער נישט חושש, ווייל דו האסט אים נישט געזוכט דוקא אים צו הרג'ענען.

אפשר דאס מיינט ער. דאס הייסט, ווען דו זוכסט זיך צו ראנגלען מיט אים, אים צו פארטרייבן, און האסט אים געהרג'עט, איז עס א דבר שאינו מתכוון, און אפשר נישט קיין פסיק רישא.

מחלוקת רש"י און רמב"ן

אקעי, דער רמב"ם ברענגט אז ס'איז דא א מחלוקת רש"י און דער רמב"ן. רש"י האט געהאלטן אז עס מיינט טאקע אזוויי דו זאגסט, אז מען מעג נאר ווען ס'איז איינער מתכוון טאקע. און זיי לערנען אז ס'מיינט אפילו מתכוון. דער היתר איז דא נישט קיין ווירקליכע אמת'דיגע ארבעט דא. דער היתר איז בעצם פיקוח נפש. די חכמים האבן נישט געוואלט אז אזא זאך וואס איז נישט אינגאנצן מסוכן זאל מען בפירוש נאכלויפן און הרג'ענען, אבער זיי האבן יא געלאזט אויף אן אופן וואס דער עולם כאפט נישט וואס מיינט פונקטליך לפי תומו.

קשיא: וואס טייטש "לפי תומו"?

דאס איז די שאלה פון לפי תומו, ווייל די לפי תומו וואס דו זאגסט איז פונקט פארקערט ווי לפי תומו. ס'איז מער מיט אן ערמה. לפי תומו מיינט תמימות. דו זאגסט מיט א פארקערטע פון א תמימות – יענער זאל מיינען אז ס'איז געווען א תמימות.

געוועגליך ווען איינער טוט עפעס מיט א תמימות, וואן ער איז מזיק איינעם: "אה, איך האב נישט געמיינט, ס'איז געווען בתמימות." יא, יא, איך פארשטיי זייער גוט.

אקעי, עד כאן הלכות שוחט. וואו ער מיינט כאילו להנאתו, אוודאי נישט בתמימות. ער איז דורסו, אזוי ווי די היינטיגע גמרא ברענגט.

דער רמב"ן'ס פשט

ניין, וועגן דעם מיין איך אז דער פשט איז נישט געהאלטן. איך ווייס נישט אויב איינער לערנט אזוי, אבער ווייל ער זוכט אים צו פארטרייבן און ער הרג'עט אים – דורסו מיינט ער שטויסט אים. ער שטייט דאך, עס קומט אים אונטער א בעל חי אונטער זיין... ער גייט כאפן דעם בעל חי און אים הרג'ענען. יושב על מקומו.

אבער וואס ער מיינט צו זאגן דא איז אז ער מעג פייטן מיט אים, ער מעג פייטן מיט אים און אים שטויסן און אים דורס זיין, און ער דארף נישט מורא האבן אז אפשר גיי איך אים הרג'ענען. ווייל ווי לאנג דו מיינסט זיך צו באשיצן און אים צו פארטרייבן, מעגסטו אים דורס זיין, מעגסטו זיך פייטן מיט אים אפילו אויב אפשר גייט ער שטארבן פון דעם.

אבער די רמב"ם מיינט צו זאגן אז דו דארפסט נישט מורא האבן פון פייטן מיט א בעל חי אויב ס'איז נישט קיין פיקוח נפש. וואס, דו ווילסט עס נאר מאכן נייע פשטים, וואס איז נישט שלעכטער ווי דער פריערדיגער פשט, אבער ס'שטימט נישט, אזוי ווי מיר האבן געשמועסט, ס'שטימט נישט.

מסקנא: דער בעסטער פשט

אבער וואס טייטש "דורסה לתומו"? ס'איז פשוט פעיק ווערטער. ער טרייט אים צו הרג'ענען און ער מאכט זיך בתמימות. דאס מיינט נישט "לתומו". "לתומו" מיינט ווען ער זוכט נישט צו הרג'ענען, נאר ער זוכט זיך צו באשיצן און ער שטויסט אים.

"שלא זה ליכא" איז אביסל א שווערע ווארט. "שלא זה ליכא" – ער ראנגלט זיך ארום מיט אים. "שלא זה ליכא" בשעת ער... ההורגו מותר. דאס איז וואס ער מיינט. "לתומו" מיינט פעיק, עקזעקטלי, ס'מיינט פעיק. און דער רמב"ן האט געלערנט אזוי טייטש אין די גמרא. איך גלייב נישט אז ס'איז דא א בעסערע טייטש אין די גמרא ווי דער רמב"ן האט.

אה, דו נוצט א מין נישט חכמה אמאל. יא, ס'פעלט אויס פון צייט צו צייט.

מפשיט – אראפשינדן די הויט

זאג די ווייטערדיגע. די נעקסטע דריי מלאכות זענען דריי זייער ענליכע מלאכות. נאכדעם וואס מ'האט שוין גע'שחט'ן דעם בעל חי, זוכן מיר יעצט צו קריעיטן א מפרמה. דאס איז די ענד פון די שיעור פון מלאכות וואס מ'טוט פון צד צבי.

דיגרעסיע: דער סדר פון ל"ט מלאכות

ס'איז אינטערעסאנט – דאס איז די סוד פארוואס, למשל, וואלסטו געקענט יעצט אנהייבן צו זאגן מבשל. איך ווייס נישט, ער גייט קאכן דעם פלייש. ניין, אין משכן האט מען נישט געגעסן קיין פלייש. ס'איז נאר געווען די עורות וואס מ'האט געמאכט, מען האט געארבעט געווען פאר די יריעות. מ'האט געמאכט צלי, מ'האט געבראטן פלייש. דארף מען נישט קיין... מ'האט נישט געדארפט קיין עורות פלייש.

דאס האט נישט מיט מלאכת המשכן. מלאכת המשכן מיינט נישט מלאכת הקרבנות. דאס מיינט איינמאל די מלאכת עשיית המשכן. ס'איז דא אזויווי די סדר – דא שטייט ביי גוזז אז מ'האט געדארפט שערן די בהמות. סא, די צורך פון בהמות איז נאר אזויווי די עורות אילים מאדמים, איך ווייס וואס מ'האט געדארפט מעבד זיין. אדער מ'האט געדארפט שרייבן אויף די... די משכן האט געהאט פרשיות זאכן וואס מ'האט געדארפט שרייבן. ס'איז געווען כתיבה וואס מ'האט געדארפט אין בית המקדש.

ניין, אבער אנגרייטן די משכן, ס'איז געווען... אין די שריינק פון די משכן איז געווען פרשיות וואס די כהן דארף זאגן, פרשת הקהל און וואס איז דארט...

ניין, ניין, ניין. די כתיבה פון די משכן איז נישט אמת'דיג אין די סדר. די סדר שטימט נישט אינגאנצן מיט די כתיבה פון די משכן. כתיבה איז אזויווי די סימנים וואס מ'שרייבט אויף די יריעות, די גמרא רעדט עפעס וועגן דעם. וואס מ'שרייבט אויף די קרשים, וואס צו לייגן לעבן וואס. די גמרא רעדט וועגן דעם, וועגן די סדר, צו ס'איז די סדר.

עניוועיס, ניין, איך זאג סתם, ווייל פון דעם שטייט דא אופה. ווייל די סדר פון די פרשה רעדט פון אופה. וואס האט מען... אופה מיינט אויך... יא, אבער דאס שטימט נישט מיט די משכן. די סדר פון די פרשה איז אן אנדערע סברא ווי די מלאכת המשכן.

פון חסידות האט מען געלערנט אז אופה איז די זעלבע זאך ווי מבשל, נאר ס'שטייט נישט מבשל ווייל ס'רעדט פון פת. פת איז מן אופה, אבער בעצם איז דאס די זעלבע זאך.

מפשיט – דער שיעור

אקעי, צוריק צו די מעשה פון די... סא, נאכדעם וואס מ'האט די חיה וואס מ'האט אים גע'הרג'עט, איז צוט מען אראפנעמען פון די עור.

איז אזוי: **"המפשיט"** – איינער שינדט אפ מן העור, אפילו נישט די גאנצע עור, ער שינדט אפ א שטיקל פון די הויט – **"כדי לעשות קמיע"** – דאס איז די שיעור, רייט?

יא, כדי לעשות קמיע. ער מיינט צו זאגן די רמב"ם, אז ווען ער טוט עס ווייל ער וויל די הויט, נישט למשל ווייל ער וויל די פלייש. איינער וואס שינדט אראפ הויט ווייל ער וויל קאכן די פלייש...

ס'איז דא א שיעור. יעדע מלאכה, די ערשטע זאך וואס שטייט איז די שיעור. דאס איז די שיעור. די שיעור עור... שיעור, ווי גרויס א קמיע? ווי גרויס איז די מינימום עמאונט פון מפשיט זיין וואס מ'איז עובר? אזויווי מעבד – אלע די ענינים פון עור האבן די שיעור לעשות קמיע.

יא, די שיעור פון א קמיע. זייער גוט.

אבער ס'איז אינטערעסאנט, אבער דער שיעור איז אויך אמת אז... אויף אלעס איז דא א שיעור, שיעור גלאסעס כמים, יא. אבער ער איז דאך א מפסיד די עור, ווייל ער וויל די עור.

אקעי, אבער נישט וועגן די דריי מומים.

דער באדייט פון "כדי"

"כדי" – כדי מיינט, כמעט די אלע פלעצער וואס מיר זאגן כדי, מיינט כדי שיעור לספרייז, דער שיעור. כדי – אסאך מאל זאגט מען כדי. פאר אונזער שפראך, מ'דארף נאר וויסן, פאר אונזער שפראך כדי...

שיעור פון עור-מלאכות: כדי לעשות קמיע

חברותא א: אז מ'זאל זיך מחייב זיין? אלע די דינים פון עור האבן די שיעור כדי לעשות קמיע.

חברותא ב: אה, שיעור פון א קמיע. זייער גוט.

חברותא א: אבער ס'איז אינטערעסאנט. אבער דאס וואס איך זאג איז אויך אן אמת, אז אויף אלעס איז דא די שיעור. שיעור לעשות קמיע.

חברותא ב: יא, אבער ס'דארף זיין מפשיט די עור, ווייל ער וויל די עור.

חברותא א: אקעי, אבער נישט אין דער מלאכה.

דיסקוסיע: וואס מיינט "כדי" אין לשון חכמים?

חברותא ב: "כדי" מיינט, כמעט די אלע פלעצער וואס מ'האט געזען, "כדי" מיינט כדי אכילת פרס, די שיעור. "כדי," אסאך מאל זאגט מען "כדי"... אויף אונזער שפראך, נאר וויסן, אויף אונזער שפראך "כדי" מיינט אזוי ווי דו זאגסט, א מין... אבער איך ווייס נישט צו אין לשון חכמים, דארף מען טראכטן.

חברותא א: ווען מ'זאגט "כדי הדבר," כדי צו טון אזוי... ס'איז גענוג.

חברותא ב: "כדי צו טון אזוי" איז גענוג? ס'איז א מליצה, באט ס'איז געבויט אויף די לשון אזוי ווי כדי אכילה, אזוי ווי דו זאגסט. ס'איז מספיק די טעם, אזוי מיין איך. "כדי הוא ל..." רייט? **כל העולם כולו כדאי הוא לו.** ס'איז גענוג, אה, דער מענטש איז גענוג עפעס אזוי צו שאפן וועגן די גאנצע וועלט. דארף מען טראכטן.

חברותא א: עניוועיס, דא מיינט עס זיכער א שיעור.

הלכה ה: המעבד מן העור

חברותא ב: יא, יא. ביי יעדע מלאכה זאגט ער די ערשטע זאך די שיעור.

חברותא א: יא. וויפיל איז די שיעור פון עור? אזוי גרויס ווי ס'איז צו מאכן א קמיע.

חברותא ב: אונז ווייסן נאך דאס אויך נישט ווי לאנג ס'איז. אפשר איז דא א קמיע פון איין אות, פון צוויי אותיות. מ'דארף פרעגן די בעלי אומנות וואס מאכן קמיעות.

חברותא א: אקעי.

מעבד: די מלאכה און איר תהליך

חברותא א: חיים, **המעבד מן העור.** די ערשטע זאך איז מפשיט, ווען ער שינדט אפ די הויט. נאכ'ן אפשינדן די הויט איז מען מעבד די עור. מ'איז עס מתקן, מ'לייגט זאכן, מ'ליגט זאלץ אדער וואטעווער ס'איז וואס מ'איז עס מתקן. מ'טרעט עס אן, אבער ער לייגט עס אריין אין סיד און סממנים וכדומה. **כדי לעשות קמיע**, איז די שיעור אויך כדי לעשות קמיע, חייב.

מעבד און מולח איז איין זאך

חברותא א: זאגט ער, **ואחד הוא המ��בד ואחד המולח.** מעבד און מולח איז די זעלבע זאך. ס'איז פשוט דער רמב"ם ווייל דא מסייע זיין אז אין די משנה ווערט אויסגערעכנט מולח. זאגט אבער דער רמב"ם אז מעבד און מולח איז די זעלבע זאך. ווייל ביידע, **שהמולחים מעבדים.**

וואס טוט מען מיט לייגן זאלץ אויף פרישע אפגעשינדענע הויט? אז ס'זאל ווערן גוט אויסגעארבעט. און וויאזוי איז מען מעבד? מיט מלח. אפשר איז דא נאך וועגן, אבער מולח און מעבד איז איין זאך. שוין.

אין עיבוד באוכלין

חברותא א: זאגט דער רמב"ם, זאלסט וויסן אז **"ואין עיבוד באוכלין."** אויף עורות וואס מ'זאלצט אז ס'זאל ווערן, ס'זאל געשען עפעס מיט דעם, ווערט געריפן עיבוד. אבער ער מיינט, ער לייגט זאלץ אויף עסן, הייסט עס, ווערט דאס נישט געריפן עיבוד.

ס'איז יא דא עפעס, איך מיין ביי שביעית איז דא עפעס ווען מ'מעג זאלצן ירקות, אבער די גמרא זאגט דארט אז ס'איז נישט קיין דאורייתא, יענץ איז עפעס צוליב מתקן אדער וואס. אבער די ווארט "מעבד" איז, דאס וואס מ'לייגט זאלץ און ס'טוישט די טעקסטשור פון די זאך, איז א דין אין עורות און נישט א דין אויף אנדערע זאכן, אויף אוכלין על כל פנים איז נישטא אזא דין.

איך ווייס נישט, דער רמב"ם זאגט נישט למשל אויב דו ביסט דו זאלצסט עס איין כדי ס'זאל זיין א דזשערקי, איך ווייס וואס, ס'איז נישט אן עבירה פון מעבד.

חברותא ב: עורות וואס מ'גייט עסן, דאס איז די ווארט.

חברותא א: יא, דער רמב"ם איז פשוט, ער זאגט אז דו זאלסט נישט מיינען אז ווען מ'נעמט א זאך און מ'טוישט עס דורך זאלצן, דאס ווערט גערופן עיבוד. אזוווי ווען מ'לייגט זאלץ אויף פלייש אדער אויף א טאמעיטא, דאס איז מליחה, זאלץ, און נישט עיבוד, דאס איז די ווארט.

חברותא ב: אמת, אבער ס'רעדט פון די זעלבע חפצא, ס'רעדט נישט פון עפעס אנדערש. ס'איז א מלאכה פון א עור.

דיסקוסיע: צו איז עיבוד דווקא אויף עור?

חברותא א: איז עס דווקא אויף עור?

חברותא ב: איך מיין אויף עור, ער זאגט נישט אז ס'איז דווקא אויף עור. ער זאגט אז ס'איז נישטא אויף אוכלין.

חברותא א: מעבד זיין מיינט מעבד זיין אן עור, וואס אנדערש קען מעבד זיין?

חברותא ב: פלייש. מ'נעמט א פישל, וואס געשעט? מ'לייגט עס אין זאלץ און ס'טוישט זיך די טעקסטשור דערפון. אזוווי ס'טוישט זיך די טעקסטשור פון די עור.

חברותא א: ניין, ס'טוישט די טעקסטשור. ס'ווערט עפעס אנדערש, ס'ווערט א... די זעלבע זאך מיט די עור. זאלץ איז א שטארקע קעמיקאל, ס'קען טוישן זאכן. ס'קען טוישן די זעלבע וועג וויאזוי די זאלץ טוישט די רויע עור צו א מער הארטערע עור אדער וואטעווער ס'איז, קען מען טון מיט א פישל. מ'כאפט א פישל און מ'נעמט אים ארום מיט זאלץ, ס'טוישט די פלייש פון דעם אז ס'קען מער נישט ווערן פארשטינקען.

חברותא ב: ס'איז גילטיג אויף די פלייש אויכעט, אבער נישט א בוים. א בוים קען מען נישט מעבד זיין.

חברותא א: ער זאגט נישט אוכלין על כל פנים. ער זאגט נישט "עיבוד אינו נוהג אלא בעור," דאס זאגט ער אונז נישט.

חברותא ב: ניין, עס איז נישט.

חברותא א: זאל איך רעדן נאכאמאל? למעשה איז יא נאר דא ביי עור, ווייל עס איז נישט דא באוכלין. וואס מיינט באוכלין? בבשר. איז עס געבליבן נאר ביי עור. די שיטה איז געווען די גמרא איינס אראפ וואס זאגט אז מלאכות אין בשר, זאלצן א פלייש איז נישט מעבד. דער אנדערער זאגט ניין, אין עיבוד באוכלין. טאקע אויב רעדט מען אין מלאכת הדג, זאלצן א דג, א פלייש, אן עוף, אן עוף, אלא מה אין עיבוד באוכלין, אזוי איז די הלכה.

הלכה ה (המשך): מוחק - גלאט מאכן די הויט

חברותא א: אקעי. לייען ווייטער. **"וכן המוחק מן העור."** ס'איז דא די נעקסטע זאך וואס הייסט מוחק, די נעקסטע אב מלאכה, מוחק. וואס איז מוחק? ער מעקט אויס די האר פון די... די האר וואס איז דא אין די עור. די שיעור איז **כדי לעשות קמיע.**

"ואיזהו מוחק? זה המעביר השער או הצמר מעל העור אחר מיתה עד שיחליק את העור כדי שיהיה עור חלק."

מוחק איז נישט טייטש אויסמעקן, נאר גלאט מאכן. ממחחק. ווי די משנה שטייט ממחק.

חברותא ב: אקעי, ביי דעם איז די זעלבע ווארט. אין די משנה שטייט טאקע ממחק, וואס שרייבט דער רמב"ם מוחק. ממחחק און מוחק איז מיינעך די זעלבע שורש. ס'איז דאך פון מאכן עס מער גלאטיג. לכאורה אזוי האט דער רמב"ם זיכער געטראכט.

דיסקוסיע: צו איז מוחק שייך ביי אוכלין?

חברותא א: אקעי. ער פרעגט צו למשל ארויסשלעפן האר פון א טשיקען, אדער קליינע שטיקלעך וואס איז נאך דא אויף די הויט פון א טשיקען, צו דאס איז אויך אין עיבוד באוכלין, אין שייך מוחק באוכלין?

חברותא ב: וואס רעדסטו?

חברותא א: ניין, דער מושג איז... אוכלין איז אויך שייך אזא זאך ווי ארויסנעמען די האר. למשל, א טשיקען קען בלייבן שטיקלעך אויף די הויט פון די טשיקען וואס איז נישט ארויס.

חברותא ב: ס'איז אנדערע, ס'איז נישט ממחק. ס'קען זיין ס'איז תולדות גוזז. אבער אין סאנדערע זאגט ער נישט אויף אזוי ווי אויף ביידע, אין עיבוד אום ממחק באוכלין.

חברותא א: ניין, ס'איז נישט אזוי פשוט.

חילוק צווישן מוחק, גוזז, און קוצר

חברותא א: אקעי. יעצט תולדות פון מוחק.

חברותא ב: יא.

חברותא א: און אונז האבן שוין געהאט גוזז, אפשערן האר, און אונז האבן געהאט קוצר, אפשערן א דבר גידולו, יעצט איז נאר געווען דווקא אויף זאכן וואס וואקסן. און יעצט האבן אונז מוחק. ס'איז דא דריי מיני וועגן ווי אזוי ארויסצושליפן א זאך פון מקום גידולו, און ס'איז דא דריי מיני אנדערע איסורים. ס'ווענדט זיך אין די קאנטעקסט.

דיסקוסיע: וואס מיינט מוחק בעיקר?

חברותא ב: אבער ס'זעט מיר נישט אויס אז מוחק מיינט בעיקר אפשניידן האר. איך מיין אז מוחק איז טייטש גלאט מאכן. גראדע אין עור, די זאך וואס בלייבט איז עור, ער ברענגט אז אויב ס'איז געבליבן אביסל בשר אדער אנדערע זאכן, איז אויך דא מוחק. מוחק מיינט נישט דווקא די האר, ס'איז נישט קיין ענין פון שניידן, ס'איז אן ענין פון גלאט מאכן די האל, די פעל, די עור, וואטעווער ס'איז.

חברותא א: אבער ס'איז נאך אלץ געבליבן, למשל איינער מאכט גלאט א האלץ, א האלץ מאכט מען גלאט אז ס'זאל זיין א גלאטע האלץ.

חברותא ב: ניין, ס'איז נישט קיין האלץ. ס'איז אנדערע.

חברותא א: זאג מיר נישט אז ס'איז מוחק, און מוחק מיינט נישט גלאט מאכן. ס'מיינט גלאט מאכן הויט.

חברותא ב: און איינער וואס שמירט זיין פנים און מאכט עס גלאט, ער האט הויט, איז ער דאן מוחק?

חברותא א: יא?

חברותא ב: איך ווייס נישט. ער האט יא הויט.

חברותא א: האט הויט. מוחק איז טייטש גלאט מאכן הויט.

חברותא ב: ער ברענגט אז דער רמ"א זאגט אז אין מוחק באוכלין.

חברותא א: פארוואס דען נישט?

חברותא ב: למשל איינער מאכט א קריעם, א קריעם זאל זיין א גלאטע...

חברותא א: קריעם איז נאך א נוסף, ער מאכט נישט גלאט.

חברותא ב: לאמיר זאגן, איך מיין אז ביי אוכלין, ער זאגט אז ער מאכט אז פון אויבן פון די עסן זאל זיין גלאט, זאל זיין קרימי אדער וואס.

חברותא א: ניין, יא, אבער לאמיר זיין קלאר. דאס פארשטיי איך דא. מ'דארף קוקן אלע דרבנן'ס און זאכן, און איך ווייס נאך נישט צו זאגן הלכה למעשה, ווייסן זיי זיך גארנישט.

אבער וואס שטייט דא מוחק, מיינט אז ס'איז דא עפעס וואס איז אן טאפ פון די הויט, א האר אדער לאמיר זאגן אפשר עפעס אנדערש, און ער מאכט עס גלאט. ווען דו שפרייטסט אויס קריעם, ס'איז נישט געווען קריעם וואס האט געמאכט די זאך נישט גלאט, און דו מאכסט עס גלאט. ער רעדט נישט פון שפרייטן, אבער למשל איינער, ס'איז דא אזא כלי צו מאכן...

חברותא ב: אבער וואס איז די חילוק? ס'איז נישט קיין תיקון, מ'קען עס עסן אן דעם אויך.

חברותא א: אזוי זאגט דער רמ"א. ס'איז נישט גארנישט, ס'מאכט עס שענער.

חברותא ב: אבער דו זאגסט, ער נעמט א שטיקל טשיקן און דו מאכסט עס גלאט. די זעלבע זאך, ס'שטערט נישט שפיצן פאר די אכילה, זאגט די רמב"ם אז מ'מעג.

חברותא א: אבער וועסטו פרעגן א רב, זייער גוט, זאלסטו פרעגן א רב.

דריי מלאכות - דריי סטעפס פון איין פראצעס

חברותא א: אקעי. סא, ס'איז ליידער אזוי, די דריי מלאכות זענען בעצם די זעלבע זאך, רייט? מפשיט, מעבד און ממחק זענען אלע סטאדיעס פון די זעלבע זאך. ס'איז אזויווי דריי סטעפס.

הלכה ו: תולדות פון די דריי מלאכות

חברותא א: אקעי. לאמיר זען וועיטער. גייט דער רמב"ם אויסרעכענען תולדות פון די דריי מלאכות.

תולדת מפשיט: דוכסוסטוס

חברותא א: דער רמב"ם פארעכנט דוכסוסטוס. ווער ס'האט מיטגעהאלטן אונזער שיעור אין הלכות ספר תורה ווייסט וואס ס'איז. אז הויט, נאכדעם וואס מ'שינדט עס אפ, קען מען עס צעטיילן אין אפאר, ווייל ס'איז דיק, און מ'קען פון דעם מאכן דריי סארטן פארמעט. איינס פון זיי הייסט דוכסוסטוס. דוכסוסטוס, מיין איך, איז די זייט וואס איז דערנענטער צו די פלייש.

אז ער צענעמט די הויט, ער צעטיילט די הויט פון די דוכסוסטוס פון די קלף, **הרי זה תולדה דמפשיט וחייב.** ס'איז א תולדה פון מפשיט. די אב פון מפשיט איז מ'שינדט עס אפ פון די פלייש, און ווידער די הויט אליין אז מ'שינדט אפ איינע פון די אנדערע, איז א תולדה דמפשיט וחייב.

תולדת מעבד: הדורס על העור ברגלו

חברותא א: הדורס על העור ברגלו עד שיתקשה. אונז האבן געלערנט מעבד איז לייגן זאלץ. איז דא נאך א וועג פון...

חברותא ב: ניין, מעבד איז נישט לייגן זאלץ. איינע פון די וועגן פון מעבד איז אפשר לייגן זאלץ. מעבד איז וואטעווער מ'לייגט. מעבד איז אויסארבעטן די הויט פון די בהמה, און די וועג וויאזוי מ'טוט עס, וואס דער רמב"ם האט געזאגט, איז געווען דורך לייגן זאלץ. דער רמב"ם האט נישט געזאגט אז דאס איז די איינציגסטע וועג. ער זאגט דיר יעצט נאך א וועג.

חברותא א: המולח, איינער מעבד איז מולח. ס'איז איין סארט עיבוד.

חברותא ב: אקעי, לייגט מען פעפער אדער זאלץ, איך ווייס נישט וואס דא האט ער אסאך נאך זאכן.

חברותא א: אבער די מעבד וואס אונז ווייסן שוין, וואס מ'האט אונז אויסגעזאגט וואס מעבד איז, אז מ'לייגט זאלץ. אויסרעכענען עקסטער המלכה, ווייל די וועג וויאזוי מ'איז מעבד איז דורך לייגן זאלץ. דאס איז א וועג.

חברותא ב: דו ווייסט פון אנדערע וועגן?

חברותא א: יא. איך האב דא די רמב"ם וואס איז אויסגערעכנט.

חברותא ב: אונז האבן געלערנט נאך אין קלויז שוין, עס איז דא אנדערע וועגן. מ'לייגט עפצים און זאכן.

חברותא א: נישט נאר דעם.

חברותא ב: בפשטות, מליחה איז אן אנדערע סטעפ פון די מליחה. ס'איז נישט די זעלבע זאך. קודם לייגט מען זאלץ, און נאכדעם נעמט מען אראפ די זאלץ, און דעמאלטס לייגט מען צו סיד און עפצים און אנדערע זאכן. ס'איז אנדערע זאכן. ס'קען זיין מליחה איז פארט פון עיבוד, ס'קען זיין מליחה איז מעבד בכלל.

מעבד: מליחה און עיבוד

יא, פאר דער סיבה האט דער רמב"ם געהאט א פראבלעם צו אויסרעכענען עקסטער המליחה, ווייל דער וועג וויאזוי מ'איז מעבד איז דורך לייגן זאלץ.

חברותא א: דאס איז א וועג. דו ווייסט פון אנדערע וועגן?

חברותא ב: יא. יא, דער רמב"ם האט עס אויסגערעכנט און זיי האבן געלערנט אז ס'איז דא אנדערע וועגן. מ'לייגט עפצים און זאכן. און נישט נאר דעם, בפשטות איז מליחה אן אנדערע סטעפ פון די מליחה, ס'איז נישט די זעלבע זאך. קודם לייגט מען זאלץ, נאכדעם נעמט מען אראפ די זאלץ, און דאן לייגט מען צו סיד און עפצים און אנדערע זאכן. ס'זענען אנדערע זאכן.

ס'קען זיין מליחה איז פארט פון עיבוד. קען זיין מליחה און עיבוד מיינט בכלל מליחה איז פארט פון עיבוד. איך האב געזען ס'איז דא מענטשן וואס זאגן טייטשן אזוי דא אין די גמרא, דארט אין די גמרא מליחה און עיבוד. ס'איז ביידע די זעלבע אב מלאכה, אז דו ביסט מענה די מלאכה, ס'איז די זעלבע זאך.

ס'איז נישט עכט נוגע, אבער וועיטער... איך מיין נישט נוגע דא. איך קען טענה'ן פריער, אבער איך ווייס נישט וואס די עפצים איז. קען זיין ס'איז נישט די עקזעקט סעים צייט, קען זיין יענץ טוט מען נאכדעם, איך ווייס נישט. אקעי, ס'איז אויך נישט...

מעבד: תולדות

מעבד מיינט אויסארבעטן דורך וועגן. דו קענסט עס טון דורך כעמיקאלס, אדער אויב איינער טוט עס מעניועלי, איינער טוט עס מיט זיינע הענט, מיט זיינע פיס, ער טרעט אויף די עור מיט זיינע פיס עד שיתקשה ויתאמץ, אדער מרככו בידיו, אדער ס'איז דא א וועג עס צו טון מיט די הענט, מאכן עס ווייך. פארקערט, ס'איז דא איינער וויל עס מאכן הארט, און איינער וויל עס מאכן ווייך.

מותחו ומשוהו כדי להכשיר עורות הצנומים – מ'שלעפט עס ארום און מ'מאכט עס גלייך, מ'שלעפט עס און מ'מאכט עס גלייך דורך שלעפן, כדי להכשיר עורות הצנומים, אזוי טוען שוסטערס – **הרי זו תולדת מעבד וחייב.** דאס זענען תולדות מעבד, די אנדערע וועגן פון מעבד זיין אן עור איז חייב.

תולדת מוחק: מורט נוצה מן האברה

וואס איז די תולדה פון מוחק איז אזוי: **המורט נוצה מן האברה** – איינער שלעפט ארויס א נוצה, א פעדער, פון די אברה, פון די פליגל.

חברותא א: פון די אברתו?

חברותא ב: יא, יא.

חברותא א: א מכה באברתו?

חברותא ב: ניין, יענץ איז מיט אן עין. נו, **"כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו."**

הרי זה תולדת מוחק וחייב. דאס איז תולדת מוחק וחייב, ארויסשלעפן נוצות.

דיון: פארוואס מורט נוצות און נישט גוזז?

וכן, מ'דארף טראכטן פארוואס מ'זאגט מורט נוצות און נישט גוזז? אפשר א לעבעדיגע ווערסעס א טויטע? גוזז איז אויך א לעבעדיגע. איך ווייס נישט.

וכן, ס'קען זיין אז גוזז איז ווען מ'וויל די האר, און דא איז ווען מ'וויל די הויט, מ'וויל אראפנעמען די האר. אויב און אויף קען ס'זיין אן אונטערשייד.

תולדת מוחק: ממרח רטיה

וכן, וואס נאך איז אונטער די מלאכה פון מוחק איז **הממרח רטיה כל שהוא.** איינער שמירט ארום א רטיה, א קרים, א רפואה, אבער ער שמירט עס אז ס'זאל זיין אויף א געוויסע וועג, ס'זאל זיין גלאט, אדער ס'זאל ליגן שוה

בשוה, אדער עפעס א געוויסע וועג, מיט דברים המתמרחים, מיט זאכן וואס שמירן זיך, **עד שיחליק פניהם** – ביז ס'איז גלאט. **חייב משום מוחק.**

חברותא א: וואס מיינט ביז ס'איז גלאט? ס'טייטש אז סתם ווען מ'לייגט א קרים איז נישט ממרח?

חברותא ב: ממרח רטיה איז נישט סתם לייגן קרים. ס'איז ווען ער שמירט עס. ער לייגט שעוה מיט דברים המתמרחים, יא? ער האט די זאך וואס איז הארט, נישט הארט, וויאזוי הייסט עס, ס'איז א דיקע זאך, און ער גלאט עס אויס, ער שמירט עס אויס אויף די פלאץ וואס ער דארף גיין. עד שיחליק פניהם, ער מאכט עס גלאט.

איך מיין אז ס'טייטש, ווערסעס אויב דו געסט א לייג ארויף אזוווי ס'איז און דו שמירסט עס נישט ארום, איז עס נישט ממרח. ס'איז נישט די לייגן, ס'איז די שמירן די רטיה אדער שעוה. סתם צו מאכן א רטיה איז נישט קיין פראבלעם. דא שטייט אז ער מאכט עס גלאט. ער האט א פראבלעם אז ס'איז נישט גלאט, און ער מאכט עס גלאט. אזוי זע איך וואס ס'שטייט דא.

חברותא א: איך זאג, שעוה אדער זפת מיט דברים המתמרחים, דאס איז די וועג וויאזוי מ'לייגט עס. מ'גיסט עס אויס אויף די פלאץ וואו מ'וויל עס לייגן, און נאכדעם שמירט מען עס ארום.

חברותא ב: דאס שטייט נישט דא.

חברותא א: דאס שטייט צווישן די שורות, אין די ווייסע אותיות.

חברותא ב: אין דיינע אותיות. איך האב אנדערע אותיות. איך זאג אזוי: ער האט שעוה, ער האט שעוה אזא הבדלה ליכט, ס'איז אים נישט העפי, ס'איז נישט גראד. מאכט ער עס גראד. ער דארף עס מחליק זיין, ער איז אינטערעסירט אז ס'זאל זיין גראד. חייב משום מוחק.

תולדת מוחק: שף בידו על העור

וכן, **השף בידו על העור המתוח בין העמודים** – א וועג וויאזוי מען ארבעט אויס הויט איז אז מען לייגט עס אזוי אן אויפגעהאנגען אויף צוויי עמודים און טייט, מען מאכט עס טייט. דו ווייסט, אמאל געזען, קען מען זען וויאזוי מען טוט עס מיט חיות אפילו, מען מאכט עס טייט. און אויף דעם גייט ער מיט זיינע הענט און ער רייבט עס, אזוי אז עס וועט העלפן די פראסעס, כדי צו מוחק זיין, מאכן גלאט.

מחתך: גדר המלאכה

יעצט גייען מיר לערנען די אב מלאכה פון מחתך. מחתך מיינט צו שניידן עורות אויף סייזעס. דאס הייסט, נאכדעם וואס מען האט שוין געמאכט א הויט מיט וואס מען קען ארבעטן, דארף מען עס יעצט צושניידן אין יריעות, אין סארטן סייזעס.

זאגט דער רמב"ם אזוי, וואס איז די אב מלאכה? **"המחתך מן העור כדי לעשות קמיע – חייב."** והוא, דער תנאי אין דעם חיוב איז, **"שיתכוון למדת ארכו ומדת רחבו, ויחתוך בכוונה."**

מחתך מיינט נישט סתם ווען מען שניידט רענדאמלי, ס'איז נאר ווען מען שניידט מיט א דיוק, מען שניידט אפ א שטיקל אויף א געוויסע סייז, **"ויחתוך בכוונה"**. בכוונה מיינט בכוונה לפי מדת ארכו ומדת רחבו. מאכן א סייז בעצם איז מחתך, נישט שניידן. שניידן איז קוצר, אפשר וועלן מיר אנקומען צו דעם. שניידן א געוויסע, מיט א דיוק.

"שהיא מלאכה" – אנדערש וואלט עס נישט געווען קיין מלאכה, אנדערש וואלט עס נישט געווען קיין מעשה אומן, ס'וואלט געווען א סימפל זאך.

אבער ער זאגט, **"אבל המחתך דרך הפסד, או בלא כוונה למדתו, אלא כמתעסק או כמשחק – הרי זה פטור."**

דיון: דער גאפ צווישן "מכוון" און "מתעסק"

ס'איז מיר זייער אינטערעסאנט, ווייל צווישן "מכוון זיין מדת ארכו ומדת רחבו" און "מתעסק ומשחק" איז נאך דא אסאך אין די מיטן. ס'איז דא ווען ער דארף א בערך'דיגע שטיקל, ער דארף א שטיקל, ער ווייסט איך דארף א שטיקל. אבער ס'איז נישט "אלא כמתעסק או כמשחק".

דאס זאג איך, "כוונה למדתו" איז איין זאך, "מתעסק ומשחק" איז א גאנץ אנדערע זאך. "מתעסק ומשחק" מיינט סתם ער שפילט זיך ארום מיט הויט און ער צושטיקלט עס אויף שטיקלעך ווייל ער איז בארד. אבער ס'איז דאך נאך דא ערגעץ אינדערצווישן, ווען ער דארף א שטיקל האבן און וויסן א מידה. און ער ווערט אנגערופן "מחתך כדי להפסיד".

חברותא א: וואס?

חברותא ב: אז ער שניידט אראפ די פעל וואס ער דארף נישט. למשל, ער וויל א גרויסע באקס, ער שניידט אראפ ערגעץ ביי די עק, אז די אראפגעשניטענע איז נישט וויכטיג פאר אים. ער דארף אראפשניידן די וואס ער דארף יא, נישט די וואס ער דארף נישט. דאס מיינט לכאורה "דרך הפסד".

אבער ס'איז מיר אינטערעסאנט, ווייל "מתעסק" און "משחק" איז איין עקסטרעם, און "מכוין" און "מתקן" איז די אנדערע עקסטרעם, און "יודע שהוא מכוון" איז די אנדערע עקסטרעם. דער רמב"ם לייגט דא אריין א "מעשה אומנות" פון אפשניידן אין געוויסע סייזעס.

דיון: צי "מתעסק" און "משחק" זענען באזונדערע פטורים

אויך, ס'איז מיר נישט קלאר. ס'מוז זיין וויניגער פון... ס'איז נישט קלאר. דער רמב"ם'ס לשון איז נישט קלאר. מ'קען זאגן אז דאס רעדט זיך סתם פון אן ענין פון "מקלקל" וואס איז פטור. ס'איז א ביסל פאני. ס'קען אויך זיין אז ס'איז אן ענין פון "מתעסק" וואס איז פטור.

יעדער "מתעסק" אין די הלכות שבת, מ'זעט אין די משנה אין פרק א', מיין איך שוין, אז "מתעסק" איז פטור. "מתעסק" רעדט זיך נישט פון דעם. "משחק" סתם ווי דא איז שוין איינער וואס איז מכוון. סאו ביידע זאכן וואלט ער געדארפט זיין פטור אויף אנדערע סיבות.

חברותא א: ניין, ס'הייסט נישט אזוי. ס'הייסט אז דא איז עפעס מער. ס'איז דא א סארט שניידן וואס ער איז נישט עוסק, ער קערט נישט... ס'איז נישט קלאר. מ'דארף עס פארשטיין. ער קערט נישט פון שניידן אמידה, דאס איז זיכער.

חברותא ב: איך האב געמאכט מער לאקאל, כולו... דאס איז אלץ פטור על כל פנים. מ'מעג נישט, אבער...

ביישפיל: שניידן פאר תפילין

די חילוק דא איז לכאורה, אז ער שניידט, ער דארף א סייז. לאמיר זאגן וועלכע פראבלעם האט ער. דער "מחתך" וואס איז חייב, ער האט א פראבלעם. ער האט א שטיקל הויט, ער וויל מאכן א תפילין, אבער ס'איז צו גרויס. מעסט ער אויס אז ס'זאל זיין די סייז פון זיין תפילין, ס'זאל שטימען מיט די אנדערע פרשיות וואס ער האט פאר די תפילין. דאס איז חייב.

איינער וואס ער דארף פאר קיין מידה, ס'איז נישט קיין חילוק ווי גרויס ס'איז, ער געבט א שנייד אפ – דאס איז פטור. אזוי וואלט איך געזאגט. הגם ס'שטימט נישט אזוי גוט די לשון.

ער זאגט אז דאס זאל געהייסן מתעסק. אז ווען איינער שניידט ערנסט, שניידט ער אויף א סטייל. אז איינער שניידט אפ ווייל ער וויל זיך עפעס שפילן מיט א שטיקל לעדער, אדער ווייל ער וויל געבן פאר זיין זון א שטיקל לעדער, ער וויל האבן א שטיקל לעדער, אבער אן א כוונה אז ער וויל שניידן א געוויסע וועג אדער א געוויסע פלאץ, און ווייל ער וויל האבן א שטיקל – אה, דאס איז א מתעסק.

ס'איז א ביסל אינטערעסאנט. עס שטימט נישט די לשון, יא. עס איז א ביסל אינטערעסאנט, ווייל די ערשטע שטיקל וואס מאכט די רמב"ם דאך, ממש אז מ'רעדט דא פון א אומן וואס טוט מיט ממש א כוונה, און די אנדערע פון דעם איז נישט שוואכער אומן, נאר אפילו איינער וואס איז ממש רענדאם. דאס איז אינטערעסאנט. אקעי, עד כאן איז די עבודה.

[דיגרעסיע: שניידן טישו-פאפיר אויף שבת]

אבער עס איז ממש נוגע, למשל, ווייל אונז טרענען שטער צו תפקה צו לערנען להלכה למעשה, אבער שניידן נישט געשניטענע פאפיר איז אן אז עס איז א מחתך און א חשש מחתך. ווייל ווייסט ער, עס איז געווען אין די זייער מיליאן טינגערע איניאן, ווייל עס איז נישט קיין די ווירייטשיגער מחתך, ווייל ער זיכטליך שמוצער אורקא אין מצרח. עס היינט מער ווי מתעסק אדער משחק, אפילו אויב עס איז דא פינטלעך און ער שניידט סארב ביי יענע פלאץ. עס איז א רעקאמענדעישן פון שניידן.

פארקערט, קענען זיך מאכן, אז איינמאל עס איז דא יענער האלט, עס הייסט נישט א האלט געשניטן. איך דארף שוין נישט פון דארט אין ווייסער שניידן. עס איז זיכער אז די פינטלעך איז נישט ווייל ס'טאפס א ענין אז ס'איז אזא שיעור טישו פעיפער. ווי גרויס, סתם!

בכלל, דער רמב"ם האט עס נאך נישט זאגט מחתך לכאורה מיינט מען מיט א מעסער. איך לייב נישט אזוי ווען איינער שלעפט יענעם אראפ מיט זיין הענט... ס'איז סאונד ווי איינער שניידט. א מחתך מיינט מיט א מעסער און מיט א מדת ארכו ומדת רחבו. איך לייב נישט אזוי אפשלעפן א שטיקל פון א טיש, קען מען קאטעגאריזירן אונטער די גדר, אבער פארשטייט זיך אזוי נישט בדרך פסק.

ס'מוז זיין אז מ'טאר נישט וועגן ווי א נישט ווייל נישט ווייל איך נישט זיך זאגן א פשט פאר שבת פאפיר. איך דא שבת פאפיר איז א חומרה. איך טאר חומרה, זיכער. אבער צו ס'איז א חומרה, ווייל דער אפידורי איתר און דער רבנא האבן נישט קלאר.

ווייל אויב עס איז... דאס איז אנדערע ווערטער, דארף איך געדענקען. אויב עס איז דאורייתא, איז עס דאך. אויב זאגסט אז עס איז פטור, דעמאלטס איז דא א כלל אז משום כבוד הבריות איז דער רבנן מתיר אסאך עסקערום. איך זאג, דער רגע וואס איז דער רבנן האבן אונז איז א צורך, איז אויב נישט קיין צורך, דער קענסט קויפן ערב שבת געשניטן אין פאפיר. ווייל דער וואס וועלסט ער קויפן, איבער איז א פלאץ וואס ער האט נישט... אי, מוזלעך דער רבנן האבן עס זיין אסאך גרינגער.

חברותא א: יא.

חברותא ב: אקעי, אבער דאס איז נישט אונזער שיעור. יא.

מחתך: תולדות

וואס זענען די תולדות פון מחתך? זאגט ער אזוי, לאמיר אזוי זאגן, **הקומט מחתך את הכנף** – ער שניידט אפ א כנף, ער שלעפט עס נישט אינגאנצן ארויס. דאס הייסט, אנשטאט ארויסשלעפן די כנף פון די הויט, אז ס'זאל מער נישט זיין אינגאנצן ארויס...

מלאכת מחתך – תולדות (המשך)

הקדמה – קויפן געשניטענע פאפיר ערב שבת

דו קענסט קויפן ערב שבת געשניטענע פאפיר, ווייל דו ווילסט עס קויפן, אבער עס איז א פלאץ וואס ער האט נישט. איינמאל איז עס מדרבנן איז עס אסאך גרינגער. יא, אקעי, אבער דאס איז נישט אונזער שיעור.

תולדות פון מחתך

וואס זענען די תולדות פון מחתך? זאגט די גמרא אזוי: **הקומט את הכנף.** וואס איז דאס מיין איבער די טאטש? ער שניידט אפ די כנף, ער שלעפט עס נישט אינגאנצן ארויס. אנשטאט ארויסשלעפן די כנף פון די הויט אז עס זאל ווערן אזא קליין בערגל, שניידט ער אפ די כנף, סאו עס בלייבט נאך א קליין ביסל פון די כנף אונטן. אזוי מיין איך מיינט עס, יא, שטימט. ס'איז אנדערש ווי מורט, וואס ער שלעפט עס ארויס – ער קומט, ער שניידט אראפ.

אקעי, ער זאגט אז א תופר האט א פעדער און ער שניידט, ווייל ער וויל די פעדער. ער וויל אפשר זיין אן אנדערע סייז פון די כנף, יא.

וכן המגריד ראשי כלונסות של ארז – ער דארף האבן שטיקלעך האלץ פון אן ארז, פון א שיינע בוים, און ער שניידט אפ א געוויסע פלאץ אז אלע זאלן זיין די זעלבע סייז. ער וויל מגריד דאס זאל אריינפיטן אין זיין לאך, וואטעווער. יא. אויך חייב משום מחתך, ווייל ער שניידט במדה.

וכן כל חתיכה שיחתוך חרש העץ – דער מייסטער פון האלץ, דער האלץ-מייסטער – **מן העצים, או חרש מתכות** – אדער א שמיד, איינער וואס דילט מיט הייסע מתכות, א מייסטער פון אייזן. חרש, נו, וויאזוי שטייט אין פסוק? חרש עץ, יא, לאמיר מיינען דא יענע פסוק: חרש עץ ואבן. וועון א מייסטער שניידט אפ, שניידט ער דאך מיט א דיוק, איז חייב משום מחתך, ווייל ער וויל אזא שטיקל זאל פיטן אין זיין בענקל וואס ער בויעט יעצט, וואטעווער.

חילוק צווישן מחתך און קראצן אפ מתכות

אינטערעסאנט, ווייל די שאלה – וועון איינער קראצט אפ שטיקלעך פון די מתכות, הייסט ער נישט מחתך. ווייל דעמאלטס וויל ער... יענער וויל ער האט געערדט אז די ברעקלעך זאלסטו נוצן פאר עפעס, דא רעדט ער אז ער וויל מאכן דאס א געוויסע סייז. יא.

קיסם – טוטפיק און שליסל

רגע, **הנוטל קיסם של עץ מלפניו** – אויב איינער נעמט א שטיקל האלץ, ער האט א שטיקל האלץ, און ער וויל אראפנעמען דערפון א קליינטשיגע שטיקל פאר א טוטפיק – **וקטמו** – ער האט אפגעשניטן א שטיקל – **לחצות בו שיניו** – אדער צו מאכן אזא קליינע שליסל – **לפתוח בו את הדלת** – חייב, ווייל ער האט אויך אפגעשניטן מיט א דיוק.

מחתך – „אין מחתך באוכלין"

רגע, **כל דבר שראוי למאכל בהמה** – א זאך וואס איז ראוי למאכל בהמה קען גיין – **תבן ועשבים לחים ועצים** – עצים טרעפן מיר דאס אסאך מאל. איך מיין אז עצים מיינט אזוי ווי דערנער, עפעס אזא זאך. אקעי, **וכיוצא בהן, מותר לקטום מהן בשבת** – ווייל איינמאל ס'איז ראוי למאכל בהמה, קוקט מען דאס נישט אן ווי האלץ וואס איז א כלי, מען קוקט עס אן ווי עסן. ס'איז נישט שייך ביים תיקון כלים.

מותר, נישט פטור – מותר. ס'הייסט נישט קיין תיקון כלים, נאר ס'איז אן ענין פון אוכלים. אויף אוכלים, ס'זעט דא אויס טאקע אז אויף אוכלים איז נישטא קיין מחתך, די אלע זאכן איז נישטא ביי אוכלים.

דיסקוסיע: פארוואס איז נישטא מחתך ביי אוכלין?

און די ווארט איז אויך אז ס'איז נישט קיין... ס'ווערט נישט גארנישט. ס'איז א שטיקל עסן, ס'איז סאפט, מען געבט עס... ער שניידט עס, ער מאכט א שיינע שטיקל, אפילו ער מאכט א שיינע שטיקל. סאו אפשר איז דאס וואס דער רמב"ם האט געזאגט **„אין עיבוד באוכלין"** – ער מיינט אפשר אויף די אלע „אין עיבוד וממחייב".

אבער דא האבן מיר דאס נאכאמאל, „לקטום". אמת. סאו איך האלט אז די ווארט איז טאקע פאר די אלע זאכן, ווייל דאס איז די סדר. מיט עסן קען זיך יעדער אביסל ארומשפילן. ס'איז נישט קיין כלי, דו מאכסט נישט גארנישט. דו מאכסט א שטיקל, דו האסט א שטיקל... איך ווייס נישט.

גיב מיר א סעקונדע. יא. סאו דאס איז פשוט, זאכן וואס זענען נישט קיין... איך מיין אז ס'איז טאקע איינס, ווייל ס'ווערט נישט גארנישט. דו נעמסט א גראז און דו שניידסט עס, ס'איז געווארן א קירצערע גראז. That's all that happens. ס'ווערט נישט פון עפעס.

און איך מיין אז די אלע זאכן האבן מיר געשמועסט אויף מאכלים. סאו די זאך איז, „אין באוכלין" איז נישטא קיין מחתך, איז נישטא קיין עיבוד. פארוואס נישט? ווייל די זאכן זענען א מעשה אומנות. אויף א פעלד, איז יעדע זאך וואס מען טוט איז א מעשה אומנות. עסן איז נתמען, מ'שמירט אים, מ'טוט אלע מיני זאכן מיט עסן. ס'איז נישטא קיין מלאכה פון...

ס'ווערט נישט קיין תיקון. ס'איז נישטא קיין מלאכה. ס'ווערט נישט גארנישט.

שאלה: וואס אויב ס'ווערט יא עפעס?

און אויב ס'ווערט יא? דו זאלסט זאגן א פיקל ווערט עס. יא, ס'ווערט... דאס איז טאקע א שאלה. דאס איז אן אנדערע שאלה. דאס איז נישט קיין דאורייתא, right?

אממ. ביזדערווייל איז געשטאנען אז מ'מעג, ווייל איינער וויל באכל. דאס איז געווען די הלכה. נו, און דא רעדט מען פון מאכל בהמה, ער גייט אויך אריין אין א שיינע מתיקון כלי, ער ענדיגט ער. פארוואס? ער זאגט, זייער גוט, ווייל ס'ווערט נישט גארנישט. אקעי.

מחתך — עצי בשמים

ווייטער, לאמיר לערנען ווייטער. **מותר ללקוט עצי בשמים להריח בהם** — מ'מעג אראפשניידן עצי בשמים, ס'האט נישט פון די בוים. דאס איז געווען וועגן קוצר. ללקוט מיינט אפברעכן. אסאך מאל דארף מען עס רייבן, אזוי ווי מענטשן רייבן די הדסים בלעטער אז ס'זאל שמעקן.

אפילו שהוא קשה ויבש — אפילו ס'איז הארט און טריקן. נישט א לח וואס ער האט יעצט געזאגט אז לח איז זיכער מותר, ווייל ס'איז א מאכל בהמה. אפילו ס'איז הארט, ס'זעט אויס ווי א שטיקל האלץ וואס מ'האט פריער געזאגט אז מ'טאר נישט, ווייטער פאר די מחשבה, מ'מעג אפברעכן דערפון.

כל שהוא לצורך ריח, בין שפוצעו עץ גדול — סיי א קליין שטיקל, סיי א גרויסע שטיקל. ווייל דאס איז נישט קיין תיקון. א קוץ טאר מען נישט נעמען, מ'טאר נישט נעמען א שטיקל האלץ און אראפנעמען דערפון א קוץ. אבער ביי מאכן אז ס'זאל גוט שמעקן הייסט עס נישט קיין תיקון כלי, ס'הייסט נאר א וועג פון שמעקן. רייט, ער מאכט ריח, ער מאכט נישט די האלץ גארנישט, ער קערט נישט וועגן די האלץ.

יא. עד כאן הלכות פון די מלאכת מחתך.

מלאכת כותב ומוחק

יעצט גייען מיר לערנען וועגן שרייבן און אויסמעקן, קליין צוזאמען. יא.

שיעור כותב

כותב. הכותב שתי אותיות — חייב. מ'שרייבט צוויי אותיות, די שיעור איז — וויפיל איז די שיעור פון כותב? צוויי אותיות.

שיעור מוחק — „על מנת"

און מוחק, מיט כותב קומט די פארקערטע — מוחק. וואס איז די שיעור? די זעלבע זאך. **המוחק כתב על מנת לכתוב במקום המחק** — וויפיל? דא זענען דא צוויי זאכן: איינס, ער מעקט כדי צו קענען שרייבן, און אויך וויפיל מעקט ער? ער מעקט פלאץ פאר צוויי אותיות — חייב.

אנדערש ווי פריער וואס איז געשטאנען „כדי לעשות כמותו", וואס האט נאר געמיינט די שיעור. דא מיינט עס די שיעור און די „על מנת".

חילוק צווישן כותב און מוחק — אות גדולה

שוין. זאגט דער רמב"ם אז דער שיעור שתי אותיות איז נישט א שיעור אין סייז. **הכותב אות אחת גדולה כשתיים** — אויב איינער שרייבט א גרויסע אות וואס איז אזוי גרויס ווי צוויי אותיות, זאלסטו נישט מיינען אז ס'איז נאך אלץ די זעלבע סייז — פטור. ווייל צוויי אותיות מיינט אז ביי צוויי אותיות איז עס א חשוב'ע כתיבה, ווייניגער ווי צוויי אותיות איז עס א שוואכערע כתיבה.

אבער מוחק, אבער ביי מחיקה איז אנדערש. **מוחק אות אחת גדולה** — ער האט אויסגעמעקט א גרויסע אות — **אבל יש במקומה לכתוב שתים** — איינמאל ער מעקט עס אויס האט מען יעצט באשאפן א פלאץ צו שרייבן צוויי אותיות, הייסט עס יא אזוי ווי מוחק שתי אותיות. ווייל ביי מוחק איז דאך די ווארט אויף וואס מ'גרייט אן, און ווען מ'גרייט עס אן איז יא, קען

זיין אפילו אויב שפעטער גייט מען למעשה שרייבן איין גרויסע אות, האסטו אבער געמאכט א פלאץ צו שרייבן צוויי אותיות.

דיסקוסיע: סייז פון אותיות

חברותא א: אונז ווייסן נאך נישט פון וועלכע סייז מ'רעדט, ווייל יעדע איין אות קען זיין צוויי אותיות אויב מ'שרייבט עס אין קליין.

חברותא ב: אקעי, איך זאג אז ס'איז דא א געוויסע געוועגליכע דרך כתיבה אדער וואס. וואס ער שרייבט יעצט אפשר.

חברותא א: שווער צו זאגן אזוי. וואס הייסט אות אחת גדולה? וויפיל מאל דארף עס זיין ווי גרויס זי איז?

חברותא ב: איך זאג אז ס'איז נאך נישט געגעבן געווארן א שיעור. ס'קען אייביג זיין קלענער און ס'קען אייביג זיין גרעסער. דאס איז וואס ר' יצחק האט מחדש געווען א שיעור.

חברותא א: אויב א מענטש איז געווען א שרייבער וואס שרייבט גרעסער און יעצט האט ער געשריבן קלענער, האט ער נישט מחדש געווען.

חברותא ב: נכון מאוד. איך האב נישט געזאגט אז ס'איז נישטא קיין שיעור, איך האב געזאגט אז דא איז נישטא קיין שיעור.

דיסקוסיע: ביי מוחק — וואספארא אותיות ער פלאנט

חברותא א: אויב דו שרייבסט, דו האסט אויסגעמעקט איין גרויסע אות, און דו גייסט יעצט שרייבן אין די פלאץ צוויי קליינע, איז דאס חייב?

חברותא ב: ניין, אפילו אויב דו גייסט נישט למעשה שרייבן צוויי קליינע, דו האסט געמאכט פלאץ פאר צוויי קליינע.

חברותא א: פארוואס האסטו געמאכט פלאץ? ווייל דו האסט א פלאן. אן א פלאן איז גארנישט. אויסמעקן וואס איז דא פלאץ איז נישט קיין מלאכה.

חברותא ב: אויב איינער מעקט אז א צווייטער זאל שרייבן איז דאך אויך מוחק.

חברותא א: ווייטער ווענדט זיך וואספארא אותיות ער האט געפלאנט צו שרייבן. אלעמאל איז מוחק נאר ווען ער פלאנט עפעס. „על מנת" — ס'איז דא „על מנת".

חברותא ב: דא שטייט נישט „על מנת לכתוב במקום המחק".

חברותא א: אני הער.

כותב — איין אות וואס משלים א ספר

שוין, אבער ס'איז יא דא אן אופן אז איין אות זאל שוין זיין חייב כותב. ס'איז געברענגט אזוי, דער ענין פון צוויי אותיות איז... לאמיר זען וואס דער רמב"ם זאגט.

כותב אות אחת ושלם בה את הספר — אויב א מענטש האט געשריבן איין אות — **ושלם בה את הספר** — ער האט מיט די אות משלים געווען די ספר, ער האט געשריבן די לעצטע למ"ד פון „לעיני כל ישראל", איז יעצט געווארן א ספר תורה. ער האט נאר געשריבן איין אות, אבער די איין אות האט געהאט א חשיבות, עס איז געווען א שיעור — איז ער יא חייב.

דיסקוסיע: נאר השלמת ספר, אדער יעדע חשוב'ע אות?

חברותא א: איך ווייס נישט אויב מ'קען זאגן אז יעדע מאל ווען אן אות איז חשוב, אדער דוקא ווען עס איז השלמת ספר?

חברותא ב: ער האט געענדיגט, דאס איז די ענין. ווייל ס'איז חשוב, יא, דאס איז די ווארט. ווייל ממילא הייסט עס כתיבה ווייל ס'איז חשוב.

חברותא א: אז אויב איינער למשל שרייבט זיין אינישל, ער האט אויף זיינע אלע זאכן שטייט א ל', אויף זיינע אלע ספרים, דאס איז זיין סימן. ס'איז דאך חשוב.

חברותא ב: מיין שאלה איז צו יעדע מאל ווען ס'איז חשוב, אדער נאר ווען דאס האט משלים געווען א ספר.

חברותא א: ספר מיינט דאך אפשר אויך א בריוו, ס'האט משלים געווען די צעטל. ס'קען זיין?

חברותא ב: נו, אבער דו וועסט זאגן אז דאס איז זייער חשוב, ווייל מ'קען טרעפן אין די גמרא'ס פון וויניגער חשוב, ווייל ס'איז א סימן אז ס'איז זיינס, לאמיר זאגן.

שייכות צו אורג און מכה בפטיש

דאס איז ענליך צו וואס מיר האבן געלערנט ביי אורג, אז ס'דארף זיין צוויי אצבעות, אבער ביי די ענד אפילו איינס, ווייל מיט דעם ענדיגט ער די... די גאנצע מכה בפטיש איז דאך בעצם אזוי. א סתם האקן א האמער למשל, אפילו א מלאכה וואס נארמאלערהייט וואלט נאך נישט געווען א מלאכה, אבער די מלאכה וואס ענדיגט צו, וואס מאכט די זאך... דעמאלטס דארף מען אבער דאך יא אן עקסטערע מלאכה דערפאר, נישט די זעלבע מלאכה. ס'דארף זיין עפעס, די עפעס קען זיין אדער האקן מיט א האמער אדער עפעס. ס'דארף זיין אן עפעס ביי די לעצטע.

חברותא א: אבער איך זאג אז מכה בפטיש איז אן עקסטערע מלאכה, ס'איז נישט בונה וואס איז די ענד. בונה וועט די ענד אויך זיין בונה, דאס איז ביי די ענד, אזויווי ביי די לבנים וואס מיר האבן געלערנט למשל. אבער די שאלה ווערט אויב ס'איז די לעצטע אות פון די ספר, ווייל דאס אליין אפשר געדארפט זיין, דארף מען וויסן די דיני מכה בפטיש.

חברותא ב: נישט אזוי טאקע?

כותב — מתכוין לקלקל

שוין. **הכותב ומתכוין לקלקל** — ס'איז דא אזאך ווי געווענליך אויב איינער איז מקלקל איז פטור. איז **הכותב ומתכוין לקלקל על אור** איז ער נאך אלץ חייב, אפילו ער שרייבט אותיות ווייל ער וויל אנקאטשקענען די ליידיגע פעיפער וואס ער האט אין פראנט פון זיך, זאל זאגן אז זיי האבן א מקלקל פון די פעיפער. ניין, חייב.

ווייל ער שרייבט נאך אלץ חייב אויף א מקום הכתב. כתב איז נישט פלאט אזוואל ער האט געמאכט טשענע די צעטל, און ער האט געמאכט עט אויף די צעטל זאל זיין אותיות, אלא אלעכסמים ווייל די שרייבט אליין.

הכותב על מנת לקלקל

Speaker 1: הכותב על מנת לקלקל. ס'איז דא אזא זאך, ווי א געווענליך ווען איינער איז מקלקל איז פטור. איז הכותב על מנת לקלקל עור איז נאך אלץ חייב. אפילו ער שרייבט אותיות ווייל ער וויל אנקאטשקענען די ליידיגע פעיפער וואס ער האט אין פראנט פון זיך, וועסטו זאגן איז א מקלקל פון די פעיפער? ניין, חייב. ווייל ער שרייבט נאך אלץ, ער שרייבט נאך אלץ איין חיוב על מקום הכתב. כתיבה איז נישט פשט אז ווייל איך מאך שענער די צעטל, איך מאך אז די צעטל זאל זיין אותיות, אלא הכתב, נאר די שרייבן אליין. ס'גייט מיר נישט אן צו מיט דעם האסטו אפגעהארגעט די עור, ווייל די אותיות האבן נישט באלאנגט דארט, נאר צו וואס, למעשה האסטו געטון א כתב. אינטערעסאנט. זייער גוט.

מוחק על מנת לקלקל

Speaker 1: אבער, ס'קומט אריין נאך אזוי ווי מוחק די אלעס, אבער כותב האלט נישט מיט דעם, ס'איז נישט נאך א סטעפ אין די עור, ס'איז א זאך פאר זיך, ס'איז כתב. אבער מוחק איז דאך על מנת לכתוב. איז א מוחק על מנת לקלקל, ווייל ער וויל קלאר מאכן, איינער האט געשריבן און דער אנדערער גייט און מעקט עס אויס, נישט אז מ'זאל איבערשרייבן דארטן, איז פטור. אדער אפילו על מנת לקלקל את העור, אה, דאס דאזנט ריעלי מעיק סענס. אבער ער האט זיך געזאגט מוחק שלא על מנת... מוחק ידע שלא על מנת לכתוב איז... אפשר דאס מיינט, דאס איז דער מסביר די שלא על מנת לכתוב מיינט על מנת לקלקל. לקלקל את העור. שלא על מנת לקלקל את הכתב.

וויאזוי ווערט מקולקל די עור דורך דעם, ווייס איך נישט, אבער אזוי טייטשט ער אויכעט. אה, על מנת לקלקל את העור. אבער אויב ער טוט על מנת לקלקל את הכתב, הייסט עס אויכעט על מנת לכתוב? ניין. ער איז דאך מקלקל.

Speaker 2: דאס האסטו שוין געזאגט פריער.

Speaker 1: אה, איך האב מיר אזוי געזאגט. אקעי.

ניין, איך זאג דא, א מוחק על מוחק על מנת לקלקל איז דאך זיכער נישט מוחק על מנת לכתוב. איך זאג, ס'איז סתם אזוי פטור ווייל ער איז נישט מוחק על מנת לכתוב.

Speaker 2: טרו. יא, ער זאגט עס נאר ווייל ער וויל זאגן לאפוקי פון הכותב על מנת לקלקל.

דיון: וואס הייסט מוחק?

Speaker 1: איך מיין אז מוחק קען זיין אפילו ס'איז נישטא קיין אות דארט, מ'גייט אזוי אויסקראצן די עור אביסל, וואס דאס איז מקלקל עס.

Speaker 2: איך גלייב נישט אז דאס הייסט מוחק. דאס וויל גיין ממחק אדער עפעס אזא סארט זאך. ממחק איז מלשון פון קלקול. אנדערע זאכן. פון דעם רעדט מען נאר. מוחק מיינט אויסמעקן אן אות.

Speaker 1: אקעי.

נפל דיו על גבי ספר

Speaker 1: שוין. **נפל דיו על גבי ספר**, ס'האט זיך אויסגעגאסן דיו אויף א ספר, **ומחק אותה**, ער האט עס אויסגעמעקט. **או נפל שעוה על גבי פנקס ומחק אותה**. פנקס איז א זאך וואס מ'שרייבט מיט שעוה, רייט? מ'שרייבט מיט שעוה אדער מ'דעקט עס צו מיט שעוה? מ'נוצט עפעס שעוה דארטן.

Speaker 2: אה, מ'קראצט אין די שעוה. א פנקס איז א לוח פון שעוה, און מ'קראצט אריין אותיות.

Speaker 1: און מוחק אותה, ער האט עס אויסגעמעקט. **אם יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות**, אויב דער פלאץ וואס ער האט אויסגעמעקט איז דא פלאץ צו שרייבן שתי אותיות, איז ער אויך חייב. ווייל דאס הייסט אויך מוחק על מנת לכתוב. רייט? הגם ער האט נישט געמעקט אותיות, נאר ער האט געמעקט אזוויווי שמוץ.

הכותב אות כפולה

Speaker 1: שוין. זאגט דער רמב"ם אזוי: **הכותב אות כפולה**, אויב איינער שרייבט די זעלבע אות צוויי מאל, **כפולה פעמים**, ס'הייסט אז ער שרייבט עס פיר מאל. ער איז מסביר, כפולה פעמים ווי שם אחד, כגון ער שרייבט צוויי מאל ר', צוויי מאל ת', צוויי מאל ג'.

אונז האבן געלערנט אז כותב דארף שרייבן צוויי אותיות, רייט? יעצט, די צוויי אותיות מיינט געוועגליך אז ס'האט א מינינג די צוויי אותיות, נישט סתם צוויי אותיות וואס מיינען גארנישט. אזוי ס'איז משמע. רייט, רייט, ער זאגט דא כשם אחד. און נישט, אפשר איז דא א מאל וואס ער האט געזאגט פריער די קלארע זאך אז צוויי אותיות דארפן האבן א מינינג, אזויוו א ווארט גד, איך ווייס, עפעס א שם, די ווארט שם למשל איז צוויי אותיות, מיינט עפעס. יעצט לערנט ער אז אפילו מ'שרייבט די זעלבע אות צוויי מאל, אבער ס'מיינט א מינינג, אויב ס'האט נישט קיין מינינג איז ער פטור. אויב איינער שרייבט א' א', ב' ב', איז ער פטור. ווייל ס'האט נישט קיין מינינג. אפשר דא אמאל וואס א' א' האט יא עפעס.

Speaker 2: יא. ווייל די אלע ווערטער האט א באדייט. דאס ווארט ר"ר איז דא א ווארט אין די תורה, "רר זאב רר בבשרה" אדער עפעס אזא זאך, אדער ת"ת - געבן, ג"ג - דאך. די אלע זאכן איז א ווארט. ממילא, אפילו עס האט א חסרון אז ס'איז נישט צוויי אנדערע אותיות, די זעלבע אות צוויי מאל, אבער ס'איז יא א חשוב'ע כתיבה ווייל עס האט א מינינג. מה שאין כן

אן אות וואס מ'שרייבט צוויי מאל איז נישט חשוב, ס'איז אזויווי איינמאל, ס'איז אזויווי איין אות.

בכל כתב ובכל לשון

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, וועלכע שפראך אדער וועלכע כתב האט נישט קיין חילוק, **"בכל כתב ובכל לשון חייב". אפילו משני סמיונות,** אפילו צוויי אנדערע מינים. ס'טייטש, אן אות פון איין מין אלפאבעט, מיט סמיונות וואס האט אן אנדערע סימן אין כתיבה. ס'טייטש, איין אות אין טשייניז און איין אות אין רוסיש, וואס זענען אנדערע מיני אלפאבעט.

אדער זאגט ער, אדער צוויי סימנים, אפילו ווען ס'מיינט נישט א ווארט, ס'איז א סימן פאר עפעס. אן עקס. אן עקס איז אויך איינע פון די עי-בי-סי, באט אן עראו, עפעס אן אנגענומענע כתיבה וואס איז א סימן.

דיון: וואס מיינט "סמיונות"?

Speaker 2: וואס זאגט ער? נישט זיכער. אפשר מיינט ער מיט אנדערע, דאס איז א דיוק. איך האב געמיינט סמיונות מיינט אנדערע מינים, נישט נאר צוויי שפראכן, אבער ס'האט אותיות, צורות אותיות. אפילו ס'איז זייער אנדערש אזויווי טשייניז, וואס ס'איז זייער אן אנדער מין כתיבה. דאס איז א חילוק, ס'איז אן אנדערע שפראך, דאס איז דאך נישט קיין שאלה. ס'איז א חילוק, ס'איז צוויי אנדערע. איך האב געמיינט סמיונות מיינט לכאורה אז ער שרייבט צוויי אותיות, איינס אויף אידיש און איינס אויף ענגליש, אבער זיי קאנעקטן אזוי.

Speaker 1: אה, זיי קאנעקטן אזוי. אזוי האב איך געטראכט. איך האב געמיינט סמיונות איז א שפראך וואס איז צוזאמגעשטעלט פון סימנים, אזויווי הייראגליפיק, ווי זאגט מען דאס ווארט. וואס איז דער חידוש? דאס איז פשוט. ווייל ער מאכט א פיקטשער פון א פייגל און לעבן דעם א פיקטשער פון א קאטשקע. ס'איז נישט אותיות. פייגל און קאטשקע אויף מצריש איז טייטש "איך גיי דיך שלאגן", איך ווייס נישט וואס ס'מיינט עפעס.

אות אחת סמוך לכתב, כתב על גבי כתב

Speaker 1: שוין, א כותב... יא, זאגט דער רמב"ם ווייטער, נאך אן אופן. זאגט ער אזוי, **הכותב אות אחת סמוך לכתב,** ער שרייבט איין אות, אפילו ער שרייבט עס סמוך לכתב און ס'פיט מיט די ווארט פארדעם, ס'איז מיינונג אז מיט דעם האט ער געמאכט א ווארט, אזויווי די לעצטע אות פון א ספר, דאס האט נישט די זעלבע מלאכה.

אדער **כתב על גבי כתב,** ער האט געשריבן מער ווי איין אות, אבער ער האט איבערגעשריבן, ס'איז שוין געווען געשריבן, ער האט נאכאמאל מעביר געווען די אות אויף די ווארט.

אדער **המתכוין לכתוב ח' וכתב שני זייני"ן, וכן כיוצא בו בשאר אותיות,** איך האב געוואלט שרייבן א ח', אבער א ח' אין כתב אשורית איז צוויי זייני"ן. צוויי זייני"ן אליין וואלט געווען אזויווי "זז", יא, וואלט געווען א שם, ס'וואלט געווען צוויי אותיות וואס מאכט א ווארט. אבער דא האט ער זיך בכלל נישט אין זין געהאט צו שרייבן צוויי אותיות, ער האט געוואלט שרייבן א ח' בכלל. בטעות האט ער געמאכט א שוואכע ח' איז געווארן צוויי זייני"ן.

וכן כיוצא בו בשאר אותיות, וועלכע נאך אות קענסטו טראכטן? ס'איז געווארן צעבראכן, ער האט געשריבן א ש' און ס'איז געווארן דריי ו'ס, וואס איך ווייס נישט. אבער ס'וואלט געווען פטור, ווייל... ווייל... ווייל ס'איז נישטא קיין אות פון דריי ו'ס, ס'איז נישטא קיין ווארט פון דריי ו'ס.

דיון: די ווארט "וו"

Speaker 2: די ווארט "וו", "וו" מיינט א האקן. די ווארט "וו", צוויי ו'ס, איך ווייס נישט צו ס'הייסט א ווארט. איך ווייס נישט. "וו" מיינט א האקן, "ווי העמודים".

Speaker 1: אה, "ווי". "וו" איין... "וו" איז א "וו". אקעי. ס'קומט נישט קיין א' אינצווישן? ס'איז עפעס... אדער א י' אינצווישן?

Speaker 2: ניין, זיכער נישט.

Speaker 1: נו נו.

שתי אותיות אויף פארשידענע פלעצער

Speaker 1: **הכותב אות אחת בכותל זה ואות אחת בקורה, שאינו רואה,** די ווארט "שאינו רואה" איז אינטערעסאנט, די גמרא זאגט "שאינו רואה", פטור, שאינו רואה אין הגג זה את זה. דאס הייסט, ווען דו שרייבסט אויף איין וואנט און גלייך לעבן דעם אויף די נעקסטע וואנט, קען מען עס ליינען. אבער ווען ס'איז אויף די דאך און אויף די קורה, האט נישט קיין שייכות צווישן די צוויי.

או שכתב שתי אותיות בשני דפי פנקס שאין נהגין זה עם זה, צוויי אנדערע דפים וואס זענען נישט איינס לעבן די אנדערע, איז ער פטור.

אבל כתבן בשני כתלי זוית, וואס מ'קען עס יא אנקוקן ווי א המשך, אות דא און די נעקסטע וואנט די אנדערע, אויב מ'שניידט אויף א פינקס, פאר איין אויג זעט מען אז מ'קען לייגן איינער לעבן די אנדערע, אדער מ'קען עס אנקוקן ווי א המשך, איז חייב.

Speaker 2: אה, גוט. דאס איז אלץ פרטים און דעות וואס די צוויי אותיות דארפן זיין אזוי צוזאמען, עס דארף זיין א ווארט. סאו, עס איז דא פארשידענע, אסאך הויכע תמצית'ן פון דעות.

צוויי אותיות אין צוויי שטעט

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, דאס וואס איך האב געזאגט אז אויב צוויי דפים קען מען ליינען איינס מיט די אנדערע, מיינט נישט נאר אויב די צוויי דפים ליגן איינס לעבן די אנדערע, נאר אויב זיי קענען זיין איינס לעבן די אנדערע. ממילא זאגט ער אן אינטערעסאנטע הויכע תמצית: א מענטש האט גענומען א גויל און ער האט געשריבן איין אות במדינה זו, און ער האט געלאזט דארטן, **והלך בעיר אחרת,** ער איז געגאנגען צו אן אנדערע פלאץ, אן אנדערע שטאט, און ער האט געשריבן אויף אן אנדערע צעטל, מגילה אחרת, איין אות, חייב. אפילו זיי זענען נישט איינס לעבן די אנדערע, אבער זיי קענען זיין איינס לעבן די אנדערע.

שמאחר שמקרבין ונהגין זה עם זה, ווען מ'נעמט זיי צוזאם קענען זיי יא הוגה זיין, קען מען עס יא ארויסזאגן. הוגה דא מיינט נישט אזוי ווי טראכטן, ווי "הגיון לבו".

Speaker 2: מיינט ליינען. מ'קען עס ליינען. דאס איז די ריכטיגע טייטש.

Speaker 1: דאס דארף שוין זיין, דאס דארף שוין קענען זאגן. "הוגה את השם" בבית יוסף, ס'מיינט עפעס ארויסזאגן.

Speaker 2: אקעי, יא. איך זאג צו מ'לשון דאס.

Speaker 1: **ואינם מחוסרין מעשה לקרב אותן.** מ'דארף נישט, ווען מ'דארף ארויסרייסן, ער וועט פרעגן אזוי, און וואס טוט זיך אויב עס איז אפאר פעידזשעס שפעטער אריינגעבינדן? קען מען דאך אויף מקרב זיין און ארויסרייסן. אבער דאס איז נאך מחוסר מעשה, מ'דארף עס שניידן. דאס איז נישט אזוי ווי א ווארט, אבער דאס איז נתון, מ'קען עס לייגן איינס לעבן די אנדערע.

אות אחת שקוראין בו תיבה שלימה

Speaker 1: זאגט ווייטער דער רמב"ם אזוי: **הכותב אות אחת,** ווען איינער שרייבט איין אות, **אף על פי שקוראין בו תיבה שלימה,** אפילו אויב יענע אות, געווענליך מענטשן ווייסן אז דאס איז א סימן פאר א גאנצע ווארט, יא, דאס איז די טייטש. למשל, ווען איינער שרייבט א ה', וואס מענטשן ווייסן אז עס מיינט השם, יא? איז ער פטור, ווייל למעשה האט ער געשריבן איין אות נאר.

כיצד? גוי שכותב מ', דא זאגט ער די דוגמא, וכן **הכותב אות מעשר,** א מענטש האט דיר געגעבן מעשר, ער איז געווען א בעק, וואס פאר דעם איז געווען א סימן א מ', א מעשר, הכותב אות מעשר. אדער מ' פאר מנין, פאר א

נאמבער, מ' 40, "וישאר עיקר משה כותב ארבעים", און ווער איינער גייט עס ליינען גייט ער זאגן 40, אבער ער איז פטור.

מגיה אות אחת

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם אזוי, **"מגיה אות אחת והוא סופר סת"ם"**, א מענטש איז מגיה געשריבענע זאכן, ער פיקסט, און...

פיקסן אותיות: ח' צו צוויי ז'ין

אזויווי מ'האט געלערנט פריער, מיט די ח' איז געווען, ער איז אויסגעשטעלט אזוי צו פריער. דער וואס האט געמאכט די צוויי ז'ין, יעצט פיקסט ער עס. דער וואס האט געמאכט די מיסטעיק איז פטור, אבער דער וואס פיקסט עס איז חייב, ווייל ער האט געשריבן צוויי ז'ין. ער איז חייב, אפילו ער האט נישט ארויסגעשריבן, אבער ער האט געמאכט אז ס'זאל זיין דא צוויי ז'ין מיט זיין מעשה.

"וכן כל כיוצא בזה" - דאס הייסט, עני אנדערע אות וואס מ'קען פיקסן און מאכן וועלכע צוויי אותיות. יא. שוין. **"חייב כל כיוצא בזה"**.

כותב בשינוי

שוין, יעצט גייט ער זאגן אויב מ'שרייבט מיט א שינוי. דערוויל האבן מיר נאכנישט געהאט סתם ביי אנדערע מלאכות א שינוי, אמת? דא גייט מען זאגן שינויים, זאכן מיט שינויים.

"הכותב בשמאלו" - וואס? ס'איז געווען זאכן וואס זענען פטור, וואס ס'איז נישט די דרך.

חברותא: אזויווי "לפי תומו" און "דארסו לפי תומו".

חברותא: ניין, אזויווי באקן מיט תולדות חמה.

חברותא: ניין, יענץ איז געווען אז ס'איז נישט אש. נישט וועגן ס'איז א שינוי, נאר ס'איז נישט די דרך המלאכה. נישט עקזעקטלי. דא טוט ער דאך די זעלבע זאך, נאר ער טוט עס אביסל אנדערש. אבער מבשל וואס די תורה רעדט פון איז אש, און תולדות חמה איז אן אנדערע זאך.

הכותב בשמאלו, לאחר ידו, ברגלו, בפיו, במרפקו

"הכותב בשמאלו, או לאחר ידו" - איינער שרייבט מיט זיין לינקע האנט, אדער מיט זיין בעק פון זיין האנט, אזויווי ווער שטייט דארט? מ'קען נישט שרייבן אפאר אותיות אויף איינמאל.

"או ברגלו, או בפיו, או במרפקו" - דאס הייסט ער בייגט איין זיין האנט, ער לייגט די פעדער צווישן די צוויי חלקים פון די האנט, און אזוי שרייבט ער.

די אלע וועגן - פטור.

דיסקוסיע: וואס איז דער פטור?

חברותא: וואס איז דער פטור? ער האט געמאכט אז ס'זאל זיין צוויי אותיות. דער רמב"ם האט עס נישט געזאגט. דער רמב"ם האט עס געדארפט אויסרעכענען ביי די כללים, אז אלע מלאכות, נאר ווען מ'טוט עס כדרכה, און מיט שינוי...

חברותא: ניין, אבער ער זאגט אז דער דין שינוי איז א דין אין אלע ל"ט מלאכות, און דאס איז א דין מיוחד דא.

חברותא: גראדע אונז האבן יא געזען, למשל, בולע לפניו, וואס איז געווען די גברא נושא פון... ווייל ער האט געוואלט א שמירה מעולה, און ס'איז געשען א שמירה פחותה.

חברותא: יא, אבער דו זעסט טאקע אפנים, אז דארט איז עס געווען וועגן די נושא פון כוונה. אבער אונז האבן געזען אזעלכע זאכן. אקעי.

טייטש פון "לאחר יד"

דער לשון "לאחר יד" איז פון די סארט פון כותב, יא? ער האט געשריבן מיט די בעק, אנשטאט פון שרייבן אזוי, שרייבט ער אזוי. עפעס אזא זאך. פארשטייסט וואס איך מיין? אזוי מיין איך איז דער טייטש.

חברותא: ער זאגט אז ס'פעלט אין מלאכת מחשבת.

חברותא: ניין, ס'איז נישט די דרך. ס'דארף זיין די דרך.

חברותא: וואס שטייט דא אין ער? ס'איז אן אונס.

חברותא: אזוי שטייט אין די ספרים הקדושים.

דיסקוסיע: קוקט מען אויף דער מעשה אדער אויף דער פעולה?

חברותא: אבער ס'איז אינטערעסאנט, ווייל מ'דארף טראכטן וועגן די... דיווארט איז דאך געוועגליך אז ס'איז געשען צוויי אותיות. מ'קוקט נישט געוועגליך אזוי שטארק אויף די מעשה.

חברותא: ניין, מ'קוקט אלעמאל אויף די מעשה. איך ווייס אז דו האסט נאר געזאגט ביי צוויי זאכן, אבער איך מיין אז דו ביסט נישט גערעכט. פעולה איז א זאך וואס טוט עפעס אויף. ער האט געזאגט "אויפטון", אבער ס'מיינט נישט אז ער האט נישט געקענט טון. ער האט עס געטון אין א פאני וועג, און ס'איז געווארן אויפגעטון. דאס איז נישט געטון. ס'איזביידע. ס'איז אלעמאל ביידע.

חברותא: יא, אבער למשל, א וויינזער האט אראפגענומען אביסל פון די ח', און ס'איז געשען צוויי ז'ין. ער האט דאך נישט געשריבן מיט א שינוי.

חברותא: ניין, ער האט נישט געשריבן וויאזוי מ'שרייבט. ער האט געמאכט אז ס'זאל זיין דא צוויי אותיות.

חברותא: ניין, ניין, נישט סתם. דאס איז אן אנדערע וועג פון שרייבן. איינע פון די וועגן פון שרייבן. ס'איז א נארמאלע וועג פון שרייבן, צו פיקסן. מגיה זיין איז א חלק פון די ענין פון שרייבן. ס'איז נישט קיין נייע פאני וועג פון שרייבן.

חברותא: אבער וואס זאגסטו אז ער האט אראפגעקראצט א קליין ביסל? ער זאגט אז ער האט באשאפן אז ס'זאל זיין דא צוויי אותיות. און דאס וואס ער האט געטון מיט זיין שמאל האט ער אויך באשאפן צוויי אותיות.

חברותא: איך קען דיך נישט דינגען יעצט, ווייל איך דארף ענדיגן די פרק. איך האב נאך צוויי אנדערע מענטשן יעצט.

איטר - לינקסהענטיגער

"איטר שכתב בימינו, שהיא לו כשמאל כל אדם" - אן איטר, א מענטש וואס איז א געלונקער, וואס האט נישט געשריבן מיט זיין לינקע האנט אזויווי געוועגליך, נאר מיט זיין ימין, וואס איז פאר אים ווי די שמאל פון יעדן מענטש - איז ער פטור, אזויווי כותב בשמאלו. און ער איז חייב דווקא בימינו. כותב בשמאלו חייב. יא.

"אבל שולט בשתי ידיו בשוה" - דאס הייסט ער איז נאר דא אויף כתיבה, אויב ער טוט עני אנדערע זאך מיט די שמאל אויך טאקע, איך ווייס נישט, ס'איז שווער צו זאגן. ווייל שולט בשתי ידיו בשוה, איינער וואס האט שליטה אין ביידע הענט, דעמאלטס איז ער חייב, ס'איז נישט קיין חילוק, ס'איז אפילו לאמיר זאגן געוועגליך טוט ער בימין, אבער אויב טוט ער בשמאל אויך אויף א באקוועמע וועג - חייב.

קטן אוחז בקולמוס / גדול אוחז בידו

"קטן אוחז בקולמוס" - א קטן האלט אן די קולמוס, ער קען נאך נישט אליין שרייבן, **"וגדול אוחז בידו וכותב"** - דער גדול איז דער וואס פירט ארום זיין האנט און שרייבט מיט זיין האנט - חייב. איז דער גדול חייב, יא.

און פארקערט, **"גדול אוחז בקולמוס וקטן אוחז בידו וכותב"** - איז פטור.

אגעין, דער אוחז, ער איז דער שרייבער. דאס איז די הלכה. די פוינט פון די הלכה איז אז דער וואס האלט די קולמוס איז נישט דער כותב, נאר דער וואס שרייבט, דער וואס פושט עס, דער וואס איז אוחז בידו.

חברותא: ער זאגט אז לכאורה די זעלבע זאך, צוויי גדולים, ווען איינער שטופט און די צווייטע האלט די פען, איז נאר דער ערשטער חייב.

חברותא: יא, די חידוש איז נאר אז...

חברותא: אבער וואס איז די חילוק אין גדול וגדול נישט?

חברותא: אקעי. יא.

דבר הרושם ועומד / דבר המתקיים

שוין, ווייטער. הכותב על בשרו... אה ניין, אראפ אראפ. דאס האבן מיר גענומען נעכטן.

יעצט גייען מיר נעמען נאך א כלל. אז כתיבה דארף זיין א דבר העומד, ס'דארף זיין א דבר המתקיים, ס'דארף זיין מיט טינט, ס'דארף זיין עפעס אן עכטע זאך.

"אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד" - א זאך וואס... הרושם ועומד, עפעס וואס מאכט א רושם אין די פעיפער און ס'בלייבט. ס'איז א זאך וואס האלט זיך.

"כגון דיו, ושחור, וסיקרא, וקומוס, וקלקנתוס" - ער רעכנט ארויס מיני טינט וואס איז עפעס וואס האלט זיך. דיו, ושחור, וסיקרא, וקומוס, וקלקנתוס - סארטן... אפאר פון זיי האבן מיר שוין ארייגעבאמפט אין... סארטן מיני טינט.

"ועל דבר שמתקיים כתבו עליו, כגון עור, וקלף, ונייר, ועץ, וכיוצא בהם" - און ס'דארף אויך זיין געשריבן על דבר שמתקיים כתבו עליו, כגון עור, וקלף, ונייר, ועץ, וכיוצא בהם.

"אבל הכותב בדבר שאין רישומו ניכר ועומד" - עפעס וואס גייט זיך נישט האלטן, **"כגון משקין ומי פירות"** - וואס גייט זיך האלטן פאר אביסל אבער נאכדעם גייט זיך עס אויסמעקן.

"הכותב בדיו על כל דבר שאינו מתקיים, על עלה של ירקות" - ווייל כל דבר שאינו עומד, דאס גייט נישט האלטן די כתב צו לאנג.

די רשימה רעדט זיך פון די דיו, אז אויב מען מיינט אויף די פעיפער, דארף זיין אזא פעיפער וואס האלט זיך. אויב די פעיפער גייט זיך נישט האלטן, איז זייער גוט - פטור, ווייל ס'גייט ווערן טרוקן און ס'גייט צוגיין.

ביינאכאיי, ווייל ס'דארף זיין דבר עומד על דבר עומד. דו דארפסט שרייבן מיט א טינט וואס האלט זיך לאנג, אויף א זאך וואס האלט זיך לאנג.

אזוי אויך ביי מחיקה, דארף זיין א כתב עומד על דבר עומד. דאס דארף זיין א זאך וואס איז מיט א געהעריגע טינט אויף א געהעריגע פעיפער, און נאר דארטן איז דא מחיקה.

הכותב על בשרו

גייען מיר ווייטער.

"הכותב על בשרו" - לכאורה קומט אויס אז אויב איינער שרייבט אויף זיין בשרו, האט ער דאך אויסגערעכנט איינע פון די זאכן וואס האלטן זיך יא, אז עור איז חייב משום כותב, ווייל אויף א מענטש'ס עור קען זיך האלטן די כתיבה.

אבער למעשה נישט. ער זאגט דא, למעשה אפילו **"חמימות בשרו מעבירתו לאחר זמן"**. א טייטש, אפילו א לעבעדיגער מענטש איז אנדערש ווי א טויטע עור, אז ס'גייט זיך יא אויסמעקן פון די חמימות פון דעם מענטש, פון די ווארימקייט.

"הרי זה דומה לכתב שאינו מתקיים" - איז נישט פשט אז דאס איז א דבר שאינו מתקיים וואס מען קען נישט אויף דעם שרייבן, נאר ס'איז אזויווי א זאך וואס מעקט זיך אויס.

חברותא: מען האט נישט געזאגט אז אויב עפעס מעקט זיך אויס איז עס למפרע נישט געווען כתיבה. איך האב נישט אזוי פונקטליך... אונז ווייסן דאך במציאות אז ס'גייט זיך אויסמעקן. וואס איז די חילוק?

חברותא: די גורם איז די חמימות בשרו.

חברותא: איך פארשטיי נישט די חילוק. אונז קענען רעדן וועגן דעם און זאגן דריי מאל איך פארשטיי נישט, איך פארשטיי נישט, איך פארשטיי נישט, איך האב נישט קיין צייט.

חברותא: אקעי, אבער...

חברותא: איך האב נישט קיין מהלך דערוייל. מיר וועלן ענדיגן די פרק נאך דריי מינוט.

המשרט על בשרו / הכורת על עור

"אבל המשרט על בשרו צורת כתב" - אויב איינער קראצט אריין, ער טוט עס נישט מיט קיין דיו, דאס הייסט נישט קיין כתיבה. אויב איינער קראצט אריין, ער מאכט דאך נישט קיין שרטוט. מיר וועלן לערנען וועגן שרטוט. משרט. אבער דאס איז נישט די דירעקטע כתיבה. דאס הייסט נישט קיין כתיבה אין די הויט, איז נישט קיין דירעקטע כתיבה.

חברותא: אז מ'האט די כתובת קעקע, אז מ'האט געוואלט עפעס אוועקנעמען?

חברותא: ניין, מיר וועלן שוין זען וויאזוי ס'איז אנדערש פון דעם.

"הכורת על עור כתבנית כתב" - איז יא חייב משום כותב. אבער אויב איינער קראצט אריין אין זיין בשר, איז פטור. אבער אויב איינער קראצט אריין אין אן אפגעריסענע עור, און ס'טאקע די וועג פון שרייבן איז דורך אויסשניידן אין די אות, און די עור אויסשלייפן אותיות, איז יא כעין שום כתב.

"ורושם על עור כדרך הכתבנים כשר" - אז ער מאכט א רשימה כדרך הכתבנים כשר, כדרך כתבנים כתב איז ער פטור. דאס הייסט אויב ס'איז קריעה, ער גייט זיך נישט האלטן, די רשימה גייט זיך נישט האלטן, איז ער פטור.

אזוי זאגט ער, אזוי ברענגט ער פון די שולחן ערוך.

דיסקוסיע: פארוואס קריעה על עור איז חייב?

חברותא: אבער פארוואס, וואס איז די חילוק צווישן, פארוואס קריעה על עור איז חייב? דאס הייסט יא דרך כתיבה?

חברותא: קריעה על עור מיינט לכאורה ער שניידט דורך. ער שניידט דורך, ער מאכט אז די כתב גייט פון די לאך, אנשטאט פון די כתיבה.

חברותא: איך האב א ראיה, דאס הייסט כתיבה, ווייל די לוחות איז געווען אזוי שטייט, כתיבה משני עבריהם.

אממ, שוין.

המעביר דיו על גבי סיקרא

"המעביר דיו על גבי סיקרא" - מען לייגט איין סארט טינט אויף אן אנדערע סארט טינט - **"חייב שתים, אחת משום כותב ואחת משום מוחק"** - ווייל מיט די זעלבע מעשה האסטו אויסגעמעקט די אלטע כתיבה.

חברותא: אנדערש ווי מיר האבן פריער געלערנט, איינער שרייבט איבער, ער פילט אן די אותיות וואס ס'שטייט שוין. דאס איז נאר ווען ער טוט עס מיט די זעלבע טינט אדער וואס?

חברותא: אבער ווען ער לייגט אן אנדערע קאליר טינט...

חברותא: אבער דוקא דיו על גבי סיקרא, זעען מיר נעקסטע שיעור. ווייל סיקרא איז דאך א שוואכערע סארט טינט, ס'איז א רויטע, ס'איז נישט קיין... קיימות'דיגע סיקרא איז רויט.

חברותא: איז דען די אונטערשטע שוואכער, אדער ווייל ער לייגט א נייע קאליר?

חברותא: ער פיקסט עס מיט דעם.

"אבל דיו על גבי דיו, או סיקרא על גבי דיו" - איז ערגער. אויב סיקרא על גבי דיו, האט ער נישט שטערקער געמאכט יעצט, האט ער נישט

שוואכער געמאכט אפשר אפילו - איז ער פטור. אפשר איז ער נישט קיין מוחק אויך נישט, און נישט קיין כותב, ער האט גארנישט געטון, פארשטייסט?

אויב דו מאכסט עס בעסער, ס'איז געווען די ראנג קאליר, מאכסט עס בעסער פון רויט צו שווארץ, איז ער חייב צוויי - מוחק. מיט די זעלבע פעולה טוט ער כותב ומוחק. זיי האבן שוין געזען אז מען קען מיט די זעלבע פעולה טון צוויי מלאכות.

"אבל דיו על גבי דיו, סיקרא על גבי סיקרא, סיקרא על גבי דיו" - איז פטור ווייל ער האט גארנישט בעסער געמאכט. ס'איז סתם waste of time.

תולדת כותב: רושם

ווייטער.

"רושם" - וואס... יעצט גייט ער זאגן די תולדות פון כותב.

רושם, ווען ער איז רושם, ער שרייבט נישט מיט טינט, נאר ער קריצט שטארק אריין.

חברותא: רושם מיינט coloring, painting.

חברותא: רושם מיינט painting? נישט קראצן?

חברותא: ניין. די גמרא זאגט, רושם על עור איז געווען paint, נישט קראצן אויף די עור.

חברותא: אה, איך האב געמיינט ס'איז כתב.

רושם, יא. רושם איז די טייטש.

מלאכת רושם – תולדה פון כותב

אבער די יורה לגבי די סיקרא – סיקרא, סיקרא, סיקרא – איז פשוט ווייל ס'מאכט נישט גארנישט בעסער, ס'איז סתם waste of time.

ווייטער, רושם. יעצט גייט ער זאגן די תולדות פון כותב.

רושם איז ווען ער איז רושם – ער שרייבט נישט מיט טינט, נאר ער קריצט שטארק אריין. רושם איז די טייטש painting. רושם מיינט painting, נישט קראצן. ס'איז געווען **"רושם על העור"** – איז געווען געפעינט, נישט געקראצט אויף די הויט. סתם כתב.

רושם איז די טייטש... ווייל זיי קוקן די כותב, זיי זאגן אזוי: רושם און כותב – די חילוק איז אז כותב איז טייטש צו שרייבן אותיות, שרייבן. רושם איז טייטש צו מאכן א picture. קען זיין א picture, אדער... איך רוף עס painting – איך מיין נישט דיווארט painting, איך מיין אזוי ווי ער מאכט א line, ער טוט עפעס אנדערש, עפעס נישט קיין אותיות. ער מאכט עפעס א זאך וואס האט א משמעות, אבער נישט קיין כותב.

בקיצור: **הרושם רשמים וצורות בכוחל ובששר.** עברי טייטש, אבער איך זע אז ס'מיינט געמאכט צורות.

דיון: וואס מיינט "רושם"?

ביי מיר זעט אויס אז רושם מיינט אויסקריצן.

ניין, ס'מיינט זיכער נישט אויסקריצן. ס'איז פריער געשטאנען – א רושם איז געווען... ס'איז געווען משרט, און ס'איז געווען קורע. ער האט געזאגט א רושם. קריעה האט געטייטשט אויסרייסן. רושם האבן זיי געזאגט – פארוואס איז עס נישט... וואס איז נישט מקיים? רושם... ווייל ס'איז ארייגעקריצט נישט אויף די טיפעניש. נישט ארייגעקריצט, נישט ארייגעשניטן, נישט ארייגעקריצט. ס'איז געשריבן מיט עפעס, אבער ס'איז נישט...

אפשר דארט מיינט עס יא. דא מיינט עס זיכער painting, ווייל ער זאגט **בכוחל** – כוחל טייטשט בלוי, יא, עפעס א טינט, עפעס א סארט paint.

ששר – מיר האבן שוין געהאט די ששר רייגעס, איך געדענק. ס'איז א סארט paint.

כדרך שהציירין רושמין – אזוי ווי מאלערס טוען – **הרי זה חייב משום כותב.** ס'איז א תולדה פון כותב.

וואס טייטשט מאלן? איך ווייס נישט.

שיעור פון רושם

ער זאגט נישט די שיעור. ביי אותיות איז עס צוויי אותיות. ביי רשומים וצורות דארף זיין א גאנצע צורה, אדער א שטיקל פון א צורה – ער זאגט נישט זייער קלאר.

אפשר פארקערט – אפשר נאר ביי אותיות איז שייך צוויי אותיות, ווייל איין אות האט נישט קיין מינינג געווענליך. זיי האבן געלערנט: איין אות מיט א מינינג איז יא חייב. א רושם, אפילו א קליינער רושם, א קליינער סימן, איז יא חייב, ווייל ס'האט שוין עפעס א מינינג.

מ'דארף וויסן צו וואס איז א מינינג? וואס טייטש עני? ענעטינג מיט א מינינג. משמע כותב איז א זאך וואס ער קען זאגן א שיעור. אפשר איז עס כל שהוא? מ'ווייסט נישט.

אקעי. ער זאגט נישט דאס, ער וויל אפשר זאגן כל שהוא. ער זאגט נישט כל שהוא אויך נישט.

מוחק את הרושם לתקנו – תולדה פון מוחק על מנת לכתוב

ולכן: **המוחק את הרושם לתקנו** – אויב איינער איז מוחק דאס וואס מ'האט געפעינט אדער דאס וואס מ'האט געמאלן, און ער טוט עס לתקנו – מ'זאל עס איבערמאכן בעסער אדער וואס – הייסט עס אזויווי מוחק על מנת לכתוב, **וחייב.** תולדות – ס'איז א תולדה פון מוחק על מנת לכתוב.

מלאכת משרטט

שוין, די לעצטע פון די קאטעגאריע זאכן זענען געווען משרטט. און זיי האבן אויך שוין געהאט אין הלכות ספר תורה – א ספר תורה דארף מען שרטטן, דאס הייסט מאכן א ליין וואס אויף דעם זאל מען שרייבן, מ'זאל שרייבן אין א סדר.

המשרטט – דער וואס איינער קראצט אריין אין א קלף און מאכט א ליין אז מ'זאל שרייבן אויף דעם – **שתי אותות תחת אותו שרטוט, חייב.**

ביי די וועי, שיעור זאגט ער: די שרטוט איז גענוג גרויס אז מ'זאל קענען שרייבן העכער אים שתי אותות. שתי אותות הייסט – ער מיינט אותיות, אז ס'זאל זיין אסאך.

ביי די וועי, איך ווייס שוין – איך מיין, אין די מנהג ביי ספרי תורה שרייבט מען קראצט, אבער ס'קען זיין אז ער מאכט א ליין מיט א פען, און אויך האט עס די זעלבע איסור שרטוט. ס'איז א תולדה פון נאך א מלאכה. ער שרייבט נישט קיין אות, ער מאכט א ליין – דאס איז א הכנה פאר שרטוט, וואס איז א ליין צו זיין. קוק, ער קען זיין.

תולדת משרטט – חוט של סיקרא

חרשי העצים שמעבירין חוט של סיקרא על גבי הקורה כדי שינסור בשוה – וואס מ'האט נאך היינט די טריקס, א גוטע טריקס, מ'מאכט עס אזוי גראד – **הרי זה תולדת משרטט.**

ס'האט שוין אזא איינער האט אזא געפעינטע חוט, א חוטם, און ער גיבט עס אזא פליק – מ'לאזט עס ארויס אז ס'זאל גיין אויף א גראדע פלאץ ווען מ'וויל מאכן א גראדע ליין. דאס איז א תולדת משרטט.

הגם ער גייט נישט אויף דעם שרייבן, ער גייט אויף דעם שניידן – אבער ס'איז נאך אלץ א וועג צו מאכן זיך ווי א הדרכה פאר וואטעווער מ'טוט, עס

זאל זיין גראד.

גבלים – שטיין שניידער

ביי גדיד איז אחדות – דער וואס איז חורט, כשרטוט א קראץ, כשרטוט א קראץ.

זאגט ער, דאס איז טייטש גדידה און גוזז. ווייסטו וואס איז א גבל? א גבל איז עפעס א זאך פון טייג, ניין? אבער אין... עס שטייט **"והגבלים"** – עס שטייט אין פסוק אין מלכים "והגבלים" – און דא האט דער רמב"ם פארשטאנען אז דאס מיינט א שטיין שניידער. ס'איז דא א נאמען שטיין שניידער, ניין? יא. וואס איז דאס? ס'איז דאך א שטיין שניידער, נו? אין עברית האבן זיי זיך א נאמען געגעבן "גבלי".

בצבע או בלא צבע

וכן המשרטט בצבע או בלא צבע – דער משרטט איז נאר אז ס'איז נישט קיין חילוק צו מען טוט א קראץ אן א צבע אדער מען טוט עס מיט א צבע – **הרי זה חייב**.

נאר די ווארט איז אז ער מאכט עפעס א געוויסע רושם אויף וואס מ'זאל קענען אויף דעם שרייבן אדער שניידן אדער גיין פאלגן די ליין.

סיום פרק י"א

עד כאן פרק י"א.

Generated by Shiur Upload Automation